БУТУН ДУНЁ ПРОЛЕТАРЛАРИ, БИРЛАШИНГИЗ!

ТОШКЕНТ ҲАҚИҚАТИ

ЎЗБЕКИСТОН КП ТОШКЕНТ ОБЛАСТЬ ВА ШАҲАР КОМИТЕТЛАРИ, МЕҲНАТКАШЛАР ДЕПУТАТЛАРИ ОБЛАСТЬ ВА ШАҲАР СОВЕТЛАРИНИНГ ОРГАНИ

№ 186 (933)

17 СЕНТЯБРЬ СЕШАНБА 1957 ЙИЛ

БАҲОСИ 30 ТИЙИН

Инсониятга янги ёрқин истиқболлар очиб берган, социал ва миллий озодлик учун кураш байроғини, коммунизм байроғини баланд кўтарган Улуғ Октябрь социалистик революциясининг халқаро аҳамияти йилдан-йилга ўсиб бормоқда.

Ишчилар синфи, колхозчи деҳқонлар ва совет зиёлилари Улуғ Октябрь социалистик революциясининг 40 йиллигини байрам қилишга тайёрланиб, ўз Коммунистик партияси ва Совет ҳукумати теварагида тағин ҳам мустаҳкамроқ жипслашадилар ва бу улуғ байрамни хўжалик ҳамда маданий қурилишнинг ҳамма соҳаларида янги муваффақиятлар билан, совет жамиятининг коммунизм сари бораётган улуғвор йўлида янги ғалабалар билан кутиб оладилар.

Улуғ Октябрь социалистик революциясининг қирқ йиллигига

(1917—1957)

КПСС Марказий Комитети пропаганда ва агитация бўлимининг ҳамда КПСС Марказий Комитети ҳузуридаги Марксизм-ленинизм институтининг тезислари

К И Р И Ш

Бундан қирқ йил муқаддам Россияда ишчи ва деҳқонлар В. И. Ленин бошчилигидаги большевиклар партияси раҳбарлиги остида капиталистлар, помешчиклар ҳокимиятини ағдариб ташлаб, сиёсий ҳокимиятни ўз қўлларига олдилар деган хабар жаҳонни ларзага келтирган эди. Революцион «Аврора» крейсери тўпларининг 1917 йил 7 ноябрда (25 октябрда) гумбирлаган садоси инсоният тарихида янги давр бошланганлигидан, империализмни емириш ва янги, социалистик жамиятни ўрнатиш даври бошланганлигидан дарак берди. Инсоният жамиятининг Маркс, Энгельс, Ленин доҳиёна башорат қилган чинакам тарихи бошланди.

Улуғ Октябрь социалистик революцияси Россияни ҳалокат ёқасига келтириб қўйган империалистик урушга қарши, эксплуататор синфларнинг—капиталистлар ва помешчикларнинг ҳукмронлигига қарши, миллий зулмга қарши меҳнаткашларнинг зўр, ғазабли норозилиги тариқасида туғилди ва ғалаба қилди. Россиянинг революцион ишчилар синфи, солдатлари, матрослари, меҳнаткаш деҳқонлари капиталистлар ва помешчиклар зулмига ва зўравонлигига қарши қўзғолдилар. Халқ янги, адолатли ижтимоий тузумни—совет, социалистик тузумни ўрнатиш учун қатъий жангга киришди. Октябрнинг биринчи декретлари: империалистик урушга қарши курашга, меҳнаткашларни қардошликка даъват қилган оташин чақириқ—сулҳ тўғрисидаги Декрет, ер тўғрисидаги Декрет, Бутунроссия Советлар съездининг ишчи ва деҳқонлар ҳукуматини барпо қилиш тўғрисидаги Қарори бутун дунёга янгради.

Ўтмишда ҳам революциялар бўлган эди, бу революцияларнинг алангаси тарихнинг барча бурилиш даврларини ёритган эди. Лекин ўтмишдаги революциялар ҳокимиятнинг бир эксплуататор синфдан иккинчи эксплуататор синфга ўтиши билан чекланар эди, эксплуатациянинг шаклигина ўзгарар эди-ю, аммо эксплуатациянинг ўзи қолаберар эди. Ҳукмрон эксплуататор синфлар меҳнаткашларнинг эксплуатация азобидан қутилиш йўлидаги уринишларини шаҳарлар ва қишлоқларнинг кўчаларини ишчи ва деҳқонларнинг қонига ботириб, омонсиз бостирар эдилар. Тарихда биринчи бўлиб, пролетариат диктатураси байроғини кўтариб чиққан ва етмиш икки кунгина яшаган Париж Коммунаси ҳалок қилинган эди, 1905 йиллардаги биринчи рус революцияси ишчи ва деҳқонлар қонида ғарқ қилинган эди.

Ўзининг миқъёси жиҳатидан жуда улкан бўлган, ўзининг мақсадлари ва вазифалари жиҳатидан ғоят чуқур революция бўлган Октябрь революцияси меҳнаткашларнинг асрий истак ва орзуларини рўёбга чиқарди, одамнинг одам томонидан эксплуатация қилиниши тугатилганлигидан, ҳар қандай социал ва миллий зулм тугатилганлигидан дарак берди, социализм, тинчлик, халқларнинг тенг ҳуқуқлилиги ва дўстлиги улуғ идеяларини тантанали равишда эълон қилибгина қолмасдан, шу билан бирга амалга ҳам оширди.

Улуғ марксизм-ленинизм таълимотига содиқ бўлган, ишчилар ҳаракатидаги ревизионизм, оппортунизм, догматизм ва сектантчиликнинг ҳар қандай хилма-хил турларига нисбатан муросасиз бўлган Коммунистик партия Россия ишчилар синфини ва деҳқонларини янги, социалистик турмуш учун қатъий курашга тайёрлади, революцион курашнинг стратегиясини ва тактикасини ишлаб чиқди, бу курашга қаҳрамонларча қўрқмай раҳбарлик қилди ва социалистик революциянинг ғалабасини ҳамда мамлакатимизда социалистик жамият қуришни таъминлади. Ўзларининг хоинликларини ва империализмга хизматкор бўлиб қолганликларини демократия тўғрисида лоф уриб, ниқоблаб юрган бошқа ҳамма партиялар—эсерлар, меньшевиклар, буржуа миллатчилари шармандаларча мағлубиятга учрадилар.

Қариб-чириб қолган эски дунёнинг ҳамма кучлари—ички ва ташқи душманлар, помешчиклар, капиталистлар, чор генераллари ва чет давлатларнинг империалистик ҳукуматлари эндигина дунёга келган ёш Совет республикасига ёпирилиб ҳужум қилдилар. Бу—империалистларнинг социалистик революцияга қарши катталиги жиҳатидан мисли кўрилмаган «салб юриши» бўлди. Бунда ҳамма нарса ишга солинди: «14 давлат» қуролли интервенция қилди, ёш Совет республикасини очлик ва блокада қилиш билан бўғиб ўлдиришга уриндилар, ёш Совет республикаси муқаррар ҳалок бўлади, деб фолбинлик қилдилар ва дўқ урдилар, ҳар қандай ёлғон ва разил туҳматларни ишга солдилар. Биринчи жаҳон урушида бир-бирларига душман ёки иттифоқ бўлиб уришган Германия, Америка, Англия, Франция, Япония империалистлари ва бошқа империалистлар—буларнинг ҳаммаси бир мақсад йўлида—ишчи ва деҳқонларнинг ёш социалистик давлати мустаҳкамланиб олмасдан, бақувват бўлиб оёққа туриб олмасдан уни «бешигидаёқ» бўғиб ташлашга интилиб, бирлашдилар. Ёш Совет республикаси халқаро империализм кучларига қарши қаҳрамонона кураш олиб бораётганида уни барча мамлакатларнинг ишчилар синфи, меҳнаткаш деҳқонлари, прогрессив зиёлилари қизғин равишда қувватлаб, сиёсий ва маънавий жиҳатдан қўллаб турдилар.

Жаҳон реакциясининг тарихнинг қонуниятли ҳаракатини тўхтатиб қолиш йўлидаги ҳамма уринишлари тилка-тилка бўлиб кетди. Октябрь социалистик революциясининг қирқ йиллиги—эксплуататорлар асоратини улоқтириб ташлаган халқларнинг енгилмаслигини, марксизм-ленинизм идеяларининг улуғ тантанасини кўрсатувчи энг зўр далилдир. Россиянинг қаҳрамон ишчилар синфи социалистик революция қилиб, революция ғалабаларини мисли кўрилмаган оғир курашда сақлаб қолиб, янги турмуш қуришни бошлаб берди, Совет Иттифоқи эса бошқа халқларга социализм йўлини очиб берган жаҳонда биринчи социалистик мамлакат бўлиб қолди.

1917 йил Октябри арафасидаёқ Ленин социалистик революция, капиталистлар ва помешчиклар ҳокимиятининг ағдарилиши ишлаб чиқарувчи кучларнинг мислсиз тез ривожланишига йўл очиб беради деб олдиндан айтиб қўйган эди. Ҳақиқатан ҳам шундай бўлди. Империалистик давлатлар интервенция қилиб, мамлакатимизни хонавайрон қилишга ва жуда орқага улоқтириб ташлашга ҳар қанча уринган бўлишларига қарамай, индустрлаштириш ишлари тез суръатлар билан олиб борилганлиги ва қишлоқ хўжалиги коллективлаштирилганлиги натижасида 1941 йилга келиб Совет Иттифоқи қудратли социалистик давлатга айланди ва шу тариқа социалистик тузумнинг шак-шубҳасиз афзаллигини исбот қилди. Қудратли техника билан қуролланган СССР халқларининг бузилмас дўстлиги, уларнинг оташин совет ватанпарварлиги социализм мамлакатининг фашизмни тор-мор келтиришда ҳал қилувчи роль ўйнашига имкон берди.

Германия фашизми ва Япония милитаризми иккинчи жаҳон урушида мағлубиятга учраганликлари натижасида Совет Социалистик Республикалари Иттифоқи билан бир қаторда Европа ва Осиёда бошқа социалистик давлатлар ҳам вужудга келди, мустаҳкамланди, ўсиб ва ривожланиб бормоқда. Улуғ Хитой халқи синфий жангларда синалган ўзининг Коммунистик партияси раҳбарлигида социализм қуриш йўлидан бормоқда. Капитализм бўйинтуруғини абадий улоқтириб ташлаган Албания, Болгария, Венгрия, Вьетнам Демократик Республикаси, Германия Демократик Республикаси, Корея Халқ Демократик Республикаси, Мўғулистон Халқ Республикаси, Польша, Руминия, Чехословакия, Югославия мамлакатлари социализм йўлидан ишонч билан бормоқдалар. Эндиликда социализм ўсиб енгилмас жаҳон системасига айланди ва умри тугаб қолган эски капитализм системаси билан муваффақиятли равишда мусобақалашмоқда.

Осиё ва Африкадаги юз миллионлаб кишилар Октябрь идеялари таъсири остида мустамлакачилик кишанларини улоқтириб ташладилар. Мустамлака ва ярим мустамлака мамлакатлардаги халқлар олиб бораётган миллий озодлик курашининг алангаси тобора ловиллаб бормоқда.

Улуғ Октябрь социалистик революцияси, халқ оммаси давлатни бошқара олмайди деган реакцион афсонани дабдала қилиб ташлади. Совет давлатининг қирқ йилдан бери яшаб келаётганлиги шуни исбот қилдики, меҳнаткашлар оммаси чириб қолган эски ижтимоий тузумни вайрон қилишгагина қодир бўлиб қолмасдан, шу билан бирга янги, социалистик давлат ва жамият тузумини қуришга, техника-иқтисодий қолоқликни тарихий қисқа муддат ичида тугатиб юксак даражада ривожланган экономикани барпо қилишга, демократиянинг олий формаси бўлган социалистик демократияни ўрнатиб ривожлантиришга, турли миллатлар ўртасида илгари мисли кўрилмаган дўстлик ва қардошлик муносабатларини вужудга келтиришга, миллион-миллион одамларни онгли, тарихий ижодкорликка уйғотишга ҳам қодирдир.

Шунинг учун ҳам Октябрь революцияси ўзининг характери ва мақсадлари жиҳатидан инсоният тарихидаги ҳамма революциялардан энг улуғи ва чинакам халқ революциясидир.

«...Биз, — деб ёзган эди В. И. Ленин,—Совет давлатини қура **бошлаш,** шу билан бутун жаҳон тарихининг янги даврини, барча капиталистик мамлакатларда эзилиб келган ва ҳамма ерда янги турмуш, буржуа устидан ғалаба қозониш, пролетариат диктатурасини вужудга келтириш, кишилик дунёсини капитал зулмидан, империалистик урушлардан қутқазиш сари бораётган **янги** синф ҳукмронлиги даврини **бошлаш** вақти бизга муяссар бўлганлиги билан фахрланишга ҳақлимиз ва шу билан фахрланамиз» (Асарлар, 33 том, 37-бет).

Улуғ Октябрь социалистик революциясининг қирқ йиллиги Совет Иттифоқидаги ҳамма халқларнинг, барча социалистик мамлакатлардаги халқларнинг, бутун халқаро ишчилар синфининг, бутун дунё меҳнаткашларининг ёрқин байрами бўлади.

I. СССР да Улуғ Октябрь социалистик революциясининг ғалабаси ва пролетариат диктатурасининг ўрнатилиши

1. Улуғ Октябрь социалистик революцияси жаҳон капитализми системаси ривожланишининг, капитализмнинг барча зиддиятлари ниҳоят даражада кескинлашганлигининг муқаррар натижаси бўлди. Техниканинг мислсиз ривожланиб бориши, йирик ишлаб чиқаришнинг ўсиши натижасида инсон меҳнатининг унумдорлиги ғоят кўпайди, моддий бойликлар тўпланди, бу эса бутун аҳолининг турмуш даражасини анча кўтариши лозим эди. Лекин ишлаб чиқариш воситаларининг капиталистик мулклиги ҳукмрон бўлган, капиталистик трестлар, синдикатлар ва банклар кўпайиб ва кучайиб кетган шароитда техниканинг тараққий этиши натижасида фақат капиталистларнинг олаётган фойдаларигина кўпая беради, мулкий тенгсизлик кучая беради, аҳолининг тобора кенг табақаларида муҳтожлик ва ёлчимаслик кескинлаша беради. Ишлаб чиқариш такомиллаша бориши билан бирликда меҳнат аҳлларини эксплуатация қилиш ва қул қилиш кескинлаша беради, ишсизлик, қимматчилик, омманинг хонавайрон бўлиши орта беради, монополияларнинг ишчилар синфи ва бутун меҳнаткашлар устидан бўлган зулми кучая беради. Капитализм омманинг бошига устма-уст кулфатлар, азоб-уқубатлар ҳамда кризис ва урушларнинг даҳшатларини ёғдириб туради. Буларнинг ҳаммаси капитализм зиддиятлари кескинлашганлиги натижасида вужудга келади. Буларнинг ҳаммаси омманинг зулм қилувчи капиталистик тузумга қарши норозилиги ва ғазабини кучайтирди, йирик ишлаб чиқаришнинг жуда кенг миқёсда ўсганлиги эса капитализмни янги, олий ижтимоий тузум бўлган социализм билан алмаштириш учун моддий шарт-шароит вужудга келтирди.

Империализм даврида капиталистик мамлакатлар иқтисодий ва сиёсий ривожланишининг нотекислиги сабабли турли мамлакатларда пролетар революциялари бошланиши учун лозим бўлган шароит бир текисда етилмайди. 1915 йилда В. И. Ленин шу қонундан тарихий муҳим хулоса чиқариб, социалистик революция дастлаб бир неча ва ҳатто алоҳида олинган бир мамлакатда ғалаба қилиши мумкин ва социалистик революция ҳамма мамлакатларда бир вақтда ғалаба қилиши мумкин эмас деб айтган эди.

XX асрнинг бошида Россия империализмга хос бўлган ҳамма зиддиятлар бир тугун бўлиб тўпланган ва унинг энг заиф ҳалқасига айланган жой бўлиб қолган эди. Зулмнинг ҳамма турлари—капиталистик зулм, помешчиклар зулми, миллий зулм—самодержавиенинг полициячилик истибдоди билан қўшилиб кетганлиги халқ оммасини тоқат қилиб бўлмайдиган аҳволга солиб қўйди ва Россиядаги синфий зиддиятларни ғоят кескинлаштириб юборди. XX асрнинг бошига келиб, Россия халқаро революцион ҳаракатнинг маркази бўлиб қолди. 1905-1907 йиллар революциясиёқ Европа ва Осиёдаги капитализмнинг нисбатан «тинч» ривожланишига чек қўйиб, улуғ революцион бўронлар даврини бошлаб берди; бу революция ишчилар синфи ва барча меҳнаткашларнинг 1917 йилдаги зафарли жанглари учун муқаддима бўлди.

1914-1918 йиллардаги жаҳон империалистик урушида империалистлар ўн миллионга яқин кишини қириб ташладилар ва йигирма миллиондан кўпроқ кишини майиб қилдилар, миллион-миллион оилаларни хонавайрон қилиб, уй-жойдан маҳрум қилдилар. Мана шу империалистик жаҳон уруши революцион портлашнинг кучайишини тезлаштирди. «Уруш шу қадар каттакон кризисни майдонга келтирди, халқнинг моддий ва маънавий кучини шу даражада ишга солди ва ҳозирги замоннинг бутун ижтимоий ташкилотига шундай зарба бердики, — деб ёзган эди Ленин,—инсониннг икки йўлдан бирини танлаб олиши керак бўлиб қолди: ҳалок бўлиши ёки ишлаб чиқаришнинг янада юқори усулига жуда тез вақт ичида ва энг асосли равишда ўтиш учун ўз тақдирини энг революцион синф қўлига топшириши керак бўлиб қолди» (Асарлар, 25 том, 400-бет).

Кўп миллионли меҳнаткаш деҳқонлардан иборат ўзининг қудратли иттифоқчиси бўлган қаҳрамон ишчилар синфи Россияда авж олиб кетган бу революцияга бошчилик қилди. 1917 йилнинг февралида буржуа-демократик революция чор самодержавиесини ағдариб ташлади. Мамлакатда қўш ҳокимият—ишчи, солдат ва деҳқон депутатлари Советлари формасида пролетариат билан деҳқонлар ҳокимияти ҳамда Муваққат ҳукумат тариқасидаги буржуазия билан помешчиклар ҳокимияти вужудга келди. Муваққат буржуа ҳукумати майда буржуазия партиялари—меньшевиклар ва эсерлар ёрдамига таяниб, империалистик урушни давом эттирди, халққа қарши сиёсат олиб борди. Муваққат буржуа ҳукумати жабр-дийда халққа на тинчлик, на нон, на ер беришни истади ва бера олмас эди ҳам. Бундай ҳукумат ишчи ва деҳқонларнинг энг зарур эҳтиёжларини қондира олмас эди.

2. Коммунистик партия—большевиклар партияси—янги типдаги марксистик партия ишчи ва деҳқонлар революцион оммасининг раҳбари, илҳомчиси ва ташкилотчиси бўлди. Марксизм-ленинизм назарияси билан қуролланган, халқаро ишчилар ҳаракатидаги энг яхши тажрибаларнинг ҳаммасини ўзига сингдириб олган, ишчилар синфи душманларига қарши жангларда чиниққан, ўзининг бирлиги билан кучли бўлган, меҳнаткашлар оммаси билан чамбарчас боғланган большевиклар партияси Россия халқларини социализмга дадиллик билан олиб боришга лаёқатли йўлбошчи бўлиб қолди.

Лениннинг машҳур Апрель тезислари партиянинг буржуа демократик революциядан социалистик революцияга ўтиш учун олиб борган курашининг программаси бўлди. Партия беҳуда қийинчиликлар ва қурбонлар бўлишига йўл қўймасликка ҳаракат қилиб, омманинг иродасига ва мададига таяниб, революцияни тинч ривожлантириш йўлини тутди. Бу йўл бутун ҳокимиятнинг Советлар қўлига ўтишини, Советларда партиянинг кўпчиликни ўз томонига ўтказиб олишини, Советлар сиёсатини ишчилар синфи манфаатларини кўзлаб ўзгартиришини тақоза қилар эди. Бироқ меньшевиклар ва эсерлар буржуазия билан алоқани узиш ва бутун ҳокимиятни Советлар қўлига тўплашдан бош тортганликлари оқибатида, капиталистлар ва помешчиклар ўз имтиёзлари учун қутириб курашганликлари натижасида революциянинг тинч ривожланиши бузилди. Муваққат ҳукумат 1917 йил июль кунларида ишчи ва солдатларнинг Петрограддаги тинч намойишини ўққа тутганлиги икки ҳокимиятчилик тугаганлигини ва контрреволюцион буржуазиянинг танҳо ҳукмронлиги ўрнатилганлигини кўрсатар эди.

Партиянинг VI съезди В. И. Ленин кўрсатмаларига мувофиқ, қуролли қўзғолон тайёрлаш йўлини тутди. Съезд Преображенскийнинг Ленинга қарши таслимчилик йўлига қатъий зарба берди, чунки, Преображенский Ғарбда пролетар революцияси ғалаба қозонмагунча Россияда социализмнинг ғалаба қозониши мумкин эмас, деб ҳисоблаб, партиянинг пролетар революциясига қаратилган йўлига қарши чиққан эди. Партия съезд қарорларига амал қилиб, тинчлик учун, ер учун, миллий тенг ҳуқуқ учун, социализм учун курашиб келаётган барча революцион халқ кучларини уюштириш ва бирлаштириш йўлида жуда катта иш қилди ва бу кучларни битта умумий йўлга — социалистик революция ғалабаси йўлига солиб юборди.

Ишчилар, солдатлар, деҳқонлар большевиклар сиёсати тўғри сиёсат эканлигини ўз тажрибаларида кўриб тобора кўпроқ ишондилар. Бу сиёсат урушдан қутилишнинг бирдан-бир реал йўлини ва тинчликка олиб борадиган йўлни кўрсатиб бермоқда, ҳокимиятни меҳнаткашлар қўлига топширишни, барча миллатларни тенг ҳуқукли қилишни, помешчикларнинг ерларини мусодара қилишни ва фабрикаларни, заводларни, темир йўлларни, банкларни умумхалқ мулкига айлантиришни талаб қилмоқда эди. Бу—ишчи ва деҳқонларнинг туб манфаатларини, барча миллат меҳнаткашларининг туб манфаатларини ифодалаб берган изчил революцион программа эди.

Капиталистлар билан помешчиклар ҳукумати меҳнаткашларнинг ҳаққоний талабларига жавобан халққа қарши жазо чораларини кучайтирди. Буржуазия намояндалари революцияни «очлик даҳшати билан» бўғиб ташлаймиз, деб сурбетларча дўқ қилдилар: капиталистлар фабрикаларни ва заводларни ёпиб қўйдилар, ишчиларни ишдан бўшатдилар, шаҳарларни озиқ-овқат ва ёқилғи билан таъминлашни буздилар. Фабрикантлар ва заводчилар бутун Россияда локаут ўтказишга—ишчиларни ёппасига ишдан ҳайдашга тайёрландилар. Фақат Москва ва Петроград саноат районларининг ўзидагина 75 мингдан кўпроқ киши ишсиз қолди. Помешчикларнинг ерларини босиб олишга уринган деҳқонларни жазо отрядлари шафқатсизлик билан бостирдилар. Мамлакатда ҳарбий диктатура ўрнатиш ва революцияни қонга ботириш мақсадида очиқдан-очиқ уринишдан иборат бўлган июль кунлари ва Корнилов исёнидан кейин авж олиб кетган буржуа-помешчиклар реакцияси буржуа Муваққат ҳукуматининг ва эсерлар ҳамда меньшевиклар ўтказаётган келишувчилик сиёсатининг халққа қарши моҳиятини очиб ташлади.

Капиталистлар ва помешчиклар ўз ҳукмронликларини сақлаб қолиш манфаатларини кўзлаб, Ватанни чет эл империалистларига сотишга тайёр эдилар ва чет эл қўшинлари ёрдами билан революцияни бостиришга ҳаракат қилдилар. Контрреволюционерлар ва ватан хоинлари немис империализми билан тил бириктирдилар, ишчилар синфини тор-мор келтирмоқ ва революцияни бўғиб ташламоқ учун Петроградни кайзерчи немис қўшинлари қўлига топширишга тайёрладилар.

Меҳнаткашлар оммаси халқ манфаатларини ифодаловчи бирдан-бир партия бўлган большевиклар томонига қатъий равишда бурилди. Партия Петроград ва Москва Советларида кўпчиликни ўз томонига ўтказиб олиб, пролетариатнинг асосий оммасини курашга бошлади. Армиянинг кўпчилиги ҳам пролетар революцияси томонига ўтди; пойтахтларга яқинроқ ерлардаги аскарий қисмларда большевикларнинг кучи ҳал қиларлик даражада устун бўлиб қолди. Қишлоқда помешчикларга қарши деҳқонларнинг ўз-ўзидан бошланган уруши авж олиб кетди. Коммунистик партия контрреволюциянинг қутириб қилган қаршилигини, шунингдек таслимчилар ва ноумидларни (Зиновьев, Каменев) енгиб, ишчилар, солдатлар ва деҳқонларнинг революцион кучларини ғолибона қуролли қўзғолонга ташкил қилди. Халқ оммаси большевикларнинг революцион программасини қатъий суратда қўллаб-қувватлаганлиги ва контрреволюцион ҳукумат батамом яккаланиб қолганлиги туфайли Петрограддаги бу қуролли қўзғолон революциялар тарихида энг кам қон тўкилган қўзғолон бўлди.

1917 йил 25 октябрда (7 ноябрда) Петроград ишчилари ва солдатлари буржуа Муваққат ҳукуматини ағдариб ташладилар. Пролетарларнинг ва деҳқонлар орасидаги энг революцион қисмнинг авангарди бўлган Бутунроссия Советларининг II съезди бутун давлат ҳокимияти Советлар қўлига ўтганлигини эълон қилди ва В. И. Ленин бошчилигида Ишчи-Деҳқон Ҳукуматини тузди. Съезд сулҳ тўғрисидаги ва ер тўғрисидаги тарихий Декретларни қабул қилди. Сулҳ тўғрисидаги Декрет урушдан революцион воситалар билан чиқиб олиш йўлини очиб берди. Совет давлатининг тинч ташқи сиёсатига мустаҳкам негиз бўлди. Миллион-миллион деҳқонларнинг помешчиклар ер эгалигини емириб ташлаш тўғрисидаги асрлардан бери қилиб келган истак-орзулари ер тўғрисидаги Декретда ўз ифодасини топди. Съезднинг Ишчи-Деҳқон ҳукумати тузиш тўғрисидаги қарорлари билан янги, Совет давлатига негиз солинди.

Петроградда бошланган Октябрь социалистик революцияси бир неча ҳафта ичида асосан бутун мамлакатда ғалаба қозонди. Совет ҳокимиятининг бу тантанали юриши революциянинг чинакам халқ революцияси эканлигини кўрсатувчи яққол далил бўлди. Россиядаги барча халқлар ва миллатларнинг меҳнаткашлари рус ишчилари ва деҳқонлари билан қўлни-қўлга бериб, бу революцияда актив қатнашдилар.

Октябрь социалистик революциясининг ғалабаси натижасида мамлакатимизда ишчилар синфининг диктатураси ўрнатилди.

3. Янги революцион ҳокимият бўлган пролетариат диктатураси Россияда пролетариат раҳбарлик ролини ўйнагани ҳолда ишчилар синфи билан меҳнаткаш деҳқонлар оммасининг иттифоқи асосида қарор топди. Социалистик революция халққа қарши бўлган эски буржуа-помешчик давлат аппаратини емириб ташлади, меҳнаткашларнинг ҳаётий манфаатларини ифодаловчи янги ҳокимият аппаратини барпо қилди. Халқ оммасининг революцион ижодкорлиги вужудга келтирган ишчи ва деҳқон депутатлари Советлари мамлакатимизда пролетариат диктатурасининг давлат формаси бўлиб қолди.

Ҳамиша ва ҳамма капиталистик мамлакатларда ҳақиқатда, амалда эксплуататор озчилик учун демократия бўлиб қолаётган буржуа демократиясидан фарқ қилиб, Совет ҳокимияти демократиянинг жуда кенг, энг юқори формасини—меҳнаткашлар учун, халқнинг жуда катта кўпчилиги учун бўлган демократияни ўзида гавдалантирди. Капиталистик корпорациялар, трестлар ва синдикатлар капиталистларнинг кўмир, нефть, пўлат, автомобиль, химия, темир йўл ва бошқа компаниялари ҳукмрон бўлган шароитда меҳнаткашлар учун чинакам демократия бўлмайди ва бўлиши мумкин эмас. Социалистик революция капитал ҳукмронлигини тугатиб ва ишлаб чиқариш воситаларини ижтимоий мулкка айлантириб, пролетар демократияси учун иқтисодий шарт-шароит вужудга келтирди. Революция оммага энг катта эркинлик—эксплуатациядан қутилишдан иборат бўлган эркинлик келтирдики, бу эркинлик барча демократик ҳуқуқлар ва эркинликларнинг асосидир.

Социалистик революция вужудга келтирган демократиянинг энг асосий афзаллиги шундан иборатки, бунда давлат ҳокимияти эксплуататорлар қўлида эмас, балки меҳнаткашлар қўлида бўлади. «Биз Совет типидаги давлатни вужудга келтирдик,—деган эди Ленин,—шу билан биз янги жаҳоншумул-тарихий даврни, буржуазия ҳукмронлик қилган давр ўрнига келган пролетариат ҳукмронлиги даврини бошлаб юбордик». (Асарлар, 33 том, 204 бет).

Совет демократияси шароитида ишчилар ва деҳқонлар бутун ернинг, ер ости бойликларининг, барча фабрикалар ва заводларнинг, шахталар ва конларнинг, темир йўллар, электростанциялар ва бошқа барча ишлаб чиқариш воситаларининг хўжайинлари бўлиб қолдилар. Буржуа демократияси мамлакатларидан биронтаси ҳам асло бундай қилолмайди, чунки у мамлакатларда ишлаб чиқариш воситалари капиталистлар учун халқ оммасини эксплуатация қилиш воситаси бўлиб хизмат қилади.

Пролетар демократияси давлат ташкилотларининг ва меҳнаткашлар жамоат ташкилотларининг актив фаолиятида намоён бўлади. У, реакционерларга меҳнаткашларнинг демократик ташкилотларини тор-мор келтириш, социалистик тузумга ва халқ ҳокимиятига туҳмат қилиш «эркинлиги»ни берадиган «демократияни» инкор қилади.

«Пролетар демократияси,—деган эди В. И. Ленин,—эксплуататорларни, буржуазияни бостиради—шунинг учун ҳам мунофиқлик қилмайди, **эксплуататорларга** озодлик ва демократияни **ваъда қилмайди—**меҳнаткашларга эса **ҳақиқий демократия** беради» (Асарлар, 28 том, 105 бет).

Социалистик демократия миллий масалани ҳал қилишда ўзининг яққол ифодасини кўрсатди. Улуғ Октябрь революцияси Россиядаги миллий зулм кишанларини парчалаб ташлади, миллий тенгсизликни абадий йўқ қилди ва барча миллатларнинг чинакам қардошлигини ўрнатди, илгари эзилиб келган халқларни чинакам эркин ва ҳақиқатан тенг ҳуқуқли халқлар даражасига кўтарди. Илгари ўз давлати бўлмаган халқларнинг давлати барпо қилинди ва ўз давлатини йўқотган халқларнинг давлати тикланди.

Октябрь социалистик революцияси мамлакатимизни чет эл империалистик йиртқичлари томонидан парчалаб ва қул қилиб олиниш хавфидан қутқарди, уни эркин ва мустақил давлатга айлантирди. Совет ҳокимияти мамлакатимизнинг чет эл капиталига иқтисодий қарам бўлиб қолишига чек қўйди, чет эл империалистларига қарашли ҳамма корхоналарни национализация қилди, асоратли шартлар билан олинган қарзларни бекор қилди, Россия ишчи ва деҳқонлари ҳисобига бойиб ётган чет эл капиталистларига фойдалар тўлашни тўхтатди.

Россияда социалистик революциянинг ғалабаси бошқа мамлакатлардаги меҳнаткашлар оммасига жуда катта руҳлантирувчи таъсир ўтказди. Жаҳоннинг ҳамма қисмларида революцион ва миллий-озодлик ҳаракатларининг зўр тўлқини кўтарилди.

Бироқ, ўша вақтда Ғарбда коммунистик партиялар эндигина туғилиб келмоқда эди, улар ҳали ишчилар синфининг кўпчилигини ўзларига эргаштира олмас, ишчилар синфининг деҳқонлар билан мустаҳкам иттифоқини туза олмас ва ўз мамлакатларида пролетар революциясининг ғалабасини таъминлай олмас эдилар. Ўша вақтда Россия Совет республикаси ягона социализм мамлакати бўлиб, душманлардан иборат капиталистик қуршов ичида қолган эди.

4. Россия ишчилари ва деҳқонлари большевистик партия раҳбарлиги остида ҳокимиятни ўз қўлларига олиб, тинч яратувчилик меҳнати билан шуғулланишга киришдилар. Лекин революция ағдариб ташлаган эксплуататор синфлар ишчи ва деҳқонлар ҳокимиятига қарши гражданлар уруши бошлаб, ўзларининг ўтмишдаги ҳукмронликларини қурол кучи билан тиклашга уриндилар. Контрреволюция лагерига батамом ўтиб кетган меньшевиклар ва эсерларнинг майда буржуа партиялари ишчи ва деҳқонларга қарши курашда уларга кўмакчи бўлиб чиқдилар.

(ДАВОМИ ИККИНЧИ БЕТДА)

Улуғ Октябрь социалистик революциясининг қирқ йиллигига

(БОШИ БИРИНЧИ БЕТДА)

Халқаро империализм Совет республикасига қарши курашни ташкил қилди ва рағбатлантирди. Жаҳонда биринчи ишчи ва деҳқонлар республикасининг жуда катта революционлаштирувчи таъсир ўтказаётганлиги барча мамлакатлардаги империалистларни ваҳимага солиб ғазаблантирди. Улар социалистик революциянинг ғалаба қилганлигини ўзларининг паразит бўлиб яшашларига, ўзларининг олаётган фойдалари ва қўлларидаги капиталларига, ўзларининг ҳамма имтиёзларига таҳдид солувчи хавф деб билдилар. Англия, АҚШ, Франциянинг ҳукмрон доиралари бошчилик қилган империалистлар ёш Советлар республикасини бўғиб ташлашга интилиб, мамлакатимизга қарши ҳарбий юришлар ташкил қилдилар. Интервенциячиларнинг ва оқгвардиячиларнинг галалари Советлар республикаси территориясига ҳамма томондан—шимол ва жанубдан, шарқ ва ғарбдан ёпирилиб келдилар. Совет Россияси фронтларнинг ўтли халқаси ичида қолди.

Мана шундай оғир шароитда Коммунистик партия ва Совет ҳукумати халқни чет эл империалистларига ва ички контрреволюцияга қарши адолатли, революцион урушга, ватан урушига чақирдилар. Юз минглаб ишчилар ва деҳқонлар партиянинг бу чақириғига жавобан Қизил Армия сафларига кўнгилли бўлиб кирдилар. Ишчилар очлик ва қийинчиликларга қарамай бутун кучларини сарфлаб, армияни қурол-ярог ва ўқдорилар билан таъминлаб турдилар, деҳқонлар эса озиқ-овқат билан таъминлаб турдилар. Партия ва комсомол ўз составининг деярлик ярмисини фронтга юборди. Ишчилар ва деҳқонлар орасидан талантли саркардалар, халқ тилида абадий достон бўлиб шуҳрат қозонган қаҳрамонлар етишиб чиқди. Империалистик йиртқичлар билан ички контрреволюциянинг бирлашган кучлари қутириб қилаётган қуролли ҳужумни Совет республикаси уч йилдан кўпроқ вақт мобайнида даф қилиб туришга мажбур бўлди. Ўша вақтда совет кишилари оғир маҳрумликларни, қулоқ эшитмаган қийинчиликларни бошларидан кечирдилар ва енгдилар. Энг катта шаҳарлар жуда оз озиқ-овқат олиб турди, ишчиларга бир қанча ойлар мобайнида кунига чорак қадоқдан нон бериб турилди. Хом ашё ва ёқилғи етишмас эди, бир амаллаб топилган хом ашё ва ёқилғини эса вайрон қилинган транспорт ташиб беролмас эди. Корхоналарнинг кўпчилиги тўхтаб қолган эди. Коммунистик партия раҳбарлиги остида совет халқи ва унинг Қизил Армияси қаҳрамонлик, фидокорона ғайрат, юксак ғоявийлик ва социализмнинг улуғ идеалларига чексиз содиқлик мўъжизаларини кўрсатиб, жаҳонда биринчи бўлган социалистик давлатни омон сақлаб қолдилар.

Империалистларнинг «Руслар ўпиришини» тугатиб, ёш Совет республикасини бўғиб ташлаш йўлидаги бутун уринишлари чет мамлакатлар ишчилар синфининг кескин қаршилигига дуч келди. Чет эл ҳарбий интервенцияси ва граждан уруши йилларида капиталистик мамлакатларда совет халқини қўллаб-қувватлаш ҳаракати авж олиб кетди. «Россиядан қўлингни торт!» деган шиор остида ҳаракат комитетлари тузилди. Интервентларнинг қўшинлари орасида Ватанга қайтиб кетиш талаблари тобора қаттиғроқ эшитилди, Совет Россиясига қарши урушишдан бош тортиш ҳоллари кўпайиб кетди. Қора денгизда француз денгизчилари интервенцияга қарши қўзғолон кўтардилар. Хитойлар, венгерлар, поляклар, югославлар, финлар ва бошқа чет эл революционерларидан тузилган интернационал батальонлар совет қўшинлари томонида туриб жанг қилдилар.

Улуғ Октябрь социалистик революциясининг таъсири остида 1918 йилнинг январида Финляндияда ишчилар революцияси, 1918 йилнинг ноябрида Германияда революция бошланди, 1919 йилнинг мартида Венгрияда пролетар революцияси бўлди. 1919 йилнинг апрелида Баварияда Совет республикаси эълон қилинди. Мана шу революцион чиқишларнинг ҳаммаси Россиядаги ёш Совет республикасига жиддий мадад берди. Барча мамлакатларнинг ишчилари рус революциясини ҳимоя қилишни ўзларининг жонажон ишлари деб, капиталга қарши курашдаги ўзларининг халқаро бурчлари деб билдилар. Пролетар интернационализмининг кучи ва таъсирчанлиги мана шунда яққол намоён бўлди.

Граждан урушида совет халқининг интервенциячилар ва оқгвардиячилар устидан қозонган ғалабаси жаҳон империализмининг жуда катта ҳарбий ва сиёсий мағлубияти бўлди, ёш Совет давлатининг улуғ ҳаётий кучини ва енгилмаслигини кўрсатувчи намойиш бўлди.

Совет халқининг оқгвардиячиларга ва интервенциячиларга қарши ғалабали кураши Лениннинг қуйидаги доҳиёна сўзлари тўғри эканлигини яққол тасдиқлади: «Ишчи ва деҳқонларнинг кўпчилиги ўзларининг Совет ҳокимиятини—меҳнаткашлар ҳокимиятини ҳимоя қилаётганликларини билган, ҳис этган ва кўрган, ўзлари ҳимоя қилаётган ишнинг ғалабаси уларга ва уларнинг болаларига маданиятнинг бутун самараларидан, инсон меҳнатининг бутун самараларидан фойдаланиш имкониятини таъминлашини билган халқни ҳеч қачон енгиб бўлмайди». (Асарлар, 29 том, 327 бет).

II. СССРда социализм қурилиши—Октябрь революциясининг асосий якуни

5. Империализм зулмини улоқтириб ташлаган ва, Ленин ифодаси билан айтганда, ўз мамлакатини бойлардан олиб камбағалларга берган Россия қаҳрамон ишчилар синфи ва меҳнаткаш деҳқонлари зиммасига тарих жаҳонда биринчи социалистик жамият қуришдан иборат улуғ вазифани юклади.

Совет халқи мисол ва намуналарга эга бўлмагани ҳолда, хавфи-хатар ва қийинчиликлардан қўрқмасдан янги ҳаётни тарихий суратда ижод қилишнинг номаълум йўлларидан дадил борди. Натижада у бутун инсониятнинг порлоқ келажагига асос солувчи йўл очиб, СССРда социалистик қурилишнинг конкрет-тарихий тажрибасида барча мамлакатлар учун умумий бўлган айрим хусусиятлар ҳамда ғолибона социалистик революция ва янги, социалистик жамият қуриш қонуниятлари борлигини кўрсатди.

Социализм қуриш программасини партия ва халқ йўлбошчиси В. И. Ленин илмий асосда ишлаб чиқди. Лениннинг дастлаб бир неча ёки ҳатто алоҳида олинган бир мамлакатда социализмнинг ғалаба қилиши мумкинлиги тўғрисидаги таълимоти ана шу программанинг назарий пойдеворини ташкил этди.

Лениннинг Россияни социалистик асосда қайта қуриш плани унинг техника-иқтисодий қолоқлигини тугатишни, социалистик экономикани, янги жамиятнинг энг илғор моддий-техника базасини вужудга келтиришни, мамлакатни қудратли индустриал давлатга айлантиришни ҳамда хўжаликнинг ҳамма тармоқларини ривожлантириш асосида аҳолининг турмуш даражаси юқори бўлишини таъминлашни кўзда тутар эди. Социалистик индустрлаш ғояси бу планнинг асосий негизини ташкил этар эди, чунки оғир саноатни, айниқса машинасозликни ривожлантириш асосидагина халқ хўжалигининг барча тармоқларини, шу жумладан қишлоқ хўжалигини қайта қуриш мумкин эди, давлатнинг иқтисодий жиҳатдан қудратли бўлишига эришиш, унинг мудофаа қобилиятини таъминлаш, социализм қуриш мумкин эди. В. И. Ленин мамлакатни электрлаштириш ишига алоҳида аҳамият берган эди. У бундай деган эди: «...Агар Россия жуда кўп электростанциялар ва жуда қудратли техника жиҳозлари билан қопланадиган бўлса, у вақтда бизнинг коммунистик хўжалик қурилишимиз бўлғуси социалистик Европа ва Осиё учун намуна бўлади» (Асарлар, 31 том, 551 бет).

Лениннинг социализм қуриш планининг энг муҳим таркибий қисми қолоқ, тарқоқ қишлоқ хўжалигини мумкин қадар «оддий, осон ва деҳқонлар учун тушунарли» йўл билан — деҳқонларнинг ихтиёрий равишда ишлаб чиқариш кооперациясига уюшиши, яъни коллективлаш йўли билан, қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришини секин-аста ҳозирги замон машина техникаси билан қуроллантириш йўли билан социалистик асосда қайта қуришдан иборат эди.

Ленин планига маданий революция, хўжаликнинг барча тармоқлари ва маданият учун юқори малакали жуда кўп кадрлар тайёрлаш вазифалари ҳам таркибий қисм сифатида кирар эди. Ленин айтган эдики, меҳнаткашларнинг энг кенг оммасини фанга, техникага, маданиятга, давлатни бошқаришга жалб қилиш социализм қуришнинг зарур шартидир.

6. Россиядек иқтисодий жиҳатдан қолоқ деҳқончилик мамлакатида, ағдариб ташланган эксплуататор синфларнинг қаттиқ қаршилик кўрсатиши шароитида, Совет ҳокимиятини ағдаришга интилган ва шу мақсадда саботаж, заракунандачилик, контрреволюцион фитналар ва қулоқларнинг исёнларини уюштирган душман капиталистик қуршов вазиятида социализм қуриш ниҳоятда қийин иш эди.

Ҳозир совет тузумига чор Россиясидан қолган «мерос» ҳақида гапирганларида, кўпинча 1913 йилда, яъни биринчи жаҳон уруши арафасида Россия эришган иқтисодий ривожланишнинг жуда паст даражасини кўзда тутадилар. Ҳақиқатда эса Совет давлати ҳатто ана шу қурумсоқ «мерос»ни ҳам олган эмас. Бу меросни Германия, Америка Қўшма Штатлари, Англия, Франция, Япония империалистлари ва Россияни биринчи жаҳон урушига тортган бошқа давлатларнинг империалистлари яксон қилдилар ёки таладилар, социалистик революция ғалабасидан кейин эса улар Совет ҳокимиятини гражданлар уруши олиб боришга мажбур қилдилар, унинг территориясига ўзларининг интервенциячи армияларини юбордилар. Интервентлар Совет республикаси территориясини ғорат қилдилар ва ҳар томондан юлқиладилар. Интервентлар ва оқгвардиячилар «Россияни қутқариш» ниқоби остида унинг бойликларини ўғирладилар, ташиб кетдилар, сотдилар. Улар мамлакатимизни хонавайрон қилдилар, улар Россияни парчалаб ташлашни ва унинг қисмларини ўз мустамлакаларига айлантиришни ҳаёл қилган эдилар.

Империалистлар меҳнаткашларнинг дунёда биринчи социалистик давлатига қарши очиқ босқинчилик урушида ҳарбий жиҳатдан ҳам, маънавий-сиёсий жиҳатдан ҳам мағлубиятга учраган бўлсаларда, улар мамлакатимиз халқ хўжалигига жуда катта зарар етказдиларки, натижада мамлакатнинг бусиз ҳам қолоқ бўлган экономикаси ўн йилларча орқага кетди. 1920 йилда мамлакатимиз йирик саноати 1913 йилга нисбатан деярлик 7 марта кам маҳсулот ишлаб чиқарди; чўян эритиш урушдан илгариги даражанинг фақат 2,7 процентини, цемент ишлаб чиқариш 2,4 процентини, совун ишлаб чиқариш 7,1 процентини, ип газлама ишлаб чиқариш 4 процентини ташкил қилар эди. Пўлат эритиш ўша вақтда йилига 200 минг тоннага тушиб қолди. Ҳозир эса Совет Иттифоқи шу миқдордаги пўлатни икки кундан камроқ вақт ичида эритмоқда.

Империалистлар СССР билан бошқа мамлакатлар ўртасида нормал алоқа ўрнатишга тўсқинлик қилиб, Совет мамлакатига қарши иқтисодий блокада, контрреволюцион элементларнинг саботаж ва халққа қарши чиқишларини ташкил қилиб, шу йўл билан социализм қурилишини барбод қилишни, Совет республикасига бутун дунё меҳнаткашларига социалистик тузумнинг капитализмга нисбатан буюк устунликларга эга эканлигини дарҳол кўрсатиш имкониятини бермасликни кўзда тутган эдилар. Улар, Совет мамлакати уруш натижасида вайрон бўлган ўз хўжалигини тиклашни уддалай олмайди ва албатта, уни тездан олға силжита олмайди деб умид қилган эдилар.

Совет халқи хўжалик соҳасида мисли кўрилмаган тушкунлик ва ҳаробалик қийинчиликларини, қашшоқликни, очарчиликни қисқа муддат ичида бартараф қилиш ва социализмга йўл очиш учун фақат ўзига, ўз кучи ва маблағларига қараб иш кўра олиши мумкин эди.

Социализм қурилиши яна шу билан қийинлашган эдики, у вақтда ишчилар синфи ҳали зарур мутахассис кадрларга эга эмас эди, эски мутахассисларнинг кўп қисми эса Совет ҳокимиятига нисбатан душманлик руҳида эди.

Ниҳоят, партия ичидаги душман оқимлар ва гуруҳларнинг—троцкийчилар, бухаринчилар, миллий оғмачиларнинг қаттиқ қаршилигини синдириш зарур эди, булар мамлакат ичида тормор келтирилган эксплуататор синфларнинг ниқобланган агентлари эдилар. Партияга қарши бу группаларнинг ҳаммаси партиянинг СССРда социализм қуришга қаратилган бош йўлига қарши чиқдилар, мамлакатимизда социализм ғалаба қилиши мумкинлигига ишончсизлик туғдирмоқчи бўлдилар ва мамлакатни капитализмни қайта тиклаш йўлига тортмоқчи бўлдилар. В. И. Ленин, унинг вафотидан кейин И. В. Сталин бошчилик қилган партия Марказий Комитети партияга қарши ҳамма гуруҳларни тор-мор келтирди, партияни улуғ монолит куч қилиб жипслаштирди, бу куч хавфи-хатар ва қийинчиликларни ишонч билан енгиб, мамлакатни Ленин кўрсатган социалистик қурилиш йўлидан бошлаб борди.

7. Коммунистик партиянинг қолоқ, аграр Россияни қудратли индустриал давлатга, социализм қўрғонига айлантиришдан иборат ленинча бош йўлини халқ активлик билан ва ҳар томонлама қўллаб-қувватлади, помешчик-капиталистик мулкчиликнинг тугатилиши, хўжаликнинг асосий тармоқларининг давлат қўлида тўпланиши мамлакатни социалистик асосда қайта қуриш учун шу қадар қудратли резервларни сафарбар қилиш имкониятини бердики, капиталистик мамлакатларда бундай бўлиши мумкин эмас.

Коммунистик партия меҳнаткашларнинг қудратли ижодий ғайратини ишга солди ва ягона бир мақсадга йўллади. Совет кишилари ўз Ватанини қисқа муддат ичида биринчи даражали социалистик индустрия ва йирик механизациялаштирилган социалистик қишлоқ хўжалик мамлакатига айлантириш учун бошқа имконият йўқлигини билиб, онгли равишда фидокорлик кўрсатдилар ва ўз моддий ва маданий эҳтиёжларини жиддий чекладилар. Индустрлаш суръатини сусайтириш мумкин эмас эди. Вужудга келган вазият бу ишни тезлаштиришни талаб этар эди. Совет ишчилари ва деҳқонлари жуда қисқа муддат ичида индустрлаш вазифасини ҳал қилишлари керак эди, йўқса қамал қилинган қўрғон ҳолатида бўлган Совет давлати империалистик босқинчилар тайёрлаётган янги интервенция натижасида эзиб ташланган бўлур эди.

Биринчи беш йилликлар даврида мамлакатимизнинг ҳамма бурчакларида социалистик индустриал гигантларини қуриш ва янги техникани ўзлаштириш ғайрати авж олиб кетган эди. Қисқа муддат ичида мингларча корхоналар ва саноатнинг бутун-бутун тармоқлари вужудга келтирилдики, революциядан илгари Россияда бундай саноат тармоқлари сира бўлмаган эди. Янги шаҳарлар ва саноат марказлари қад кўтарди. Кўп минг километрга чўзилган янги темир йўллар қурилди, янги қурилган электростанцияларнинг чироқлари ёнди, совет кишилари бино қилган шахталар ва руда конлари, домналар ва мартенлар кўмир ва руда, чўян ва пўлат бера бошлади.

Биринчи беш йилликлар планларининг муваффақиятли амалга оширилиши Совет мамлакатини аграр мамлакатдан индустриал мамлакатга айлантирди; социалистик саноат энди ҳозирги замон ускуналарининг ҳамма турларини ишлаб чиқара олар, мамлакатни энг яхши техника билан таъминлай олар, Совет Армиясини энг янги қуролларнинг ҳамма турлари билан таъминлай оларди. Жуда катта мамлакат экономикаси ва маданиятини планли асосда социалистик қайта қуришнинг жаҳондаги биринчи тажрибаси порлоқ равишда ўзини оқлади. Бир вақтлар буни «большевистик иқтисодий афсона» деб кулган ва социалистик индустрлашнинг барбод бўлишига умид боғлаган буржуазия энди СССРнинг ўсиб бораётган қудратини кўриб, даҳшатга тушмоқда.

Совет социалистик хўжалик системасининг афзалликлари, унинг буюк ҳаётий кучи эндиликда жуда яққол ва чуқур намоён бўлди. Совет Иттифоқи ўз экономикасининг барқ уриб ўсаётганлиги билан бутун дунёга борган сари кўпроқ таъсир ўтказа борди. Худди ўша вақтда капиталистик дунё умумий характерга эга бўлган ва капиталистик мамлакатлар экономикасини бутунлай инқироз ва ҳаробалик ҳолатига келтирган жуда чуқур иқтисодий кризиснинг темир исканжасига тушиб, ларзага келган эди. 1929—1933 йиллардаги иқтисодий кризисдан фақат Америка Қўшма Штатларининг ўзигина 300 миллиард долларлик маҳсулот зарар кўрди. Кризис бутун капиталистик дунёда саноат ишлаб чиқаришини 44 процент қисқартиришга олиб келди: домна ва мартенларнинг ўти ўчди, завод ва фабрикалар тўхтаб қолди, иш ҳақи камайди, йигирма беш миллион ишсиз иш ва нон қидириб, капиталистик шаҳарларнинг кўчаларида сарсон бўлиб юрди. Экин майдонлари қисқариб, миллионларча фермерлар хонавайрон бўлди. Тоғ-тоғ озиқ-овқат запаслари ваҳшийларча нобуд қилинди, ёндирилди, денгизга ташланди, ваҳоланки ўша вақтда меҳнаткаш кишилар очликдан ўлмоқда эдилар. Капитализмнинг ҳамма маразлари ва иллатлари очиқ кўриниб қолди ва унинг асосий таянчлари бўшашиб қолди.

Бир томондан, СССРда социалистик экономиканинг муваффақиятли қурилиши, иккинчи томондан, капиталистик мамлакатлардаги вайронагарчилик келтирадиган иқтисодий кризис капитализмнинг тарихан ҳалокатга маҳкум этилганлигини албатта эслатиб турар эди. Халқаро империалистик доиралар ва биринчи навбатда америка ва инглиз монополистлари социализм мамлакатига нисбатан синфий душманлик васвасасига тушиб, биринчи беш йиллик планининг муваффақиятли бажарилиши натижасида Совет Иттифоқининг индустриал жиҳатдан тез ривожланишидан қўрқиб, герман фашизмини актив равишда қўллаб-қувватладилар ва қуроллантира бошладилар. Улар фашизмни, реакцион инглиз газетасининг таъбири билан айтганда, «коммунистик хавфга қарши Европанинг ишончли қўриқчиси» деб билар эдилар.

8. Ишчилар синфи сиёсий ҳокимиятни қўлга олгандан кейин энг қийин вазифа қишлоқ хўжалигини социалистик асосда қайта қуришни амалга ошириш бўлди. Бу қайта қуриш якка деҳқон хўжаликларини кооперативлаштириш йўли билан ва йирик совет хўжаликларини ташкил қилиш йўли билан борди. Гап, асрлар бўйи давом этиб келган иқтисодий тузумда, миллионларча деҳқонлар оммасининг турмушида, онгида туб ўзгариш ясаш тўғрисида борар эди. Коммунистик партия деҳқон хўжаликларини кооперативлаштириш вазифасини ҳал этиш билан боғлиқ бўлган ҳамма қийинчиликларни енгди. Партия деҳқонлар оммасини фаровон ва маданий ҳаётга эришишнинг бирдан-бир йўли деҳқончиликни механизациялаш базасида хўжаликни коллектив бошқариш йўли эканлигига ишонтирди. Қулоқларнинг колхоз ҳаракатига қаттиқ қаршилик кўрсатиши, уларнинг Советларга қарши қўзғолон ташкил қилишга, колхоз активларига, партия ва совет ходимларига қарши қопли террорни авж олдиришга уринишлари Совет давлати олдига қулоқларни синф сифатида тугатиш, қулоқларни ишлаб чиқариш қуроли ва воситаларидан маҳрум қилиш ҳамда уларнинг ерини ва деҳқончилик асбобларини колхозларга олиб бериш заруратини туғдирди.

Колхоз тузуми бутун мамлакатда енгди. Аҳолининг энг кўп қисмини ташкил этган совет деҳқонлари социализм йўлига қатъий ўтиб олдилар. Колхоз тузумининг ғалабаси шуни кўрсатдики, мамлакат хўжалигининг энг кенг соҳаси бўлган, ишлаб чиқариш воситаларига хусусий мулкчилик устун бўлган қишлоқ хўжалигида ижтимоий, социалистик мулкчилик ташкил топди, янги, социалистик ишлаб чиқариш муносабатлари юзага келди. Колхоз тузуми ўзининг шундан кейинги бутун тараққиётида майда, тарқоқ якка деҳқон хўжалигидан устун эканлигини исботлади.

Мамлакатда бутун фронт бўйлаб социалистик ҳужум авж олган ана шу йилларда маданий революция муваффақиятли амалга оширилди. Мамлакатни мактабларнинг, маданий-оқартув муассасаларининг, олий ўқув юртларининг кенг шохобчалари қоплаб олди. СССР миллатлари тилларида умумий мажбурий бошланғич таълим жорий қилинди. Меҳнаткашларнинг умумий маданий савияси ошди. Шу тарзда СССРнинг тарихий тажрибасида Лениннинг башорат қилиб айтган гаплари исботланди. В. И. Ленин айтган эдики, пролетариат фақат сиёсий ҳокимиятни ўз қўлига олгандан кейингина бутун халқнинг маданий савияси тез ўсиши учун зарур шароитлар вужудга келади.

9. Социализм қурилиши халқимиз учун Улуғ Октябрь социалистик революциясининг энг асосий якунидир.

Социализм ғалабаси мамлакат қиёфасини ўзгартириб юборди, унинг экономикасини, унинг маданияти ва турмушини ўзгартирди, синфлар ва миллатлар ўртасидаги янги муносабатлар ўрнатилишига олиб келди. Ишлаб чиқариш воситаларининг ҳамда айирбошлашнинг хусусий мулк бўлиши бекор қилинганлиги ва ижтимоий-социалистик мулкнинг барқарор бўлиши натижасида киши томонидан кишининг эксплуатация қилиниши бутунлай тугатилди ва уни келтириб чиқарадиган сабаблар йўқотилди. Неча минг йиллар мобайнида моддий неъматлар ишлаб чиқарувчилар бўлган меҳнаткашлар биринчи марта текинхўр-эксплуататорлар учун эмас, балки ўзлари учун, ўз социалистик жамиятлари учун ишлаш имкониятига эга бўлдилар. Кўп асрлар давомида озчилик эксплуататорлар халқларнинг кўпчилигини иқтисодий, ижтимоий ва миллий асоратга солиб келган эди, эндиликда меҳнат ва меҳнат кишилари — ишчилар, деҳқонлар ва халқ зиёлилари ҳаёт эгаси бўлиб қолдилар.

Совет ишчилар синфи сон жиҳатдан анча ўсди, унинг маданий савияси ва ишлаб чиқариш малакаси ошди. СССР ишчилар синфи ишлаб чиқариш воситаларидан маҳрум бўлган ва ўз иш кучини эксплуататорларга сотишга мажбур бўлган синфдан бутун халқ билан биргаликда ишлаб чиқариш воситаларига эга бўлган ва социалистик корхоналарда ишлаётган бутунлай янги синфга айланди.

Совет меҳнаткаш деҳқонлари майда хусусий мулкчилар синфи бўлмай қолди; совет меҳнаткаш деҳқонлари колхозчи деҳқонларга айландилар, уларнинг фаровонлиги коллектив меҳнатга ва коллектив мулкка асосланади.

Ишчи ва деҳқонлар орасидан чиққан, халқ билан чамбарчас боғланган, халқнинг туб манфаатларини чуқур тушунадиган ва унга садоқат билан хизмат қиладиган янги, совет интеллигенцияси ташкил топди ва ўсди.

Жамият синфий структурасида бўлган ўзгаришлар натижасида ишчилар синфи билан деҳқонлар иттифоқи мустаҳкамланди, халқнинг тарихда мисли кўрилмаган маънавий-сиёсий бирлиги вужудга келди. Тарихда биринчи марта душман синфларга бўлинмаган, балки туб манфаатларининг бирлиги ва мақсадининг умумийлиги билан жипслашган янги жамият барпо бўлди. Халқнинг маънавий-сиёсий бирлиги социалистик тараққиётнинг буюк ҳаракатлантирувчи кучига айланди.

Социалистик қурилиш жараёнида СССРда яшайдиган ҳамма халқларнинг чоризм вақтидан мерос бўлиб қолган иқтисодий ва маданий қолоқлигини тугатишдан иборат тарихий вазифа ҳал этилди. Илгари ҳамма ҳуқуқлардан маҳрум бўлган, капитализм томонидан ўлиб битишга маҳкум этилган халқлар қаддларини кўтариб олдилар, янги ҳаёт қуришга киришдилар. Буржуа миллатлари социалистик миллатларга айланиб, улар ўртасида мустаҳкам дўстлик ва қардошларча ҳамкорлик ўрнатилди. Барча иттифоқчи республикаларда ҳозирги замон саноати вужудга келтирилди, ишчилар синфи ва интеллигенциянинг миллий кадрлари ўсиб етишди, янги, шаклан миллий, мазмунан социалистик маданият вужудга келди.

СССРда миллий масаланинг ҳал этилиши мустамлакачиларнинг «паст» халқлар тўғрисида асрлар бўйи тарқатиб келган ёлғон гапларининг кулини кўкка совурди ва шу нарсани қатъий кўрсатдики, мустақил тарихий ижод фақат «мумтоз» миллатларгагина хос бўлмасдан, балки ранги, миллий ва ирқий айирмаларидан қатъий назар, ҳамма халқларга хосдир. Фақат бунинг учун Октябрь социалистик революцияси СССРда намоён қилганидек, халқларнинг ижодий кучини намоён қилиш учун кенг майдон очиб бериш керак.

Улуғ Октябрь социалистик революцияси меҳнаткашларга сиёсий ва иқтисодий ҳуқуқларгина бериб қолмай, балки моддий фаровонлик ҳам келтирган тарихдаги биринчи революциядир. Бу революция меҳнат кишилари бўлган ишчи ва деҳқонлар озодлигини таъминлаш билангина чекланмасдан, балки қандайдир бир синфнинг ёки аҳолининг бир қисмининг эмас, шаҳар ва қишлоқларнинг барча меҳнаткашларининг турмуш даражасини муттасил ошириб бориш учун шароит яратиб берди.

Социализм ғалабаси халқ оммаси моддий фаровонлигини тўхтовсиз оширишга олиб келди. Ишсизлик ва меҳнаткашларнинг эртаги кундан ховфсираши йўқолди. Социалистик давлат гражданларининг меҳнат қилиш, илм олиш, дам олиш, қариликда таъминланиш ҳуқуқини эълон қилибгина қолмасдан, бу ҳуқуқларни реал тарзда амалга оширди. Социалистик тузум хотин-қизларни озод қилибгина қолмай, уларнинг сиёсий ва ижтимоий ҳаётда тўла ҳуқуқлилигини таъминлади, уларнинг ижтимоий меҳнатда ва ёш авлодни тарбия қилишда актив иштирок этиши учун кенг имкониятлар очиб берди; социалистик тузум оналарнинг қадр-қимматини юксак даражага кўтарди. Социалистик тузум ёшларнинг аҳволига туб ўзгаришлар киритди, ҳамма миллат ёшлари учун билим олиш, ишлаб чиқариш малакаси орттириш, ижодий меҳнат қилиш, ташаббус ва қаҳрамонлик кўрсатишда кенг йўл очиб берди.

Буржуазия идеологлари социализм қурилиши инсоннинг «азалий» табиати туфайли муваффақиятсизликка учрайди, деб умид қилган эдилар. Уларнинг фикрича, инсон аслида индивидуалист бўлиб, ҳаётнинг коллектив формаларига душман эмиш. Буржуазия ва унинг философлари эксплуатациядан озод бўлган кишиларнинг ҳамкорлиги ва ўзаро ёрдамига асосланган янги, социалистик ахлоқни вужудга келтириш имкониятини инкор қилган эдилар. Реал воқелик эски тузум ҳимоячиларининг бу ёвуз ниятларини остин-устин қилиб ташлади. Социалистик революция кишиларнинг ижтимоий ҳаётида ғоят катта ўзгариш ясаб, уларнинг онгида, аҳлоқида, уларнинг жамиятга, бир-бирларига муносабатида ҳам қонуний тарзда жуда чуқур ўзгаришлар қилди.

Совет ватанпарварлиги, меҳнатга, ижтимоий мулкка социалистик муносабатда бўлиш — совет кишиси янги маънавий қиёфасининг энг муҳим кўринишидир. Меҳнатга, жамиятга янги муносабатда бўлиш эски дунёда мисли кўрилмаган ҳодисани — социалистик мусобақани юзага келтирди. Социалистик мусобақанинг мақсади жамоат бойлигини кўпайтиришдан, меҳнат унумдорлигини оширишдан иборатдир. Социалистик мусобақанинг келиб чиқиши — инсоният тарихидаги буюк ўзгаришнинг белгисидир: кишилар кўп минг йиллар давомида оғир ва уятли юк деб ҳисоблаб келган меҳнат инсон фазилатини рўёбга чиқаралиган шарафли иш бўлиб қолди.

СССРда тинч социалистик қурилиш деярлик бутун оккупация қилинган Европа ҳарбий потенциалига таянган империалистик фашистлар Германиясининг жиноятқорона ҳарбий ҳужуми билан узилиб қолган эди. Уруш халқимиз бошига сон-саноқсиз кулфатлар келтирди, лекин шу билан бир вақтда уруш СССРда тузилган янги, социалистик жамиятнинг мустаҳкам ва енгилмас эканлигини, социализм барпо қилган ва Коммунистик партия тарбиялаган янги инсон руҳининг енгилмас кучини исботлади.

III. Совет халқининг Улуғ Ватан урушидаги қаҳрамонона жасорати

10. Иккинчи жаҳон урушини немис фашизми бошлади, аммо у жаҳон империализмининг энг ёвуз ва босқинчи отряди эди холос, жаҳон империализми урушда ўн миллионлаб кишилар ҳалок бўлганлиги, юз миллионлаб меҳнаткашлар битмас-туганмас азоб-уқубат тортганлиги, уларнинг кўз ёшлари ва қони тўкилганлиги учун, кўпгина авлодларнинг меҳнати билан бунёд этилган жуда катта моддий ва маданий бойликлар вайрон қилинганлиги учун ижтимоий система сифатида жавобгардир.

Худди АҚШ, Англия ва Франция империалистларининг ўзлари ўз халқларининг миллий манфаатларига хилоф равишда гитлеризмни боқиб қутиртириш, фашист галаларини қуроллантиришда герман монополиячиларига ёрдам бериш учун миллиард-миллиард доллар сарфладилар. Худди уларнинг ўзлари гитлерчи агрессорларни совет чегараларига тобора яқинлашишга ундаб ва фашист босқинчиларга биргалашиб зарба бериш тўғрисидаги Совет Иттифоқининг барча таклифларини рад қилиб, гитлерчи агрессорларни Австрия ва Чехословакияга қўл чўзишга рағбатлантирдилар.

Ҳатто гитлерчи галалар барча халқларнинг озодлиги ва мустақиллиги учун ўлим хавфи туғдирганлиги равшан бўлиб қолган бир пайтда (чунки гитлерчилар Германияси Совет Иттифоқига ҳужум қилгунча Европадаги 11 мамлакатни, шу жумладан армияси ўша вақтда Европада энг кучли ҳисобланган Францияни асоратга солиб қўйган эди), Англиянинг батамом ер билан яксон қилиниши хавфи туғилган бир пайтда ҳам империалистлар ўз ишларини ҳужумга дучор бўлган Совет Иттифоқи ҳисобига тузатиб олиш ҳақидаги умидларидан воз кечмадилар.

АҚШ, Англия, Франция империалистлари қирғинчилик урушида бизнинг герман рақибларимиз заиф бўлиб қолади, Совет Иттифоқи йўқ қилиб ташланади ёки ҳолсизлантирилади ва ўзимиз ғолибга ҳам, мағлубга ҳам сулҳ шартларини ўтказдирамиз, деб умид қилдилар. Амалда эса бошқача бўлиб чиқди.

Улуғ Ватан уруши мамлакатни социалистик асосда қайта ўзгартириш суръатларини тезлаштириш йўлини ўз вақтида тутган партиямизнинг бениҳоя зийраклигини кўрсатди. Партия раҳбарлиги остида мамлакатни индустрлаштириш, қишлоқ хўжалигини коллективлаштириш, маданий революция мисли кўрилмаган қисқа вақт ичида амалга оширилганлиги туфайлигина Совет Иттифоқи фашистлар Германияси ва унинг иттифоқчилари ҳужумига бардош беришга лаёқатли бўлиб чиқди. Совет халқи партия чақириғига амал қилиб Улуғ Ватан урушига қўзғолди ва ўзининг қаҳрамонона кураши билан гитлерчи босқинчилар ва уларнинг илҳомчиларининг барча планлари ҳамда мўлжалларини барбод қилди.

Ватан уруши Ватанимиз бошдан кечирган барча урушлардан энг оғири ва шиддатлиси эди. Совет халқи урушнинг бошларида айниқса қаттиқ синовларни бошдан кечирди. Урушнинг бошларида тиш-тирноғигача қуролланган, икки йиллик уруш тажрибасига эга бўлган, қарийб бутун Европанинг экономикасига таянган гитлерчилар армияси ўз иттифоқчилари билан биргаликда мамлакатимизга қўққисдан ҳужум қилди ва вақтли устунликлардан фойдаланиб қўшинларимизни оғир чекиниш жанглари олиб боришга мажбур этди.

Душман армиялари мамлакатнинг ҳаётий муҳим марказларига ёриб кирди. Ватанимиз устида катта хавф пайдо бўлди. Бироқ, оғир синовлар совет қуролли кучларининг жанговарлик руҳини бўшаштирмади, халқимизнинг иродасини ва унинг ўз ҳаққоний иши ғалабасига бўлган чексиз ишончини букмади. Ленинча партия раҳбарлигида мамлакатимиз халқнинг куч-ғайрати билан яхлит жанговар лагерга айланди. Душманнинг орқа томонида совет ватанпарварларининг қудратли партизанлик ҳаракати кенг қулоч ёзди.

Совет қўшинлари дастлабки шиддатли жанглардаёқ гитлерчиларнинг «яшин тезлигида» уруш олиб бориш планларини барбод қилдилар ва фашистларнинг армияларига оғир талофотлар етказдилар. Гитлерчи қўшинларнинг 1941 йил декабрь ойида Москва ёнида тор-мор келтирилганлиги фашист армияларининг иккинчи жаҳон урушидаги биринчи йирик мағлубияти бўлди. Орадан бир йил ўтгач, инсоният улуғ Сталинград жанги ўтининг шуъласида фашизм устидан ғалаба тонги отиб келаётганлигини кўрди. Гитлерчилар асоратга солган ёки асоратга солиниш хавфи остида турган барча мамлакатларнинг халқлари совет халқи ва унинг қуролли кучлари олиб бораётган қаҳрамонона курашга зўр умид билан қарадилар. Улар Совет Иттифоқини фашист галаларини тўхтатиб қўйишга ва тор-мор келтиришга, кишиликни сариғ вабодан халос этишга ва жаҳон цивилизациясини қутқариб қолишга қодир бўлган ҳал қилувчи куч деб билдилар.

АҚШ ва Англия Германияга қарши урушда биргалашиб ҳаракат қилиш тўғрисида мамлакатимиз билан битим туздилар. Улар аввало 1942 йилдаёқ немис-фашист қўшинларига қарши Ғарбий Европада иккинчи фронт очиш мажбуриятини олдилар. Агар бу мажбуриятлар бажарилганида эди, у ҳолда уруш анча тезроқ тугалланиб, миллион-миллион кишиларнинг ҳаёти ҳамда жуда кўп моддий ва маданий бойликлар сақлаб қолинган бўлур эди. Бироқ Совет Иттифоқи энг оғир шароитларда ҳам иттифоқчиларнинг ҳаракатларини енгиллаштириш ва ғалабани тезлаштириш учун қўлидан келган ҳамма чорани кўрганлигига қарамай, АҚШ ва Англия ҳар хил баҳоналар билан иккинчи фронтни очишни пайсалга солиб келдилар. Совет халқи, унинг қуролли кучлари, унинг душман орқасида ҳаракат қилган партизанлари гитлерчи галаларга қарши курашнинг бутун асосий оғирлигини ўз елкаларида кўтариб келдилар.

(ДАВОМИ УЧИНЧИ БЕТДА).

Улуғ Октябрь социалистик революциясининг қирқ йиллигига

(БОШИ УЧИНЧИ БЕТДА)

Кейинги уч йил (1954-1956 йиллар) мобайнида қишлоқ хўжалигини кескин равишда юксалтириш соҳасида жуда катта тадбирлар амалга оширилди. Қўриқ ва бўз ерларни ўзлаштириш тўғрисида, колхозлар ва МТС ларни раҳбар мутахассис кадрлар билан мустаҳкамлаш тўғрисида, қишлоқ хўжалигидаги планлаштиришнинг янги тартиби тўғрисида, қишлоқ хўжалик маҳсулотларини тайёрлаш ва харид қилиш нархларини ошириш тўғрисида, колхозчиларга ҳар ойда аванс бериш тўғрисида Партия ва Ҳукумат томонидан қабул қилинган қарорлар алоҳида катта аҳамиятга эга бўлди. Бу тадбирлар маҳаллий ташаббусни авж олдириб юборди, колхозлар ва колхозчиларнинг қишлоқ хўжалик маҳсулоти етиштиришни кўпайтиришдан бўлган моддий манфаатдорлигини оширди ва кишлоқ хўжалигини янада кенг миқёсда юксалтириш вазифаларини ҳал қилишда биринчи катта ютуқларни қўлга киритишни таъминлади.

Қўриқ ва бўз ерлар ўзлаштирилганлиги совет халқининг қаҳрамонона зўр иши бўлди. Юз минглаб кишилар қўриқ ерларга бориш учун отландилар. Икки йил ичида фақат комсомол йўлланмалари билангина 350 мингдан кўпроқ ёш ватанпарварлар жўнаб кетдилар. Қозоғистон, Урал, Сибирь, Волга бўйининг олам оёғи тегмаган, яшаш шароити қийин бўлган кенг чўлларида ўнлаб ва юзлаб янги совхозлар ва МТСлар барпо қилинди. Тракторлар, комбайнлар ва бошқа техника воситалари ортилган эшелонлар Шарққа тўхтовсиз юборилиб турди. Уч йил мобайнида 35,9 миллион гектар қўриқ ва бўз ер ўзлаштирилди, шу муддат ичида мамлакатдаги экин майдони қарийб 38 миллион гектар кўпайди ва 1956 йилда тахминан 195 миллион гектарга етди. Қўриқ ва бўз ерлар ўзлаштирилганлиги натижасида мамлакатимиз 1956 йилда қўшимча равишда 1 миллиард пуддан кўпроқ товар ғалла олди, чорвачилик учун озуқа етиштириш анча кўпайди. Қўриқ ерларни ўзлаштириш яқин йилларда давом эттирила беради ва шу тариқа мамлакатнинг ғалла бойлиги тобора кўпайтирила беради.

Партия илғор колхозларнинг тажрибаларига ва муваффақиятларига таяниб, социалистик қишлоқ хўжалик меҳнаткашларини аҳоли жон бошига сут, ёғ, гўшт етиштириш даражаси жиҳатидан яқин йиллар ичида АҚШга етиб олишга дадиллик билан даъват қилди.

Бу чақириқ миллионларнинг ижодий ғайратини тағин ҳам зўр куч билан тўлқинлантирди. Бу йил колхозларда ва совхозларда чорвачилик маҳсулотлари етиштириш кескин равишда кўпайтирилганлиги буни кўрсатиб турибди. Чорвачилик маҳсулотлари етиштиришнинг кўпайганлиги бу йил шу маҳсулотларни ўтган йилдагига қараганда анча кўп тайёрлашга имкон берди. 1957 йилнинг биринчи сентябригача гўшт 624 минг тонна, ёки 38 процент кўп тайёрланди, сут 2 миллион 419 минг тонна ёки 19 процент кўп тайёрланди.

Чорвачилик маҳсулотлари етиштириш ва тайёрлашнинг бундай суръатлар билан ўсиб бораётганлиги шундай ишонч туғдирадики, биз аҳоли жон бошига чорвачиликнинг асосий маҳсулотларини етиштириш жиҳатидан қисқа муддат ичида Америка Қўшма Штатларига етиб оламиз, бу эса халқ истеъмоли даражасини кескин равишда ошириш имкониятини беради.

Колхозлар ва совхозларнинг товар маҳсулоти ўсиб бораётганлиги Совет давлатига колхозчилар, ишчилар ва хизматчилар хўжаликларининг қишлоқ хўжалик маҳсулотлари етиштириб бериш мажбуриятларини 1958 йилдан бошлаб бекор қилиш имкониятини берди.

Қўриқ ва бўз ерларни ўзлаштиришни давом эттириш, экин майдонларини янада кенгайтириш, мамлакатнинг ҳамма районларида ерларнинг ҳосилдорлигини янада ошириш ва ерлардан фойдаланишни янада яхшилаш, чорва моллар сонини ва уларнинг маҳсулдорлигини янада кўпайтириш, комплекс механизациялашни амалга ошириш асосида меҳнат унумдорлигини ошириш ва қишлоқ хўжалик маҳсулотининг таннархини янада камайтириш керак — мамлакатимиздаги коммунизм қурилишининг ҳозирги босқичида қишлоқ хўжалигини ривожлантиришнинг асосий вазифалари шулардир.

Маълумки, меҳнат унумдорлигини ошириш саноат ва қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқаришини кўпайтиришнинг ва моддий фаровонликни оширишнинг асосий манбаидир. Олтинчи беш йиллик планда саноатда меҳнат унумдорлигини камида 50 процент ошириш, маҳсулот таннархини эса камида 17 процент камайтириш мўлжалланади. Мана шуларнинг ҳаммаси ишчи ва хизматчиларнинг реал иш ҳақини тахминан 30 процент кўтариш, колхозчиларнинг пул ва натура даромадларини эса камида 40 процент кўпайтириш имкониятини беради.

Кейинги йилларда мамлакатимизда байрамолди ва дам олиш кунлари олдидан иш куни икки соат камайтирилди ва ишчиларнинг баъзи категориялари учун, шунингдек ўсмирлар учун иш куни камайтирилиб, 6 соатга келтирилди. Юқори техника негизида ва ишлаб чиқаришни яхшироқ ташкил қилиш асосида ишлаб чиқаришни тўхтовсиз такомиллаштириб бориш, меҳнатнинг техника негизини янада кўтариш ва меҳнат унумдорлигини ошириш, олтинчи беш йиллик мобайнида ишчи ва хизматчиларни аста-секин етти соатлик иш кунига ўтказиш ва шу тариқа совет кишисининг ҳар томонлама ривожланиши учун зарур бўлган қўшимча вақт ажратиш имкониятини беради.

СССРда уй-жой қурилиши кенг қулоч ёйганлигига қарамай, урушдан кейинги йилларда уй-жойга бўлган эҳтиёж унчалик тўлиқ қондирилмай келди. Бунинг сабаби шуки, мамлакат индустрлаштирилаётганлиги натижасида шаҳар аҳолисининг сони ғоят кўпайиб кетди: саноат, жамоат биноларини ва уй-жой биноларини ниҳоят даражада вайрон қилиб ташлаган иккинчи жаҳон урушининг оқибатлари ҳам, аввало саноатни тиклаб олиш зарур бўлиб қолганлиги ҳам бунга сабаб бўлди. Меҳнаткашларнинг уй-жой шароитини яхшилаш биринчи навбатдаги вазифадир. Олтинчи беш йилликда давлат ҳисобига ёки давлатнинг ёрдами билан ҳаммаси бўлиб 328 миллион квадратметрдан кўпроқ ҳажмда уй-жой бинолари қурилади, яъни бешинчи беш йилликдагига қараганда икки баравар кўп уй-жой қурилади. Партия ва Ҳукумат мамлакатимиздаги уй-жой етишмовчилигини яқин 10-12 йил ичида тугатиш вазифасини қўйди. Бу вазифани бажариш Партия ва Ҳукуматнинг асосий ишларидан бири бўлади.

18. Демократиянинг олий формаси, халқ учун демократия бўлган Совет давлати тўхтовсиз ривожланиб бормоқда; Совет давлати халқ оммасининг тўхтовсиз ўсиб бораётган сиёсий ва ижтимоий активлиги билан бирликда ривожланмоқда. Совет ҳокимиятининг сайланган органларида, СССР Олий Советида, иттифоқчи ва автоном республикаларнинг Олий Советларида, меҳнаткашлар депутатларининг маҳаллий Советларида бир ярим миллиондан кўпроқ депутат ишламоқда; уларнинг ҳаммаси заводлар, социалистик далаларнинг меҳнаткашлари, фан ва маданият арбоблари, давлат ва жамоат ташкилотларининг ходимларидир. Совет ҳокимияти органлари сайловчиларнинг доимий ва кундалик ёрдамига таяниб ишламоқда. 1956 йилда маҳаллий Советлар ҳузурида 240 мингдан кўпроқ доимий комиссиялар иш олиб борди, бу комиссияларда 1,5 миллионга яқин меҳнаткаш қатнашди.

Мамлакатнинг сиёсий, хўжалик ва маданий ҳаётига доир энг муҳим масалаларни муҳокама қилишда ва ҳал қилишда омманинг актив қатнашаётганлиги совет тузумининг чинакам демократик тузум эканлигини кўрсатувчи ёрқин далилдир. Саноат ва қурилишни бошқаришни янада такомиллаштириш масаласини муҳокама қилишга бағишланган йиғилишларда 40 миллиондан кўпроқ меҳнаткаш қатнашди. Халқнинг ҳаёти учун катта аҳамияти бўлган қонун проектларининг кўплари умумхалқ муҳокамасидан ўтганидан кейингина қонунга айлантирилади. Бизнинг қонунларимиз миллион-миллион омманинг коллектив ақл-фаросатини ва коллектив тажрибасини, шу омманинг иродасини гавдалантиради. Партия ва Ҳукумат коммунистик қурилишнинг етилган масалаларини ҳал қилишда ҳамиша халқ билан маслаҳатлашиб туради. Социализм шароитида халқ оммаси янги турмушнинг онгли, актив ижодкорлари бўлиб майдонга чиқмоқда.

Иттифоқчи республикалар экономикаси ва маданияти ўсганлиги, коммунистик қурилишнинг янги вазифалари хўжаликка раҳбарлик қилишда иттифоқчи республикаларнинг ҳуқуқларини анча кенгайтиришни талаб қилди. Илгари умумиттифоқ органларининг қарамоғида бўлиб келган жуда кўп корхоналар ва бутун-бутун саноат тармоқлари эндиликда иттифоқчи республикаларнинг бевосита қарамоғига ўтказилди; давлат йўли билан хўжаликни планлаштириш ва пул билан таъминлаш соҳасида, суд ва маъмурий фаолият соҳасида, маданий қурилиш ишларида иттифоқчи республикаларнинг ҳуқуқлари кенгайтирилди. Мана шу муҳим тадбирларнинг ҳаммаси СССРдаги барча республикалар ва барча халқларнинг ташаббускорлигини ва ижодий кучларини ривожлантирмоқ учун тағин ҳам кенг имкониятлар яратиб беради, уларнинг дўстлигини ва қардошларча ҳамкорлигини мустаҳкамлайди.

Коммунистик партия халқ оммасини давлатни бошқаришда тағин ҳам кенг қатнаштириш, хўжалик ва маданий қурилишга раҳбарлик қилишга тағин ҳам кенг тортиш учун, бюрократизмга қарши, маъмурий бошқарув аппаратини қисқартиш учун кескин кураш олиб бормоқда ва олиб боради. Партия социалистик давлатдаги ҳамма бўғинларни, меҳнаткашларнинг барча оммавий ташкилотларини — Советларни, касаба союзларини, комсомолни ва бошқа ташкилотларни активлаштириш ва уларнинг ролини оширишга ҳаракат қилади. Партия меҳнатга ва ижтимоий мулкка муносабатда бўлишда социализмга ёт бўлган қарашларни йўқотиш учун кескин равишда курашади, буржуа қилиқларининг ҳамма ва ҳар қандай кўринишларига қарши жамоатчилик фикрини қўзғотади.

Танқид ва ўз-ўзини танқид социалистик демократизмни ифодалашнинг муҳим формаларидан биридир. Партия ва совет халқи танқид ва ўз-ўзини танқид ёрдами билан социалистик жамият ҳаётидаги камчиликларни очиб ташлайди ва бартараф қилади, социалистик жамиятнинг олға боришини тезлаштиради.

Тарих тажрибаси шуни ўргатадики, пролетариат диктатураси давлати халқ қўлида янги, социалистик жамият барпо қилмоқ учун асосий қуролдир. Ҳозирги замон шароитида совет жамияти социализм ғалабаларини ташқи душманлардан ҳимоя қилмоқ учун ва коммунизм қурилишига раҳбарлик қилмоқ учун ҳали мустаҳкам халқ давлатига муҳтождир.

Коммунизм — бутун инсониятнинг эртанги ёрқин кунидир. Коммунизм қуриш — Коммунистик партиянинг охирги мақсадидир.

Коммунистик жамият шароитида синфий тафовутлар бутунлай йўқ бўлиб кетади, ишлаб чиқариш воситалари мулкнинг ягона коммунистик формасига айланади ва ижтимоий ишлаб чиқариш — олий техника базасида ривожланиб бориб, жамиятнинг ҳамма аъзоларининг эҳтиёжларини тўла равишда таъминлайдиган бўлиб қолади.

В. И. Ленин таълим бериб айтган эдики, «Коммунизм—илғор техникадан фойдаланадиган эркин, онгли, бирлашган ишчиларнинг капиталистик меҳнат унумига қараганда жуда юқори меҳнат унуми демакдир» (Асарлар, 29 том, 443-бет).

Коммунизм даврида одамлар ўзларининг жисмоний ва ақлий имкониятларини ҳар томонлама ривожлантирмоқ учун ҳамма имкониятларни оладилар. Ақлий меҳнат билан жисмоний меҳнат ўртасидаги, шаҳар билан қишлоқ ўртасидаги муҳим тафовутларнинг ҳаммаси йўқотилади. Ҳар ким қобилиятига яраша меҳнат қиладиган ва эҳтиёжига яраша оладиган бўлади, бинобарин меҳнат одамга шодлик бағишлайдиган бўлиб қолади.

Коммунистик партиянинг раҳбарлиги, унинг монолит бирлиги, унинг омма билан алоқаси коммунистик жамият қурилишида янги муваффақиятларга эришишнинг муқаррар шартидир.

V. Коммунистик партия—совет халқининг йўлбошчиси, совет халқи ғалабаларининг илҳомчиси ва ташкилотчисидир

19. Улуғ Октябрь социалистик революцияси, СССРда ғолибона социализм ва коммунизм қурилишида орттирилган ғоят бой тажриба яққол шуни кўрсатадики, ишчилар синфининг авангарди бўлган Коммунистик партиянинг раҳбарлик роли ишчилар синфининг капитализмни ағдариб ташлаш ва янги, коммунистик жамият қуришдан иборат оламшумул—тарихий бурчини бажаришида ҳал қилувчи шартдир.

Ишчилар синфидаги, халқдаги энг илғор, энг ботир, энг қаҳрамон ва энг фидокор кучларни ўз сафларида уюштирувчи партия бўлмаса, ўз маркача-ленинча назарияси билан, ўз қаторларининг метиндек мустаҳкам бирлиги билан, кенг халқ оммаси билан бузилмас алоқаси туфайли кучли бўлган партия бўлмаса ишчилар синфи ғалаба қилаолмайди.

Партияга эргашиб жангга киришга тайёр турган, партиянинг шиорларини, унинг ташаббусларини, унинг сиёсатини қўллаб-қувватлайдиган ўн ва юз миллионлаб меҳнаткашларнинг юксак маънавий эътиборига, муҳаббатига, ишончи ва ҳурматига сазовор бўлган партия бўлмаса, — Ленин тузган ва тарбиялаган ана шундай буюк партия бўлмаса Россия ишчилари ва деҳқонлари чоризмни парчалаб ташлайолмаган, Россия капитализмини ағдариб ташлайолмаган, ўзларининг Совет ҳокимиятини, — ишчилар синфи диктатурасини қўлга киритолмаган ва қўлда ушлаб қололмаган бўлардилар, ички контрреволюция ва ажнабий интервентларнинг, империалистик агрессорларнинг қаттиқ атакаларини қайтара олмаган бўлар эдилар.

Марксизм—ленинизмнинг тўғри йўл кўрсатувчи компаси билан қуролланган, бутун совет халқини ягона улуғ мақсад сари бошлаб бораётган Коммунистик партия раҳбарлиги остидагина СССРда социалистик жамият қуриш мумкин бўлди. Ана шу оламшумул—тарихий вазифанинг ҳал этилганлиги совет халқини адолатли равишда тараққийпарвар инсониятнинг авангарди қилиб қўйди.

Ленинизм бундай деб таълим беради: ҳал қилиниши лозим бўлган вазифалар нақадар мураккаб, нақадар қийин ва улуғвор бўлса, революцион ўзгариш нақадар катта бўлса, шу қадар кўпроқ халқ оммасини қўзғатиш, ҳаракатга келтириш, уюштириш, илҳомлантириш ва уларнинг иродасини ғалабага йўналтириш керак бўлади. Октябрь социалистик революцияси барча революциялар ичида шунинг учун ҳам энг улуғи ҳисобланадики, у жаҳон тарихида биринчи марта ғоят кенг халқ оммаси ҳаётида энг чуқур, энг қийин революцион ўзгаришни амалга ошириши лозим эди. Ишчилар синфи бошчилигидаги ана шу меҳнаткашлар оммасини ёруғликка олиб чиқиш, тарбиялаш, ҳаракатга келтириш ва озодлик учун, жамиятни социалистик негизда қайта қуриш учун, энг адолатли иш учун, бутун халқнинг бахт-саодати учун, коммунизм учун буюк жангга бошлаб бориш зарур эди. Бизнинг буюк коммунистлар партиямиз ана шу вазифани амалга оширди ва амалга оширмоқда.

Тўққизюзинчи йилларнинг бошларидаёқ, партиямиз эндигина вужудга келаётган чоқда Ленин бундай деган эди: «Бизга революционерлар ташкилотини берингиз — биз Россияни тубдан ўзгартириб юборамиз!» (Асарлар, 5 том, 511). Партия 1917 йил октябрида ишчи-деҳқон оммасини капитализмни штурм қилишга бошлаб борганда ленинчи партия сафларида фақат 240.000 ботир революционер бор эди. Эндиликда Совет Иттифоқи Коммунистик партияси партиянинг саккиз миллионга яқин аъзо ва кандидатларини бирлаштирувчи қудратли сиёсий армия бўлиб ўсиб етишди.

Ленин, унинг ишини давом эттирувчилар ва сафдошлари ўсиб бораётган рус революцион ишчилар ҳаракатига суяниб, шунингдек халқаро ишчилар ҳаракатининг бутун тарихий тажрибасига амал қилиб, янги типдаги партия бўлган Коммунистик партияни марксизмнинг гранитдек мустаҳкам ғоявий асосида вужудга келтирдилар. Ленин шу тўғрида гапириб, 1920 йилда ёзган эди: «Россия бирдан бир тўғри революцион назария бўлган марксизмни ярим асрлик тарих давомида чиндан ҳам жуда қийналиб ва қурбонлар бериб, мисли кўрилмаган революцион қаҳрамонлик, жуда зўр ғайрат ва фидокорлик билан йўл излаб, ўрганиб, практикада синаб кўриб, умидсизликка тушиб, Европа тажрибасини текшириб, таққослаб кўриб, **азоб-уқубатлар билан қўлга** киргизди» (Асарлар, 31 том, 10- бет).

Чор истибдодининг мислсиз зулми, жабру-уқубати ва зўравонлиги шароитларида, сон-саноқсиз қурбонлар бериб, шонли ғалабалар ва вақтинчалик мағлубиятлар йўлини босиб ўтиб, бизнинг шонли Коммунистик партиямиз ўзининг буюк ишлари билан коммунистик қизил байроққа узил-кесил содиқлигини, маркача-ленинча таълимотга содиқлигини, ўз халқига, халқаро ишчилар ҳаракатига, пролетар интернационализмининг муқаддас принципларига содиқлигини исбот этди.

Партиямиз кучлари ва муваффақиятларининг манбаи ана шунда, СССР ишчилари, деҳқонлари ва интеллигенциясининг, жаҳондаги барча софдил ва илғор кучларнинг партиямизга бўлган муҳаббати ва ҳурматининг манбаи ана шунда.

Ҳеч ким ва ҳечқачон бу ҳурмат ва муҳаббатга путур етказаолмайди.

Революция, гражданлар уруши ва Ватан урушининг энг оғир даврларида ишчилар ва деҳқонлар ўз Коммунистик партиясига кўплаб кирдилар. Буни тасодифий бир ҳол деб бўлмайди. Улуғ Октябрь арафасида капитализмга қарши ҳал қилувчи жангга кириш керак бўлган бир вақтда ҳам шундай бўлган эди. Гражданлар урушининг энг оғир пайтларидан бирида, 1919 йил октябрь ойида ҳам шундай бўлди. Ўша вақтда партиявий ҳафта давомида партияга 200 мингга яқин ишчи ва деҳқон кирди. Лениннинг вафоти партия учун, халқ учун энг оғир жудолик бўлган эди. Ана шунга жавобан 240 минг илғор ишчи Ленин васиятларини бажаришда ёрдам бериш учун ўз партиясига кирди. 1942 йил сентябридан 1943 йил 1 февралигача Сталинград ёнида бўлган буюк жанг даврида 832 минг ишчи ва деҳқон Коммунистик партияга кирди. Халқнинг синалган ташкилотчи ва йўлбошчиси бўлган ўз партиясига ишончи, социализм иши учун курашнинг энг оғир пайтларида партия билан халқнинг мустаҳкам алоқаси ана шуларда ўз ифодасини топди.

СССРда социализм қурилиши соҳасидаги тарихий тажрибадан келиб чиқадиган хулоса шуки, социалистик жамият қурилиши ва унинг ривожланиши — жуда кўп қийинчиликларни, зиддиятларни, ағдарилган синфларнинг қаршиликларини енгиб ўтиш билан боғлиқ бўлган, эски одатларни, хулқларни, майда буржуа ва антисоциалистик буржуа кайфиятларини енгиш билан боғлиқ бўлган мураккаб процессдир.

Совет халқи пролетариатнинг жангларда чиниққан, олға дадил қарайоладиган, янги жамият қурилиши ва тараққиёти қонунларини илмий асосда тўғри тушунадиган ва татбиқ қилабиладиган Коммунистик партияга эга бўлгани учунгина ўз йўлидаги жуда катта қийинчиликларни муваффақиятли равишда енгиб чиқди ва ғалабани қўлга киритди.

20. Социализм ва коммунизм қурилиши халқ оммасининг ўз ижодий ишидир. Коммунистик партия миллион-миллион ишчилар, деҳқонлар ва интеллигенциянинг ижодий куч ва ғайратларини ягона бир оқимга бирлаштириб, умумий буюк мақсадга йўналтиради. Партия ўзининг бошланғич ташкилотлари орқали, партия билан омма ўртасидаги алоқа воситалари орқали, шаҳар ва қишлоқдаги ҳамма меҳнаткашларнинг вакиллари бўлган Советлар орқали, ишчи ва хизматчиларнинг деярлик ҳаммасини уюштирган касаба союзлар орқали, деҳқонлар билан косибларни уюштирган кооперация орқали, мамлакатимиздаги 20 миллионга яқин йигит ва қизни бирлаштирган комсомол орқали, меҳнаткашларнинг турли жамиятлари ва ташкилотлари орқали совет халқи ҳаётининг барча томонларига таъсир кўрсатиб туради, хўжалик ва маданий қурилишнинг ҳамма соҳаларига раҳбарлик қилади. Ҳозирги вақтда ҳам, социализм қурилиши тугалланаётган ва социализмдан аста-секин коммунизмга ўтилаётган шароитда ҳам Коммунистик партия совет халқини жипслаштирмоқда, уюштирмоқда, тарбияламоқда, илҳомлантирмоқда, уни янги ғалабалар сари, олға бошлаб бормоқда. Коммунистлар партияси — халқнинг бутун яратувчилик ишларининг юрак-жонидир, коммунистик жамиятнинг буюк меъморидир. Шу сабабдан ҳам Коммунистик партиянинг бирор соҳадаги раҳбарлик ролини хоҳ ихтиёрий, хоҳ беихтиёр бўшаштиришга урунувчи киши коммунизм душманларига ёрдам берган бўлиб чиқади.

Коммунистик партиянинг ғоявий ва ташкилий бирлиги — унинг халқ оммасига раҳбарлик қилиш соҳасидаги муваффақиятли фаолиятининг энг муҳим шартидир. Совет Иттифоқи Коммунистик партияси ўзининг узоқ йиллик бутун тарихи давомида бирлик учун, антимарксист гуруҳлар ва оқимларнинг фракциячилик фаолиятига қарши, партиянинг интизомига путур етказишга уринган анархист унсурларга қарши кураш олиб борди.

Коммунистик партия бизнинг мамлакатимизда социализм учун курашдан иборат оламшумул тарихий ишга бошчилик қила олди ҳамда марксизм-ленинизмга ёт бўлган ҳар қандай ревизионист ва догматик-сектантлик қарашларига муросасиз бўлганлиги туфайли социализмнинг ғалаба қозонишини таъмин этолди. Партия меньшевизм, эсэрчилик, троцкизм, ўнг оғмачилик, буржуа миллатчилиги каби ва бошқа душман оқимларни фош қилди ва тор-мор келтирди. Агар шундай қилинмаса, ишчилар синфининг сиёсий ҳокимиятини қўлга киритиш ҳам, социалистик жамият қурилиши ҳам мумкин бўлмас эди. «...Россияда, — деб ёзган эди Ленин, — **кўп мартаба** шундай қийин аҳволлар рўй бердики, агар шу вақтларда меньшевиклар, реформистлар, майда буржуа демократлари партиямиз ичида қолган бўлсалар эди... совет режими **албатта** ағдарилган бўлар эди» (Асарлар, 31 том, 403 бет).

В .И. Ленин 1920 йилда ёзган эдики, темир интизомли, курашда чиниққан, марказлашган ва метиндек мустаҳкам партия бўлмаса, эски жамият кучлари ва традицияларига қарши муваффақиятли суратда кураш олиб бориш мумкин эмас. Партия қаторларидаги партияга қарши унсурлар фракциячиларга ва гуруҳчаларга эркинлик беришни ёқлаб чиққанларида, партиянинг раҳбарлари учун ҳам, оддий аъзолари учун ҳам бир хил бўлган партиявий интизомни инкор қилганларида, X съезд партия бирлиги ҳақида резолюция қабул қилди. Бу резолюция Марказий Комитетга «интизом бузилган ҳолларда ёки фракциячилик яна пайдо бўлган, ёхуд бунга йўл қўйилган тақдирда партиядан чиқаришгача бўлган партиянинг ҳамма жазо чораларини қўлланиш, Марказий Комитет аъзоларига нисбатан эса — уларни кандидатликка тушириш ва ҳатто охирги чора сифатида партиядан чиқаришгача чора кўриш ҳуқуқини беради».

Коммунистик партия ва бутун совет халқи Маленков, Каганович, Молотов ва уларга қўшилган Шепиловнинг партияга қарши қаратилган группасининг бузғунчилик, фракциячилик фаолиятини якдиллик билан қораладилар. Партиядан, халқдан ажралиб қолган ана шу партияга қарши группа партия XX съездининг йўлига қарши, партиянинг халқаро кескинликни юмшатишга қаратилган йўлига қарши, меҳнаткашларнинг турмуш даражасини оширишга қаратилган барча янги тадбирларига қарши, қўриқ ерларни ўзлаштиришга қарши, чорвачилик маҳсулотлари ишлаб чиқаришда АҚШ га етиб олишга қаратилган чақириққа қарши, саноатни идора этишни қайта қуришга ва бошқа муҳим тадбирларга қарши чиқди.

Партияга қарши группанинг якдиллик билан қораланганлиги шу нарсани яна бир марта исбот қилдики, бизнинг мамлакатимизда душман синфлар, антагонистик синфлар тугатилиши билан социалистик жамиятнинг ажойиб маънавий-сиёсий бирлиги вужудга келди. Ана шундай бирлик мавжуд экан, партияга қарши қаратилган ҳеч қандай группа (унинг қандай ниқоб остида майдонга чиқишидан қатъий назар) партия ва халқнинг қўллаб-қувватлашига сазовар бўла олмайди.

Совет Иттифоқи Коммунистик партияси партия фаолиятига ва коммунистик қурилиш ишига катта зиён етказган И. В. Сталин шахсига сиғинишга қарши астойдил кураш олиб борди, унинг ўз фаолиятининг сўнгги даврида йўл қўйган хатоларини қоралади ва бу билан шундай хатоларнинг такрорланишининг олди олинди. Партия партиявий ҳаётнинг ленинча нормалари бузилганлигини, коллектив раҳбарлик ва партия ички демократиясининг ленинча принципларидан четга чиқилганини, социалистик қонунчилик бузилганини қаттиқ танқид қилди. Ана шу хилдаги бузилишларнинг тугатилиши партиямизни мустаҳкамлади, унинг меҳнаткашлар оммаси ўртасидаги обрўсини янада юқорироқ кўтарди.

Ғоят кенг халқ оммаси билан кун сайин доимий алоқада бўлиб туриш, халқнинг эҳтиёжлари тўғрисида, халқ бахт-саодати тўғрисида ғамхўрлик қилиш Коммунистик партия фаолиятининг олий қонунидир. Чинакам халқ партияси бўлган Коммунистик партиянинг халқ манфаатларидан бошқа манфаатлари йўқдир. Шу сабабдан совет халқи ўз партиясига ҳамма вақт ишонч билдириб келди ва ишонч билдириб келмоқда, унинг сиёсатини худди ўз сиёсати деб билиб қўллаб-қувватламоқда, чунки бу сиёсат халқнинг туб манфаатларини, кундалик манфаатларини илмий асосда ифодалайди. Коммунистик партия билан совет халқи ўртасида бузилмас бирлик мавжуддир. Партия ва халқ кучининг манбаъи ана шундадир.

Партия билан халқ бирлиги — социалистик жамият қудратининг мустаҳкам гарантиясидир, муваффақиятли коммунизм қурилишининг гаровидир. Партия билан халқ ўртасидаги алоқа бузилмас экан, ҳеч қандай бўронлар ва довуллар, коммунизм душманларининг ҳар қандай ёвузларча туҳматчилик пропагандаси социализм кучлари учун қўрқинчлик эмасдир. Шу сабабли ҳам партия билан халқ бирлигини муқаддас билиб мустаҳкамламоқ керак. Фақат оммани ўргатиб қолмай, шу билан бирга омманинг янги ҳаёт яратиш йўлидаги жонли тажрибасидан ўрганиш керак — ленинизмнинг энг муҳим кўрсатмаси шудир. Кимки буни унутса, мағлубиятга учрайди.

21. Марксча партиянинг революцион назарияни ҳаётнинг ўз ривожидан, практикадан келиб чиқадиган янги вазифаларни ҳал этишга ижодий равишда татбиқ қила билиши унинг ҳаётийлиги, кучи ва етуклигининг аломатидир. II Интернационал ревизиячилари ва догматикларига қарши ўлароқ, ҳозирги кундаги ревизиячилар ва догматикларга қарши ўлароқ, Совет Иттифоқи Коммунистик партияси марксизм-ленинизмни давримиз вазифаларини ҳал этишга, коммунизм учун, тинчлик учун, урушга қарши кураш вазифаларини ҳал этишга, қалбаки демократия учун эмас, балки ҳақиқий демократия учун кураш вазифаларини, халқ бахт-саодати учун кураш вазифаларини ҳал этишга ижодий равишда тадбиқ қилиш намуналарини кўрсатмоқда.

Ишчилар ҳаракати тарихи марксизмга хиёнат қилувчи партиялар ва арбоблар шарманда бўладилар, деб таълим беради. Аксинча, марксизм-ленинизмга содиқ бўлиб қоладиган, уни ижодий равишда ривожлантира биладиган ва замонанинг энг мураккаб проблемаларига тадбиқ қила оладиган партиялар, ҳар қандай қийинчиликларга ва вақтинча муваффақиятсизликларга қарамай, барибир оқибатда ўз душманлари устидан ғалаба қозонадилар.

Ревизиячи унсурлар гўё ҳозирги даврга мувофиқ келадиган марксизм йўқ, у гўё алла ким томонидан янгидан яратилиши керак, деб даъво қилмоқдалар. Бундай гаплар кўпинча марксизмнинг бундан кейинги тараққиёти тўғрисидаги «ғамхўрлик» ниқоби билан ниқобланмоқда, аммо амалда бундай гаплардан кузатилган мақсад тамомила бошқача бўлиб, марксизмга ёт бўлган мақсадларни кўзда тутади. Ҳозирги давр марксизми буюк, мислсиз тарихий ғалабалар қозонганлигини ва қозонаётганлигини ҳамда барча мамлакатлардаги социализмнинг ҳамма ҳақиқий курашчилари бу билан ҳақли равишда фахрланаётганликларини тарих исбот қилиб берди. Ҳозирги давр марксизми—Ленин томонидан ижодий равишда ривожлантирилган, Улуғ Октябрь социалистик революцияси ҳамда СССР да социализм ва коммунизм қурилиши тажрибаси билан синалган ва бойитилган, Буюк хитой революцияси тажрибаси билан, ишчилар синфи ҳокимият тепасида турган барча мамлакатлардаги социализм қурилиши тажрибаси билан синалган ва бойитилган марксизмдир; ҳозирги давр марксизми—империализмга қарши, капитал зулмига қарши курашаётган КПСС томонидан, барча қардош коммунистик ва ишчи партиялар томонидан кун сайин ривожлантирилаётган марксизмдир.

СССРда тинчлик учун, коммунизм қурилиши учун бундан кейин олиб бориладиган кураш программасини берган КПСС XX съездининг қарорлари ва материаллари марксизм-ленинизмни ижодий равишда ривожлантиришнинг энг ажойиб намуналаридан биридир. XX съезд қарорлари бутун халқаро коммунистик ва ишчи ҳаракати учун жуда катта аҳамиятга эгадир.

Ҳар қандай догматизм, ҳаётий фактлар ва процессларни таҳлил қилишдан амалий хулосалар чиқариш ўрнига, ёд қилиб олинган назарий қоидалардан амалий хулосалар чиқаришга интилиш, абадий ривожланувчи жонли таълимот бўлган марксизмни ўлик, қотиб қолган догмалар йиғиндисига айлантириш — марксча назария руҳига бутунлай ётдир. Консерватизм, янги тарихий шароитни, янги вазиятни кўришни истамаслик ёки кўра билмаслик, реал ҳаётдан ажралиб қолган, қотиб қолган қоидаларга амал қилиш сиёсатда муқаррар равишда шармандаликка олиб келади.

Ленин партиямизни «давримизнинг ақл-идроки, шон-шарафи ва виждони» деб атади. Коммунистик партия халқ оммасига бошчилик қилиб, қонли чоризмга қарши, империализмга қарши, реакция ва урушнинг барча кучларига қарши, коммунизм учун, халқнинг туб манфаатлари учун, меҳнаткаш инсоният манфаатлари учун ярим асрдан ортиқроқ даврда олиб борган кураши билан ўзининг улуғ донолигини, узоқни кўра билишини, зийраклигини кўрсатди.

Империалистик буржуазия кейинги эллик йил давомида инсониятни икки марта қонли жаҳон қирғин урушига ташлади, ҳозирги вақтда эса ер куррасининг гоҳ у, гоҳ бу пунктида халқларга қарши узлуксиз равишда «кичик» урушлар олиб бормоқда. Совет Иттифоқи Коммунистик партияси тинчлик душманларининг кирдикорларини ҳамма вақт дадиллик билан фош қилиб келди, уруш оловини ёқувчилар ва уруш ташкилотчиларининг ҳар қандай ниқобларини йиртиб ташлаб, халқларни уларга қарши курашга даъват этиб келди. КПСС шу кунларда ҳам ўзининг мардона, принципиал сиёсати билан империалистларнинг — тинчлик душманларининг, халқларнинг қонлари, азоб-уқубатларидан олтин ва долларлар топишга ўрганиб қолган, атом ва водород қуролини ишлатиб, инсониятга жуда катта қирғин уруши даҳшатини солаётган замбарак қироллари, янги чиққан архимикларнинг кирдикорларини фош қилиб ташламоқда.

Коммунизм душманлари, тинчлик ва тараққиёт душманлари, демократия ва озодлик душманлари бизнинг партиямизни жон жаҳдлари билан ёмон кўрадилар, чунки бизнинг партиямиз давримиз буюк ҳақиқатининг ифодачиси ва жарчисидир. Бизнинг партиямиз яна шундай партия бўлганлиги учун жаҳон халқлари, барча мамлакатларнинг меҳнаткашлари ва мазлумлари, барча қитъалардаги тараққийпарвар кишиларнинг ҳаммаси уни севадилар ва ҳурмат қиладилар. Унинг кучининг енгилмаслиги ана шундадир.

(ОХИРИ БЕШИНЧИ БЕТДА).

Улуғ Октябрь социалистик революциясининг қирқ йиллигига

(БОШИ ИККИНЧИ БЕТДА).

Совет Армияси кўлами жиҳатидан мисли кўрилмаган ва Баренц денгизидан тортиб Қора денгизгача чўзилиб кетган жангларда душманни ҳолдан тойдирди ҳамда 1943 йил ёзида Белгород ва Курск ёнидаги жанглардан кейин ўз тупроғидан фашист армияларини Ғарбга томон қувиб чиқарди, кучли зарбалар билан душманнинг жонли кучи ва техникасини тор-мор келтирди.

Совет Армиясининг якка ўзи ҳам фашистлар Германиясини тор-мор қила олиши ва Европадаги асоратга солинган халқларга озодлик келтира олиши аён бўлиб қолгандан кейин АҚШ ва Англия 1944 йил июнь ойида ўз қўшинларини Францияга туширдилар. Бироқ шундан кейин ҳам америка ва инглиз империалистлари Германияга Ғарбдан ҳужум қилишдан кўра кўпроқ Болқонга суқилиб кириб олиш ғамида бўлдилар, бу ерда Югославиянинг ва Болқондаги бошқа мамлакатларнинг халқлари совет қуролли кучларининг ғалабаларига таяниб фашистларга ҳамда уларнинг шерикларига қарши муваффақиятли кураш олиб бораётган эдилар. Иттифоқчиларимизнинг бундай тактикаси шунга олиб келдики, немис қўмондонлиги 1944 йил декабрь ойининг охирида Совет фронтидан қўшинлар олмаган ҳолда нисбатан заиф кучлар билан Арденн районида инглиз-америка фронтини ёриб ўта олди ва уларнинг қўшинларини тор-мор бўлиш хавфига солиб қўйди. Ўша вақтда Англия бош министри У. Черчилль Совет ҳукуматининг бошлиғи И. В. Сталинга ташвишланиб мактуб ёзди, бу мактубда инглиз-америка қўшинларининг оғир аҳволини енгиллаштирмоқ учун совет-герман фронтида янги ҳужумга ўтишни илтимос қилган эди.

Совет Армияси катта қишки ҳужумни эндигина тугаллаганига, фронтда эса оби-ҳаво шароити жуда ноқулай бўлганлигига қарамай. И. В. Сталин эртасигаёқ, 1945 йил 7 январда Олий Бош Қўмондонлик Ставкаси иттифоқчиларнинг Ғарбий фронтдаги аҳволини назарга олиб, тайёргарликни жуда тез тугаллашга ва оби-ҳаво билан ҳисоблашмаган ҳолда январнинг иккинчи ярмидан кечиктирмай, бутун Марказий фронт бўйлаб немисларга қарши кенг кўламда ҳужум ҳаракатлари бошлаб юборишга қарор берганлигини маълум қилди. Совет қўшинлари бир ҳафтадан кейиноқ Карпатдан тортиб Болтиқ денгизигача ҳужумни авж олдириб юбордилар ва немис қўмондонлигини ўз Шарқий фронтини тор-мор қилинишдан қутқариб қолмоқ учун қўшинларнинг бир қисмини Ғарбдан олиб кетишга мажбур эттилар.

У. Черчилль 1945 йил 23 февралда И. В. Сталинга бундай деб ёзди: «Қизил Армия ўзининг йигирма етти йиллигини тантана билан байрам қилмоқда, бу тантана унинг иттифоқчиларини чексиз завқлантирди ва герман милитаризмининг қисматини ҳал қилди. Бу олижаноб ғалабаларнинг шоҳиди бўлишгача яшаб келган бизлар Қизил Армия олдидаги ўз бурчимизни нақадар сўзсиз эътироф этаётган бўлсак, бўлажак авлодлар ҳам шундай эътироф этади».

Америка ва инглиз солдатлари ҳамда бу мамлакатларнинг халқлари Совет Армиясининг охирги ҳал қилувчи ҳужумини шавқ-завқ билан кузатдилар. Совет Армиясининг бу ҳужуми АҚШ ва Англия қўшинларининг ҳаракатлари билан қўшилиб, фашистлар Германиясини сўзсиз таслим бўлишга мажбур қилди. Иттифоқчиларнинг биргаликда куч-ғайрат сарфлаганликлари натижасида империалистик Япониянинг қуролли кучлари ҳам тез орада тор-мор келтирилди.

Қаҳрамон Хитой халқи империалистик Япония устидан қозонилган ғалабага жуда катта ҳисса қўшди. Хитой халқи ўзига ҳужум қилган Япон агрессорларига қарши узоқ йиллар мобайнида жанг қилиб келган эди. Совет Иттифоқи Қуролли кучлари 1945 йил август ойида империалистик Япониянинг Шарқи-Шимолий Хитойда тўпланган ва сараланган қўшинларига қақшатғич зарба бериб, ўз интернационал бурчларини бажардилар ҳамда совет ва хитой халқларининг бузилмас қардошлик иттифоқини ўз қонлари билан мустаҳкамладилар.

11. Совет ишчилари, колхозчилари, зиёлилари Улуғ Ватан уруши йилларида мислсиз мардлик кўрсатдилар. Улар уруш вақтининг мураккаб ва оғир шароитларида халқ хўжалигини ҳарбий изга солиб қайта қуриш, саноат корхоналарини фронт атрофидаги доирадан узоққа, фронт орқасига кўчириш, танклар, самолётлар, тўплар, минометлар ва қурол-яроғнинг бошқа турларини ёппасига ишлаб чиқаришни йўлга қўйиш, фронтни ўқ-дори, қурол-яроғ билан таъминлаш юзасидан жуда катта иш қилдилар.

Совет халқи Улуғ Ватан уруши йилларида ўзининг чинакам қаҳрамон халқ эканлигини кўрсатди. Мамлакатимиз меҳнаткашлари: «Ҳамма нарса фронт учун, ҳамма нарса ғалаба учун!» деган ягона муддао билан тўлиб-тошган эдилар.

Фашист агрессияси кучлари билан бўлган жуда катта ҳарбий тўқнашувда Улуғ Октябрь социалистик революцияси бунёдга келтирган совет ижтимоий ва давлат тузуми ғалаба қозонди, дунёда энг илғор социалистик идеология ғалаба қозонди. Совет тузумининг капиталистик тузумга нисбатан афзалликлари уруш йилларида яна бир карра ёрқин намоён бўлди. Хўжаликнинг социалистик системаси, совет жамиятининг маънавий-сиёсий бирлиги (ишчилар синфи билан деҳқонларнинг бузилмас иттифоқи бу бирликнинг негизини ташкил этади), СССР халқларининг дўстлиги—Совет Иттифоқининг енгилмас куч манбаълари бўлди.

Совет Иттифоқи Коммунистик партияси фашистлар Германияси ва империалистик Япония устидан қозонилган ғалабанинг илҳомчиси ва ташкилотчиси бўлди. Партия ўзининг миллион-миллион энг яхши фарзандларини фронтга юборди. Улар ҳарбий бурчни садоқат билан бажариб, совет жангчиларини руҳлантириб турдилар, ҳарбий қисмлар ва бирлашмаларнинг жон-дили бўлдилар. Коммунистларнинг обрўси ғоят ўсиб кетди. Совет Армияси жангчилари жангга партия аъзоси бўлиб киришни буюк шараф деб билдилар. Фронтда катта талофат берилганлигига қарамай, уруш вақтида партия сафлари 1 миллион 600 минг кишига ўсди.

Партия бутун уруш давомида урушнинг адолатли характерга ва олижаноб мақсадларга эга эканлигини тушунтириб турди, бутун халқнинг куч-ғайратини бирлаштириб ва сафарбар этиб борди. Совет халқи Коммунистик партиянинг, унинг Марказий Комитетининг раҳбарлиги туфайли бу урушдан ғолиб бўлиб чиқди.

12. Инсоният совет халқи ва унинг Қуролли Кучларининг Ватан уруши—фашизмга қарши урушдаги буюк жанговар ва меҳнат қаҳрамонликларини ҳеч қачон унутмайди. Совет Қуролли Кучлари кўп мамлакатларнинг халқларини фашист асоратидан халос этиб, ўз озод қилувчилик вазифаларини шараф билан бажардилар. Совет қўшинларининг ғолибона ҳужуми гитлерчилар Германияси босиб олган мамлакатлардаги халқларнинг кенг миллий-озодлик ҳаракатига қўшилиб кетди. Чехословак ва поляк корпуслари, югослав ва албан партизан қўшинлари, кейинчалик эса румин ва болгар дивизиялари совет қўшинлари билан биргаликда немис-фашист босқинчиларга қарши қаттиқ кураш олиб бордилар. Уларнинг жанговар ҳамкорлиги умумий курашда биргаликда тўкилган қон билан мустаҳкамланган. Франция, Англия, АҚШнинг ва гитлерчиларга қарши коалициядаги бошқа мамлакатларнинг халқлари фашистлар Германиясини тор-мор келтириш ишига анча ҳисса қўшдилар.

Улуғ Ватан урушининг ғалаба билан ғамом бўлганлиги, империалистларнинг Ватанимизга қилган иккинчи ҳарбий ҳужуми тўла равишда емирилганлигидан дарак берди; бу ғалаба тарихий тараққиётнинг бундан буёнги жараёнига чуқур таъсир кўрсатди; бу ғалаба ўз оқибатлари эътибори билан ўтмишдаги барча озодлик урушларининг ҳаммасидан ҳам юксакдир. Герман фашизми ва япон империализми тор-мор келтирилганлиги натижасида Совет Иттифоқининг обрўси ҳамда унинг халқаро проблемаларни ҳал этишдаги роли беқиёс ўсиб кетди.

Гитлерчи оккупантларни қўллаб-қувватловчи реакцион кучларнинг тор-мор келтирилганлиги бир қанча мамлакатларда халқ демократик тузумни ўрнатиш учун шарт-шароит вужудга келтирди, мустамлака халқларининг миллий-озодлик курашини авж олдиришга жуда кучли таъсир кўрсатди. Оқибатда социализм ва демократия кучлари анча ўсиб мустаҳкамланди, империализм ва реакция позициялари торайиб, заифлашди.

13. Совет халқи фашист агрессорларни тор-мор келтириб, ўз озодлиги ва мустақиллигини сақлаб қолиб, коммунистик қурилишни яна давом эттириш имкониятига эга бўлди. Немис оккупантлари СССР хўжалигига беҳисоб зарар етказдилар. 1.710 шаҳар, 70 мингдан ортиқ қишлоқ вайрон қилинган, 32 мингга яқин саноат корхонаси портлатиб ташланган ва ёндирилган, урушгача 60 процентга яқин пўлат эритган металлургия заводлари, мамлакатда қазиб чиқарилган кўмирнинг 60 процентдан зиёдроқ қисмини берган шахталар сафдан чиқарилган эди. Қишлоқ хўжалиги бениҳоя кўп зарар кўрди. Босқинчилар 98 минг колхоз, 1876 совхоз ва 2890 МТСни ер билан яксон қилдилар ва талаб кетдилар. Мулкни тўғридан-тўғри йўқ қилиб ташлаш йўли билан етказилган умумий моддий зарар жуда катта суммани — 679 миллиард сўмни ташкил этти. Аммо Ватан урушидаги энг оғир қурбон—миллион-миллион совет кишиларининг йўқотилганлиги бўлди.

Ҳар қандай давлат, ҳатто энг йирик буржуа давлати ҳам совет жамияти кўрган шу қадар катта зарарларни кўрганда анча орқага улоқтириб ташланган ва муқаррар равишда бошқа империалистик давлатларнинг асоратига тушиб қолган бўлур эди. Империалистларнинг АҚШдаги ва Ғарбий Европа давлатларидаги сиёсатдонлари ҳамда идеологлари Совет Иттифоқи ҳам шундай аҳволга тушади, деб ҳисоблаган эдилар. Аммо бу мўлжаллар пучга чиқди.

СССР меҳнаткашлари империалистик реакциянинг барча фитналарига, унинг социалистик давлатимиз иқтисодий тараққиётини орқага улоқтириб ташлашга урinganлигига қарамай, янги ижтимоий тузум ғалабасини мустаҳкамлаб қолдилар, бу тузумнинг янада мустаҳкамланишини ва ривожланишини таъминладилар, коммунизм сари муваффақиятли олға бориш учун шарт-шароит вужудга келтирдилар.

IV. Урушдан кейинги даврдаги социалистик қурилишнинг якунлари ва совет халқининг коммунизм учун курашдаги вазифалари

14. Мамлакатимизнинг социалистик ижтимоий ва давлат тузуми урушнинг оғир йилларида ўзининг битмас-туганмас имкониятларини ишга солганлиги ва ҳарбий хўжаликни ташкил этишда ҳамда ғалабани қўлга киритмоқ учун ресурсларни сафарбар қилишда капитализмга нисбатан ўзининг ҳал қилувчи афзалликларга эга эканлигини намойиш қилиб кўрсатгани сингари, урушдан кейинги йилларда ҳам у Ватанимизга уруш етказган оғир жароҳатларни тез тузатиб олиш, халқ хўжалигининг ҳамма тармоқларини тиклаб ишонч билан олға силжитиш имкониятини берди.

Россия федерацияси, Украина ва Белоруссия, Литва, Латвия, Эстония ва Молдавияда душман томонидан вайрон қилинган заводлар ва фабрикалар, электрстанциялар ва шахталар, колхозлар, МТСлар ва совхозлар, шаҳарлар ва қишлоқлар қисқа муддат ичида совет кишиларининг қўли билан, уларнинг зўр ғайрати билан тикланди. Вайрон қилиб ва куйдириб ташланган энг катта индустриал гигантлар — Запорожсталь, Краматорск машинасозлик заводи, Сталинград ва Харьков трактор заводлари яна қад кўтарди, беш йилликларнинг тўнғичи бўлган Днепр гидроэлектростанцияси яна нур бера бошлади. Қаҳрамон шаҳарлар Ленинград ва Сталинград, Севастополь ва Одесса қадларини тиклаб олдилар, ўсдилар, аввалгидан ҳам гўзал шаҳарларга айландилар. Шу билан бир вақтда янги-янги заводлар, зўр электростанциялар ва шахталар, замонавий янги шаҳарлар ва ишчи посёлкалари ўсиб, қаторга кирди.

Муваффақият билан амалга оширилган тўртинчи ва бешинчи беш йиллик планлар Совет Иттифоқига ишлаб чиқаришнинг урушдан бурунги даражасидан жуда катта миқдорда ўзиб кетишга имкон берди. Урушдан кейинги биринчи ўн йиллик даврнинг охирига келиб, 1956 йилда, бизнинг мамлакатимиз саноат маҳсулотини 1940 йилдагига қараганда 3,5 баравар кўп ишлаб чиқарди. Саноат маҳсулотининг умумий ҳажми 1957 йилда 1913 йилдаги даражадан 33 баравар ошиб кетди. Айни вақтда ишлаб чиқариш воситаларини ишлаб чиқариш 1913 йилдагига нисбатан 74 баравар кўпайди. Совет машинасозлик саноати ва металл ишлаш саноати айниқса тез суръатлар билан ривожланмоқда, бу саноатлар маҳсулотининг ҳажми бу йил 1913 йилдагига нисбатан 200 баравар кўпаяди.

Оғир саноатни устун даражада, тез ривожлантириш натижасида ишлаб чиқариш воситалари ишлаб чиқаришнинг саноат маҳсулотининг умумий ҳажмидаги салмоғи 1913 йилда 33 процентга нисбатан 1956 йилда 70 процентдан кўпроқ миқдорни ташкил қилди. Шу асосда халқ истеъмол қиладиган буюмлар ишлаб чиқаришни айни вақтда ривожлантириш имконияти вужудга келтирилди. Истеъмол буюмлари ишлаб чиқариш ҳажми бизнинг мамлакатимизда 1957 йилда 1913 йилдагига нисбатан 13 баравар кўпаяди. Айни вақтда истеъмол буюмларининг хиллари кўпайтирилади ва сифати яхшиланади. Совет халқи мамлакатнинг индустрия ва техника қувватига таяниб, ўзининг беҳисоб иқтисодий резервлари ва табиий бойликларидан йилдан-йилга тобора яхшироқ ва тўлароқ фойдаланмоқда.

Қишлоқ хўжалигимиз ҳам бутунлай ўзгарди. Коллективлаштириш арафасида СССРда 25 миллион майда деҳқон хўжаликлари бор эди, ҳозирги вақтда буларнинг ўрнини илғор техника билан қуролланган йирик коллектив хўжаликлар эгаллаб турибди. 1957 йилнинг бошида СССР қишлоқ хўжалигида (15 от кучига айлантириб ҳисоблаганда) 1 миллион 577 минг трактор, 385 минг ғалла комбайни, 631 минг юк автомабили ва бошқа бирнеча миллион деҳқончилик машиналари бор эди. Социалистик қайта қуриш қишлоқ хўжалигига деҳқончилик билан шуғулланаётган одамларнинг сонини камайтирган ҳолда қишлоқ хўжалик маҳсулотининг ҳажмини анча кўпайтириш имкониятини берди. Барча экинлар экиладиган экин майдони 1913 йилдагига нисбатан 1,5 баравардан зиёдроқ кўпайди, шу жумладан буғдой экиладиган майдон қарийб икки баравар, техника экинлари экилаётган майдон 2,7 баравар, пахта ва қанд лавлаги экиладиган майдон уч баравар кўпайди. Фақат экин майдонларигина кўпайиб қолмади. Шу билан бирга деҳқончилик маданияти, далаларнинг ҳосилдорлиги ҳам ошди.

Совет фани мамлакатимизнинг техника тараққиётига катта ҳисса қўшди. Совет олимлари энг мураккаб илмий-техника вазифаларини жуда қисқа муддатларда ҳал қилишга қодир эканликларини кўрсатдилар. Совет олимларининг математика, механика, физика, химия, электроника соҳаларидаги зўр муваффақиятлари энергетикани, машинасозликни, металлургияни, радиотехникани, автоматика ва телемеханикани ривожлантиришнинг жуда мураккаб проблемаларини муваффақиятли ҳал қилишга, энг янги техникани ишлаб чиқаришга жорий қилишга, юксак даражада самарали бўлган технология процессларини ишлаб чиқишга имкон берди.

1954 йилдан бери Совет Иттифоқида жаҳонда биринчи атом электростанцияси ишлаб турибди ва ҳозирги вақтда янги атом электростанциялари қурилмоқда. Заррачаларни тезлаштирувчи жаҳонда энг кучли тезлаткич—синхрофазотрон қурилди. Қитъалар ора учадиган баллистик ракеталар ва шу ракеталарни учиртирадиган воситалар қурилганлиги совет фани ва техникасининг энг катта муваффақиятидир.

Халқнинг жанговар авангарди — Коммунистик партия раҳбарлигида совет кишиларининг қаҳрамонона меҳнат қилаётганликлари туфайли мамлакатимиз иқтисодий жиҳатдан жаҳонда энг қудратли давлатларнинг бири бўлиб қолди. Жаҳондаги саноат ишлаб чиқаришида Совет Иттифоқининг ҳиссаси 1917 йилдаги 2-3 процентдан ҳозирги вақтда тахминан бешдан бир ҳиссага кўтарилди. СССР саноат маҳсулотининг ҳажми жиҳатидан Европада биринчи ўринга ва жаҳонда иккинчи ўринга чиқиб олди.

СССР ва бошқа социалистик мамлакатларнинг тажрибалари шуни кўрсатиб турибдики, капитализмнинг маразлари ва нуқсонларидан холи бўлган социализм шароитида ишлаб чиқариш капитализм шароитидагига қараганда анча тез ривожланади. Социалистик системанинг афзалликлари туфайли Совет Иттифоқи аҳоли жон бошига ишлаб чиқарилаётган маҳсулотнинг ҳажми жиҳатидан энг ривожланган капиталистик мамлакатларга тез етиб олмоқда. Саноат маҳсулоти аҳоли жон бошига қараб ҳисоблаганда 1913 йилда бизнинг мамлакатимизда АҚШдагига қараганда 13-14 баравар кам тўғри келган бўлса, 1937 йилда 6,5 баравар кам тўғри келган бўлса, ҳозирги вақтда АҚШдагига қараганда атиги 2,6 баравар кам тўғри келади. Бинобарин аҳоли жон бошига саноат маҳсулоти ишлаб чиқариш соҳасида мамлакатимизнинг АҚШдан орқада қолиб келаётганлиги Совет ҳокимияти йиллари мобайнида беш баравар камайтирилди. Мана шунинг ўзи Лениннинг биз «бошқа давлатларга улар ҳатто хаёл ҳам қилмаган даражада тезлик билан етиб оламиз» (Асарлар, 33 том, 404-бет), деб айтган гаплари нақадар чуқур ҳақиқат эканлигини кўрсатиб турибди.

15. Социализм халқ турмушининг моддий ва маданий даражасини тинимсиз ўстириш учун жуда кенг майдон очиб берди. Меҳнаткашларнинг ҳамма категорияларининг фаровонлиги янада яхшиланганлиги совет жамиятининг урушдан кейинги тараққиётининг энг муҳим якунидир.

Урушдан олдинги йилларда ишсизлик бўлмаганидек ҳозир ҳам Совет Иттифоқида ишсизлик йўқ. Бу йил СССР халқ хўжалигидаги ишчилар ва хизматчиларнинг ўртача сони 52,5 миллион кишидан ортиғроқ бўлади, яъни 1913 йилдагига қараганда 4 баравардан зиёдроқ ортади. Совет Иттифоқи чор Россиясидаги ишчи ва деҳқонларнинг кўпчилиги учун оғир кулфат бўлган муҳтожликни социализм қуриш натижасидаёқ батамом тугатди.

Иккинчи жаҳон урушидан олдинги йилларда ва урушдан кейинги йилларда ишчи ва хизматчиларнинг реал иш ҳақи тинмай ошиб борди. Текин ўқитиш ва текин медицина ёрдамини, давлат ҳисобидан берилаётган пенсияларни, нафақаларни ва бошқа тўловлар ҳамда енгилликларни, шунингдек иш куни камайтирилганлигини қўшиб ҳисоблаганда ҳозирги вақтда меҳнаткашларнинг моддий жиҳатдан таъминланганлиги 1913 йилги даражадан бир неча баравар ошиғроқдир. Шу билан бирга революциядан олдинги вақтдагига нисбатан меҳнаткаш деҳқонларнинг реал даромадлари ҳам таққослаб бўлмас даражада ошди.

Кейинги йилларда кам ҳақ оладиган ишчи ва хизматчиларнинг иш ҳақи оширилди, меҳнаткашларга қарилик ва инвалидлик учун тўланадиган пенсияларнинг миқдори анча кўпайтирилди, ҳомиладорлик ва туғиш отпускаларининг муддати узайтирилди, олий ўқув юртларида ва ўрта мактабларда ўқитиш учун олинадиган ҳақ бекор қилинди. Халқ истеъмолининг ҳажми ҳамма жойда ошди. Совет кишилари яхши еб-ичадиган, яхши кийинадиган, маданий яшайдиган бўлиб қолдилар.

Социалистик революция мулкдор синфларнинг илм олишга бўлган монополиясини тугатди. Меҳнат аҳилларининг зулматда ва нодон бўлиб яшаган вақтлари узоқ ўтмишда қолиб кетди. Мамлакатда болаларни ва ёшларни ўрта ва олий ўқув юртларида ўқитиш учун зарур бўлган бутун шароит вужудга келтирилди. Ҳозирги вақтда 50 миллиондан кўпроқ киши турли мактаб ва ўқув юртларида ўқимоқда. Олий ўқув юртларида ва техникумларда ўқиётган студентларнинг сони 1913 йилдаги 182 минг киши ўрнига ҳозирги вақтда 4 миллион кишидан ошиб кетди.

Урушдан кейинги йилларда Совет жамиятининг маънавий бойликлари тўхтовсиз кўпайиб бормоқда. Коммунизм қурувчи совет кишисининг сермазмун маънавий қиёфасини акс эттирувчи адабиёт ва санъат юксалиш ҳамда яшнаш йўлидан бормоқда. Совет кишисининг юксак ғоявийлигини ва инсонпарварлигини акс эттирувчи совет адабиёти ва санъати меҳнаткашларни коммунистик руҳда тарбиялашда муҳим роль ўйнайди.

Ишчи ва деҳқонларнинг ишлаб чиқариш, илмий-техника ва амалий тажрибалари таққослаб бўлмаслик даражада ўсди. Ҳозирги вақтда мамлакатимиз халқ хўжалигида олий ва махсус ўрта маълумотга эга бўлган олти миллиондан кўпроқ мутахассис ишлаб турибди, ваҳоланки, бундай мутахассислар 1913 йилда 200 минг кишига етмас эди. Ҳозирги вақтда олий ўқув юртларида, илмий муассасаларда 240 минг илмий ходим ишламоқда. Демак, илмий ходимларнинг сони чоризм давридагига қараганда қарийб 24 баравар кўпайди.

1957 йилнинг ўзидагина мамлакат олий ва ўрта махсус маълумотли 770 мингдан кўпроқ мутахассисга эга бўлди. Олий ўқув юртларини битириб чиқаётган олий маълумотли мутахассислар сони революциядан олдинги даврдагига нисбатан 21 баравар кўпайди. Ҳеч бир капиталистик мамлакатда кадрлар тайёрлаш шунчалик тез суръатлар билан ўстирилмаган эди. Буни ҳатто Совет Иттифоқига хайрихоҳ бўлмаганлар ҳам эътироф қилмоқдалар. Жуда кўп малакали илмий кадрлар ва техника кадрларининг борлиги фан ва техниканинг энг мураккаб проблемаларини энг бой капиталистик мамлакатлардагига қараганда анча тез суръатлар билан ҳал қилиш имкониятини бермоқда.

Аҳолига медицина хизмати кўрсатиш тубдан яхшиланди. Революциядан олдин Россияда ҳар 10 минг кишига бир врач тўғри келган бўлса, ҳозирги вақтда СССРда ҳар 10 минг кишига 17 врач тўғри келади (АҚШдагига қараганда ҳам кўпроқ); ҳар ўн минг кишига касалхоналарда 13 ўрин тўғри келган бўлса, ҳозирги вақтда 70 ўрин тўғри келади. Аҳолига медицина ёрдами кўрсатилганлиги учун пул олинмайди. Ишчи ва хизматчилар касал бўлиб қолганларида уларга нафақа берилади.

Кенг омманинг турмуш даражаси ошганлиги ва совет соғлиқни сақлаш системаси самарали ишлаётганлиги натижасида аҳолининг соғлиги жуда яхшиланди ва ўлим камайди. Чор Россиясида ўлим АҚШ, Англиядагига қараганда икки баравардан ва ундан ҳам зиёд ва Франциядагига қараганда 1,5 баравар ортиқ бўлган бўлса, ҳозирги вақтда СССРда ўлим анча камайиб кетди, аҳолининг табиий кўпайиши эса ўша мамлакатлардагига қараганда ортиғроқдир. СССРда аҳолининг ўртача умри революциядан олдинги вақтдагига нисбатан анча узайди.

Шаҳарларимиз ва қишлоқларимиз обод бўлмоқда. Биринчи жаҳон уруши, граждан уруши ва айниқса иккинчи жаҳон уруши шаҳарларни жуда катта вайрон қилганлигига қарамай шаҳар уй-жой фонди 1956 йилда 1913 йилдагига нисбатан 3,7 баравар кўпайди. Шу билан бир вақтда меҳнаткашларнинг уй-жой майдонига тўлаш учун қилаётган харажатларининг салмоғи 1917 йилга қадар бўлган даврдагига нисбатан беш баравар ва ундан ҳам ортиғроқ камайди. Ҳозир капиталистик мамлакатларда бўлганидек революциядан олдинги Россияда ҳам ишчилар уй-жой учун ўз иш ҳақларининг бешдан бир қисмидан тортиб, то учдан бир қисмигача тўлаб келган бўлсалар, ҳозирги вақтда СССРда бу харажатлар ишчи оиласи бюджетининг ўрта ҳисоб билан йигирмадан бир қисмини ташкил этади.

Совет давлати ҳар хил нафақалар, пенсиялар, стипендиялар тўлашга, санаторийларнинг, дам олиш уйларининг текин путёвкаларини олиб беришга, барча ўқув юртларида текин ўқитишга, текин медицина хизмати кўрсатишга ва шу кабиларга жуда катта маблағ сарфламоқда. Фақат 1956 йилнинг ўзидагина бу тўлавлар ва енгилликларнинг умумий суммаси 169 миллиард сўмни ташкил этди. 1957 йилда аҳолига бериладиган тўловлар ва енгилликлар учун сарфланадиган маблағ кўпайиб камида 192 миллиард сўмга етади.

Социализмнинг жуда катта кучи, капитализмга нисбатан устунлиги халқ хўжалигининг барқ уриб ўсиб бораётганлигида, совет халқи турмушининг моддий фаровонлиги ва маданий савияси тўхтовсиз яхшиланиб бораётганлигида намоён бўлмоқда. Бизнинг мамлакатимизда миллий даромад капиталистик мамлакатлардагига қараганда анча тез ўсмоқда. Бу миллий даромаднинг ҳаммаси меҳнаткашларнинг манфаатларини кўзлаб тақсимланмоқда, жумладан унинг тўртдан уч қисми меҳнаткашларнинг шахсий истеъмолига сарф бўлмоқда, ваҳоланки, капиталистик мамлакатларда миллий даромаднинг ярмидан кўпроғи эксплуататор синфлар чўнтагига тушмоқда.

Чор Россиясида бўлганидек иқтисодий қолоқ ва сиёсий ҳуқуқсиз миллий «чекка ўлкалар» СССРда йўқ, балки тенг ҳуқуқли иттифоқчи ва автоном республикалар, миллий областлар ва округлар ҳамда районлар бор. Уларнинг ривожланган саноати ва коллективлашган йирик социалистик қишлоқ хўжалиги бор. Илгари эзилиб келган халқларнинг маданиятида жуда мисли кўрилмаган ўзгаришлар рўй берди. Улар ўз маданиятларини юксалтирдилар ва ҳатто ўтмишда ўз ёзувлари бўлмаган халқлар эндиликда фанни ва техникани ривожлантиришда қатнашмоқдалар, ўзларининг шаклан миллий, мазмунан социалистик бой санъатлари ва адабиётларини вужудга келтирдилар.

Зулмнинг, синфий ва миллий эзишнинг ҳамма ва ҳар қандай формалари емириб ташланганлиги социализмнинг жуда улуғ ғалабасидир. Ҳамма совет кишилари, жинслари ва миллатларидан қатъий назар, ўзларининг ижтимоий ва шахсий ҳуқуқлари ҳамда гражданлик бурчлари жиҳатидан бир-бирлари билан тенгдирлар.

16. Социализм коммунистик жамиятнинг биринчи босқичидир. Ишчилар синфи ва барча меҳнаткашлар курашининг охирги мақсади коммунистик жамият қуришдир.

Ленин бундай деган эди: «Биз социалистик асосда қайта тузишни бошлар эканмиз, ўз олдимизга бир мақсадни, чунончи: фақат фабрика, завод, ер ва ишлаб чиқариш воситаларини экспроприация қилиш билангина чекланиб қолмайдиган, маҳсулотларни ишлаб чиқариш ва тақсимлашни фақат қаттиқ ҳисобга олиш ва улар устидан контроллик қилиш билангина чекланиб қолмайдиган, балки ундан ҳам нарига ўтиб: ҳар кимдан қобилиятига яраша, ҳар кимга эҳтиёжига яраша, деган принципни амалга оширишга қаратилган коммунистик жамиятни тузиш мақсадини аниқ қилиб қўйишимиз лозим ва правард натижада, бу қайта тузиш ишлари ана шу мақсадга хизмат қилиши керак» (Асарлар, 27 том, 118 бет).

Социализм жамият аъзоларининг ўсиб бораётган эҳтиёжларини тобора тўлиқ қондираётганлиги билан бирга ҳали ўтмиш сарқитларидан холи эмас. Социалистик ишлаб чиқарувчи кучлар ва меҳнат унумдорлиги, моддий бойликларни мўл-кўл қилиб яратиб берарлик ва коммунизм принципини жамият амалга оширишига имкон берарлик даражада юксак босқичга эришган эмас. Аҳолининг ўсиб бораётган эҳтиёжлари билан бу эҳтиёжларни қондириш соҳасида ҳозирги вақтда эришилган имкониятлар ўртасида ҳали ҳам маълум зиддиятлар бор. Бу зиддиятлар коммунизмнинг моддий-техника базасини узлуксиз ривожлантириш ва такомиллаштириб бориш йўли билан ҳал қилинмоқда ва ҳал қилинади.

Социализм даврида одамларни қайта тарбиялаш, меҳнатга яроқли ҳамма гражданларни ижодий, ўртоқларча, бирлашган меҳнатга жалб қилиш, уларни эксплуататорлар тузуми қолдирган қарашлар ва одатлардан, капитализм сарқитларидан озод қилиш ишлари давом этади. Шу сабабли коммунизм тўла ғалаба қозонганида ҳамма учун фақат мажбуриятгина бўлиб қолмасдан, шу билан бирга биринчи ҳаётий эҳтиёж ҳам бўлиб қоладиган, одамларга нашъа бағишлайдиган меҳнат социализм даврида ҳали биринчи галда яшаш воситаси бўлиб қолаверади. Социализм даврида шу сабабли маҳсулотлар эҳтиёжларга яраша тақсимланмайди, балки ҳар бир айрим кишининг жамиятга бераётган меҳнатининг сони ва сифатига яраша тақсимланади.

Совет жамияти социализм негизида коммунизм сари олға томон муваффақиятли бориш учун бутун шарт-шароитга эгадир. Социализм даврида аввало истеъмол буюмларини мўл-кўл қилиб етиштирмоқ учун зарур бўлган моддий-ишлаб чиқариш базаси ривожланади ва ўсади. Шаҳар ва қишлоқда бўлган, бутун мамлакатни электрлаштиришга, ишлаб чиқаришни комплекс механизациялашга ва автоматлаштиришга, ишлаб чиқариш процессларини ҳар томонлама химиялаштиришга, халқ хўжалигининг энг муҳим тармоқларида атом энергиясидан кенг фойдаланишга асосланган ва машиналаштирилган йирик ишлаб чиқариш мана шундай негиздир. Шу билан бирга социализм техникани доимо тараққий эттириб боришни ва шунга мувофиқ барча меҳнаткашларнинг маданий-техника даражасини ошириб боришни таъминлайди.

Социализм шароитида миллион-миллион халқ оммасининг ижодий активлиги экономикани янада юксалтиришга қаратилган, халқ хўжалигининг ҳамма тармоқларида янги техникани кенг жорий қилишга, олтинчи беш йиллик планни муддатидан олдин бажаришга қаратилган социалистик мусобақада ўз ифодасини топади. Партия меҳнаткашларни социалистик мусобақани янада ривожлантиришга қизғин даъват қилади, чунки социалистик мусобақа Ватанимизнинг коммунизм йўлида ғолибона олға боришида янги муваффақиятлар қозонишининг мустаҳкам гаровидир.

17. Мамлакатимизда коммунистик жамият қуриш ҳозирги вақтда узоқдаги мақсад эмас, балки совет кишилари ва уларнинг раҳбар кучи бўлган Совет Иттифоқи Коммунистик партиясининг ҳозирги вақтда қилаётган бутун ишининг бевосита амалий мақсадидир. Эндиликда совет халқи олдида коммунизмнинг моддий-техника базасини вужудга келтиришдан иборат улуғвор вазифа турибди, аҳоли жон бошига маҳсулот ишлаб чиқариш жиҳатидан капитализмнинг энг ривожланган мамлакатларига тарихан қисқа муддат ичида етиб олиш ва ўзиб кетиш вазифаси турибди.

КПСС XX съезди бу вазифани ҳал қилиш учун курашда муҳим босқич бўлди. Съезд халқаро ва ички вазиятни чуқур анализ қилиб берди, марксизм-ленинизм фанининг жамият тараққиётининг ҳозирги босқичидаги йўллари ва истиқболларини тушунмоқ учун биринчи даражали аҳамиятга эга бўлган бир қанча муҳим проблемаларни ижодий равишда қўйди ва ҳал қилиб берди. Съезд асосий вазифа тариқасида «аҳоли жон бошига маҳсулот ишлаб чиқариш жиҳатидан энг ривожланган капиталистик мамлакатларга социалистик хўжалик системасининг афзалликларига таяниб, етиб олиш ва ўзиб кетишдан иборат бўлган вазифани, яъни Совет Иттифоқининг асосий иқтисодий вазифасини тинч иқтисодий мусобақа йўлида ҳал қилиш учун курашни зўр матонат билан давом эттириш» зарурлигини кўрсатиб ўтди.

Съезд қарорларида коммунистик қурилишнинг ҳозирги босқичидаги конкрет программаси белгилаб берилди. Олтинчи бешйиллик оғир саноатни устун даражада ривожлантириш, техникани тинмай тараққий эттириш ва меҳнат унумдорлигини ошириш негизида халқ хўжалигининг ҳамма тармоқларини янада кучли суратда ўстириш, қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқаришини кескин равишда юксалтириш ва шу асосда совет халқининг моддий фаровонлигини ҳамда маданий савиясини янада анча оширишга эришиш вазифасини қўйди.

Партия ва Ҳукумат саноат ҳамда қурилишни бошқаришни тубдан қайта қурганлиги КПСС XX съезди қарорларини муваффақиятли бажариш учун, совет мамлакатининг коммунизм сари изчиллик билан олға бориши учун ғоят катта аҳамиятга эгадир. Бу қайта қуриш хўжаликни бошқаришда ленинча демократик централизм принципини янада ижодий ривожлантирди. Бу қайта қуриш халқ хўжалигига марказлаштирилган тартибда давлат томонидан қилинадиган раҳбарликни жойларнинг роли ва ташаббусини ошириш билан яхшироқ боғлаб олиб боришга имкон беради ва омманинг активлигини юксалтиради. Бошқарувни қайта қуриш хўжалик масалаларини ҳал қилишдаги идоравий тўсиқларни олиб ташлаб, иқтисодий районлардаги хўжаликни комплекс ривожлантиришни, ишлаб чиқаришни ихтисослаштиришни, районлар ичида ва районлараро кооперативлаштиришни енгиллаштиради.

Саноат ва қурилишни бошқаришнинг янги системаси жойлардаги ва марказдаги раҳбар кадрларнинг жавобгарлик ҳиссини оширади, раҳбарликни ишлаб чиқаришга яқинлаштиради, бошқарув аппаратидаги кераксиз звеноларни йўқотади, фан билан ишлаб чиқаришнинг алоқасини мустаҳкамлайди, фан ва техника арбобларига ўз тадқиқотларининг натижаларини саноатга ва қишлоқ хўжалигига дадиллик билан татбиқ қилиш имкониятини беради. Мана шуларнинг ҳаммаси бир бўлиб, социалистик хўжалик замирида бўлган жуда катта ички резервларни топиш, шу резервлардан ва табиий бойликлардан халқ манфаатлари йўлида, мамлакатимизнинг коммунизм сари олға бориш суръатларини тезлаштириш манфаатлари йўлида фойдаланиш имкониятини беради.

(ДАВОМИ ТЎРТИНЧИ БЕТДА).

Улуғ Октябрь социалистик революциясининг қирқ йиллигига

VI. Совет Иттифоқининг ташқи сиёсати ва халқларнинг тинчлик учун кураши

(БОШИ ТЎРТИНЧИ БЕТДА)

22. Улуғ Октябрь социалистик революцияси давлатлар ва халқлар ўртасидаги муносабатларда янги давр очди. Социалистик давлат ички ишлардаги каби, ўзининг ташқи сиёсатида ҳам СССР меҳнаткашларининг манфаатларига амал қилади. Бу манфаатлар барча мамлакат меҳнаткашларининг манфаатлари билан мосдир. Тинчликни сақлаш, барча давлатлар ўртасида ўзаро ҳурматга асосланган тенг ҳуқуқли муносабатларни ривожлантириш, ҳамма халқлар ўртасида дўстлик ва ҳамкорлик ўрнатиш Совет давлати ташқи сиёсатининг асосий мақсадидир.

1917 йил 8 ноябрда ишчи ва солдат депутатлари Советларининг II Бутунроссия съездида қабул қилинган ва В. И. Ленин ёзган Сулҳ ҳақидаги тарихий декретдаёқ Совет давлати урушаётган давлатларни урушни тўхтатишга, адолатли демократик сулҳ тузишга чақирди ҳамда ҳамма халқларга тинчликни таъминлаш ишини ўз қўлларига олиш тўғрисида мурожаат қилди. Шундан бир ҳафта кейин эълон қилинган Россия халқлари ҳуқуқлари Декларациясида миллатлар ўртасида чинакам дўстона, тенг ҳуқуқли муносабатлар программаси баён этилди. Ана шу ҳужжатлар Совет давлатининг тинчликсевар сиёсатига асос бўлди. Буржуа тўҳматчиларининг даъволарига қарамай, Совет давлатининг тинчликсевар сиёсати ҳеч қачон вазият тақозоси билан ўзгармади, ўз озодлиги ва мустақиллиги учун курашаётган халқларнинг манфаатларини, тинчликни ҳимоя қилувчи доимий ва изчил сиёсат бўлиб келди.

Совет давлати ҳаётининг дастлабки йилларидаёқ унинг чегараларида тинчликни таъминлаш учун, Шарқ халқлари билан тенг ҳуқуқли муносабатлар ўрнатиш учун муваффақиятли кураш олиб борилди. Чор Россияси мажбуран қабул қилдирган тенгсиз шартномаларни тугатиб, Совет давлати Осиё, Африка ва Совет Иттифоқи халқлари ўртасидаги чинакам дўстликка асос солди. Қудратли индустриал давлатга айланган социалистик давлат ана шу халқларнинг ўз мустақиллигини қўлга киритиш, сақлаб қолиш ва мустаҳкамлаш учун курашида бу мамлакатларга маънавий ва сиёсий мадад берибгина қолмасдан, уларга мустақилликнинг иқтисодий асосини яратишда — саноат қуришда, қишлоқ хўжалигини ривожлантиришда ёрдам бериб келмоқда.

Социалистик жамиятда урушдан, зўр бериб қуролланишдан манфаатдор синфлар ёки ижтимоий гуруҳлар йўқдир. Бойлик орттиришга, ўзгаларнинг ерларини ёки бозорларини босиб олишга интилиш Совет давлатига тамомила ётдир. Совет Россияси 1922 йил апрелида буюк давлатларнинг Генуяда бўлган конференциясидаёқ қурол-яроғларни ялпи қисқартириш тўғрисида таклиф киритди. Совет Иттифоқи 1927 йилда қуролсизланиш юзасидан ўтказиладиган конференция Тайёргарлик кўриш комитетининг IV сессиясида биринчи марта иштирок қилиб, ялпи, тўла ва дарҳол қуролсизланиш лойиҳасини киритди. СССР иккинчи жаҳон уруши арафасидаги йиллар давомида зўр бериб қуролланишга изчиллик билан қарши чиқиб, Германия, АҚШ ва Англиядаги ҳарбий-саноат монополияларининг Гитлерни қуроллантириш ва уни Совет Иттифоқига қарши, шарққа йўналтириш йўлидаги уринишини фош қилиб келди.

Иккинчи жаҳон урушидан кейин Совет Иттифоқи қуролсизланиш тўғрисидаги, қурол-яроғларни ва қуролли кучларни қисқартириш тўғрисидаги масалани Бирлашган Миллатлар Ташкилоти орқали кўп марта ўртага қўйиб келди. Кейинги йилларда, атом қуроли, ундан кейин эса янада даҳшатлироқ термоядро (водород) қуроли пайдо бўлганда, СССР ялпи қирғин қуролини ишлатишни таъқиқлашни, ҳавони заҳарлайдиган, келгуси авлодлар учун ҳам хавфли бўлган ядро қуролини синашни таъқиқлашни таклиф қилди.

Улуғ Ленин турли ижтимоий-сиёсий системаларга эга бўлган давлатларнинг бир вақтда тинч яшаши мумкинлигини эълон қилди ва асослаб берди. Социалистик давлат ўзининг ташқи сиёсатида ана шу ленинча принципга муқаррар равишда амал қилмоқда. Социалистик давлат буржуа давлатларнинг ҳужумини қайтариб, уларга нормал муносабатлар ўрнатишни, савдони ривожлантиришни, маданий алоқаларни кенгайтиришни таклиф қилди.

Совет Иттифоқи капиталистик дунёдаги тинчликни сақлашдан манфаатдор бўлган кучлар билан ҳамкорлик қилишга ҳамма вақт тайёр эканлигини айтиб келди. Совет Иттифоқи иккинчи жаҳон уруши олдидан коллектив хавфсизлик системаси яратишни таклиф қилди. Бундан мақсад — гитлерчилар Германиясининг уруш бошлашига йўл қўймаслик эди. Совет Иттифоқи агрессия хавфи остида қолган мамлакатларга ҳарбий ёрдам кўрсатишга тайёр эди. Унинг интилишлари муваффақият қозонмаганлигига шу нарса сабаб бўлдики, гитлерчилар Германияси Гитлернинг қўли билан биринчи социалистик давлатни бўғиб ташлашни ҳаёл қилган АҚШ, Англия ва Франция реакцион доиралари билан тил бириктирган эди. Аммо рақобатдаги монополистик группаларнинг манфаатлари уларнинг синфий манфаатларидан устун келди ҳамда гитлерчилар Германияси аввал Франция билан Англияга зарба беришни афзал кўрди.

Империалистик урушдан фашизмга қарши озодлик урушига айланган иккинчи жаҳон уруши капиталистик мамлакатлар билан социалистик мамлакатлар ҳатто уруш соҳасида ҳам ёнма-ён яшаш билан бир вақтда ҳамкорлик қилишлари мумкинлигини ҳам кўрсатди.

Бироқ, немис национал-социализмининг, итальян фашизмининг ва япон милитаризмининг тор-мор келтирилиши асосий капиталистик мамлакатларда монополистик реакцион кучларнинг тор-мор этилишига олиб келмади. Бу реакцион кучлар ана шу урушда бойлик орттириб ва ўз мавқъеларини янада кўпроқ мустаҳкамлаб, Совет Иттифоқига қарши ва иккинчи жаҳон уруши натижасида вужудга келган бошқа социалистик мамлакатларга қарши курашни янада кучайтириб юбордилар. АҚШнинг ҳукмрон доиралари, уларнинг урушқоқ ҳарбийлари ва дипломатлари социалистик мамлакатларни ҳарбий базалар билан ва агрессив ҳарбий блоклар билан қуршай бошладилар; ғарбда Шимолий Атлантик блок, шарқи-жанубда—Бағдод блоки, Осиёнинг шарқи-жанубида—Осиё блоки тузилди. Ғарбий Германияда ҳокимиятни босиб олган герман аламзада милитаристларига яна асосий зарбани берувчи куч деб қаралмоқда. Америка, инглиз ва француз ҳукмрон доиралари немис империализмининг ҳарбий машинасини тиклаб, ўз мамлакатларининг миллий манфаатларига зид бўлган ҳаракатларни қилмоқдалар, ўт билан ўйнашмоқдалар, янги урушни ҳаёл қилаётган немис милитаристларининг ёвуз аламзадалик планларини қўллаб-қувватламоқдалар.

Европа халқлари ва даставвал ғарбий Германияга қўшни бўлган мамлакатларнинг халқлари бундай сиёсатнинг хавфли сиёсат эканини тобора яхшироқ тушунмоқдалар. Европа мамлакатларидаги ватанпарвар кучлар СССРнинг Европада умумевропа коллектив хавфсизлик ситемаси тузиш тўғрисидаги таклифини кескин равишда қўллаб-қувватлатмоқдалар. Бу система Европа қитъасида тинчликни таъминлаши ҳамда немис халқига ягона герман давлатини тиклашнинг реал йўлини топишга ёрдам бериши мумкин бўлур эди.

Совет Иттифоқи, барча социалистик мамлакатлар барча жанжалли халқаро проблемаларни тинч йўл билан ҳал этиш учун изчиллик билан курашиб келдилар ва курашмоқдалар. СССР Германия масаласини тинч йўл билан ҳал этиш учун тинмай кураш олиб бориб, Австрия билан Давлат шартномаси тузиб, бошқа мамлакатларнинг территорияларидаги ўз ҳарбий базаларини тугатиб, бу нарсани исбот қилди. Совет Иттифоқи халқларнинг тинчликни ҳимоя қилиш йўлидаги оммавий ҳаракатига суяниб, Хитой Халқ Республикаси билан биргаликда шунга эришдики, империалистлар Кореяда ва Вьетнамда уруш ҳаракатларини тўхтатишга мажбур бўлдилар. Совет Иттифоқи Англия-Франция-Исроил империалистларининг АҚШдан мадад олиб, Миср устига қилган қуролли ҳужумига қарши қатъий равишда қарши чиқди.

23. Ўтган қирқ йил ичида Совет Иттифоқи халқаро сиёсатнинг ҳал этувчи омилига айланди. Совет Иттифоқининг халқаро мавқиълари у жуда катта иқтисодий ва ҳарбий қудратга эга бўлгани учунгина мустаҳкам ва барқарор бўлиб қолмай, яна шунинг учун ҳам мустаҳкам ва барқарордирки, Совет Иттифоқининг халқаро ишларда тутган мавқъи ҳамма вақт барча мамлакатлардаги кенг халқ оммасининг мавқъига мос бўлиб келди. Чунончи, Совет Иттифоқининг атом қуролини тақиқлаш тўғрисидаги талаби халқ оммасининг истаги билан ўртага қўйилган бўлиб, улар бу талабни астойдил қўллаб-қувватладилар. Юз миллионлаб кишиларнинг имзосига сазовар бўлган Стокгольм хитобномаси атом қуролини тақиқлашни талаб этди. Бу хитобнома совет таклифининг нақадар тўғри ва ўз вақтида ўртага қўйилган таклиф эканини кўрсатди. Совет Иттифоқи халқ оммасининг хоҳишини ҳисобга олиб, атом ва водород қуролини тақиқлаш ҳамда бу қуролларни синашни дарҳол тўхтатиш тўғрисида таклиф киритди. Водород қуролини синашни таъқиқлаш учун бошланган ҳаракат ҳозирги вақтда ҳамма мамлакатларни, аҳолининг ҳамма табақаларини, шу жумладан энг йирик олимларни қамраб олдики, бу нарса Совет Иттифоқининг мазкур ташаббуси ўз вақтида кўтарилган, тўғри ташаббус эканлигини тасдиқлади.

Совет Иттифоқининг тинчлик учун, турли ижтимоий системаларга эга бўлган давлатларнинг бир вақтда тинч яшаши ва иқтисодий жиҳатдан мусобақа қилиши учун олиб бораётган кураши халқларнинг тинчликни сақлаш ва мустаҳкамлаш учун бошлаган ҳаракатига мос бўлмаслиги мумкин эмас эди ва мос бўлиб тушди, чунки барча мамлакатларнинг меҳнаткашлари тинчликни истамоқдалар, зўр бериб қуролланишни тўхтатишни истамоқдалар, чунки бу нарса табиий равишда ҳарбий солиқлар юкини енгиллаштиришга ва халқ фаровонлигини яхшилашга олиб келган бўлур эди. Ижтимоий тузумдаги мавжуд гафовутлардан, сиёсий эътиқодлар ва диний эътиқодлардан қатъий назар, мустаҳкам тинчлик инсоният кўпчилигининг ҳаётий манфаатларига мосдир.

Бизнинг давримизда кенг халқ оммасининг тинчликка интилиши жуда кенг «тинчлик зонаси» тузилишига олиб келди. Бу «тинчлик зонаси»га Европа ва Осиёдаги социалистик давлатлар ҳам, социалистик бўлмаган тинчликсевар давлатлар ҳам кирган. Бу давлатларнинг аҳолиси бир ярим миллиард кишига яқиндир. Дунёдаги мамлакатларнинг ҳаммасида тинчлик тарафдорлари ҳаракати кенгайиб бормоқда. Бу ҳаракат замонанинг энг оммавий ва энг тараққийпарвар ҳаракатларидан биридир.

Бизнинг давримизда уруш муқаррар бир зарурат эмасдир. Ҳарбий авантюраларнинг ташкилотчиларини жиловлаб қўйишдан иборат, инсониятни янгидан-янги сон-саноқсиз қурбонлар ва вайроналиклардан сақлаб қолишдан иборат олийжаноб вазифадан руҳланган давлатлар ва халқлар империалистик реакциянинг қора кучларига қарши турибдилар, зўр бериб қуролланишдан ва агрессив урушлардан манфаатдор бўлган капиталистик монополияларга қарши турибдилар. Жаҳон социалистик системасининг мустаҳкамланиши, социалистик мамлакатларнинг изчил тинчликсевар сиёсати, тинчлик тарафдорлари ҳаракатининг ҳамма жойда ўсиб бориши агрессорларнинг қўлларини боғлаб қўймоқда, янги уруш очишни қийинлаштирмоқда.

Лекин империализм кучлари ҳар қалай янги жаҳон уруши очишга журъат этадиган бўлсалар, улар халқларнинг шундай зўр ғазаби ва қаршилигига дуч келадиларки, бу нарса бутун капиталистик системани узил-кесил ҳалокатга олиб келади.

VII. Улуғ Октябрь социалистик революциясининг инсониятнинг тарихий тақдирига таъсири

24. Октябрь социалистик революцияси СССР халқларининг ҳаётидагина жуда улуғ тубли ўзгариш бўлиб қолмади. У жаҳон тарихининг бутун боришига, бутун инсониятнинг тарихий тақдирига ҳал қилувчи таъсир ўтказди.

Октябрь революцияси жаҳон озодлик ҳаракатининг ривожланишида бурилиш нуқтаси бўлди, барча мамлакатларнинг меҳнаткашларига янги куч бағишлади ва уларнинг охирги ғалаба қозонишларига ишонч туғдирди, мустамлака ва қарам мамлакатларда миллий-озодлик ҳаракатининг мисли кўрилмаган даражада юксалишига сабаб бўлди. Ҳамма халқлар Октябрь революциясини илҳомбахш ўрнак деб билдилар, бу революция вужудга келтирган тузумни барча мамлакатларнинг меҳнаткашлари рўёбга чиқармоқ учун интилаётган келажакнинг тимсоли деб билдилар.

Октябрь революцияси бошлаган йўлга бизнинг давримизда улуғ хитой халқи, Европа ва Осиёдаги бир қанча мамлакатларнинг меҳнаткашлари кириб олдилар. Хитойда ва халқ демократиясининг бошқа мамлакатларида социалистик революциянинг ғалаба қилганлиги жаҳон тарихида 1917 йил Октябрдан кейин рўй берган жуда катта воқеа бўлди. Иккинчи жаҳон урушига қадар социалистик система ер юзидаги территориянинг 17 процентини эгаллаб турган бўлса, бутун ер юзидаги аҳолининг 9 процентга яқини ва жаҳон саноати маҳсулотининг қарийб ўндан бир қисми социалистик система ҳиссасига тўғри келган бўлса, ҳозирги вақтда социалистик мамлакатлар планетамиз территориясининг 26 процентини эгаллаб турибди, бу территорияда ер юзидаги аҳолининг қарийб 35 проценти яшайди, жаҳон саноати маҳсулотининг қарийб учдан бир қисми ишлаб чиқарилмоқда.

Бир қанча мамлакатларнинг капитализм системасидан ажралиб чиқиб, Совет Иттифоқи билан бирликда яхлит социалистик лагерь вужудга келтирганликлари социализм кучлари билан капитализм кучларининг нисбатини социализм фойдасига тубдан ўзгартирди. Социалистик лагерь мамлакатларининг қудрати ва бирлиги ўсиб бораётганлиги бутун дунёда социализм ва прогрессив кучларнинг позицияларини тағин ҳам кўпроқ мустаҳкамлайди.

Социализм лагерининг куч-қудрати — бу лагерга кирган мамлакатлар манфаатларининг умумийлигида, улар идеологиясининг ва пировард мақсадининг бирлигидадир. Социалистик мамлакатларнинг халқлари, ҳукуматлари ва маркча-ленинча партиялари ўртасидаги мана шу умумийлик асосида шундай муносабатлар вужудга келдики, мустаҳкам қардошлик алоқалари, тажрибани ўзаро ўртоқлашиш, иноқ бўлиб иқтисодий ҳамкорлик қилиш ва дўстона ўзаро ёрдамлашиш бу муносабатларнинг характерли белгисидир. Социалистик лагерь мамлакатлари ўртасида бундай муносабатлар социализмнинг социал-иқтисодий табиатидан қонуний равишда келиб чиқаётган муносабатлардирки, капиталистик мамлакатлар ўртасидаги конкуренция ва душманлик муносабатлари ҳам капитализм табиатидан қонуний равишда келиб чиққан муносабатлардир. Социалистик лагерь мамлакатларининг бузилмас ҳамкорлигида пролетар интернационализми принципи гавдаланмоқда. Социалистик мамлакатларнинг биронтаси ҳам бу қардошларча ҳамкорлик ва ўзаро ёрдамдан четда туриши мумкин эмас. Бундан четда туриш шу мамлакатнинг ўз манфаатларига зарар етказган бўлур эди, чунки социалистик давлатларнинг иноқ бўлиб ўзаро иқтисодий ва сиёсий ёрдамлашишлари ҳар бир айрим мамлакатнинг тез ривожланишини ва унинг хавфсизлигини таъминлайди.

Ғалаба қозонган социализмнинг биринчи мамлакати бўлган ва социалистик мамлакатлар оиласида тажрибаси энг кўп ғоят қудратли мамлакат бўлган Совет Иттифоқи ўз интернационал бурчини бажариб, бошқа социалистик мамлакатларга ёрдам ва мадад бериб турибди. Шу мамлакатларнинг халқлари Совет Иттифоқини социализмнинг таянчи деб биладилар, унга нисбатан қардошларча миннатдорчилик ва дўстлик ҳислари билан қарайдиларки, буни социализм душманлари асло бўшаштира олмайдилар.

25. Октябрь революциясининг тажрибасини ижодий ўзлаштириш капитализм системасидан ажралиб чиққан ҳамма мамлакатларнинг социализм йўлидан олға боришларини эндиликда енгиллаштирмоқда. Улуғ хитой халқининг йўлбошчиси Мао Цзэдун бундай дейди: «Бизнинг хитой халқимиз Улуғ Октябрь социалистик революцияси йўлидан боргани учунгина ўзининг ҳозирги ғалабаларига ва муваффақиятларига эришди. Хитой халқи ҳамиша Хитой революциясини Октябрь социалистик революциясининг давоми деб ҳисоблаб келди ва буни жуда катта шараф деб билади». Октябрь революцияси қирқ йиллик тажрибасининг жаҳоншумул тарихий аҳамияти ҳам шундаки, у социализмга кенг ва тўғри йўл очиб берди, социализм сари борувчи ҳамма мамлакатларга татбиқ қилса бўладиган умумий белгилар ва қонуниятларни топиб берди.

Ленин 1920 йилда бундай деган эди: «...Ҳозир биз жуда катта халқаро тажрибага эгамиз, бу тажриба революциямизнинг баъзи бир асосий томонлари, маҳаллий, махсус-миллий аҳамиятга, фақат Россияга хос аҳамиятгагина эга бўлмасдан, балки халқаро аҳамиятга эга эканлигини жуда аниқ ва равшан қилиб кўрсатиб беради» (Асарлар, 31 том, 5-бет).

Социалистик мамлакатлар тараққиётининг тарихий тажрибаси шуни кўрсатадики, ишчилар синфининг сиёсий ҳокимиятни қўлга олиши, пролетариат диктатурасининг — марксизм-ленинизм партияси раҳбарлик ролини ўйнаган ҳолда меҳнаткашлар учун бўлган демократиянинг ўрнатилиши; ишчилар синфининг деҳқонларнинг асосий оммаси ва меҳнаткашларнинг бошқа ҳамма табақалари билан иттифоқи, миллий зулмни тугатиш ҳамда халқлар ўртасида тенг ҳуқуқлилик ва қардошларча дўстлик ўрнатиш; капиталистик мулкни тугатиш ва асосий ишлаб чиқариш воситаларини социалистик, ижтимоий мулкка айлантириш; индустрияни, бутун экономикани социализм ва коммунизм қуришга, меҳнаткашларнинг турмуш даражасини оширишга қаратиб, планли равишда ривожлантириб бориш; қишлоқ хўжалигини социалистик асосда аста-секин қайта қуриш; социалистик давлатни мустаҳкамлаш ва ривожлантириш ҳамда социалистик демократияни ривожлантириш, социализм ғалабаларини ташқи ва ички синфий душманлар ҳамласидан ҳимоя қилиш; ҳар бир социалистик мамлакат ишчилар синфининг бошқа мамлакатларда бўлган ва социализм ҳамда коммунизм идеяларининг тантанаси учун курашаётган ишчилар синфи билан бирдамлиги — пролетар интернационализми социалистик революция ғалаба қозонишининг ва янги, социалистик жамият барпо қилишнинг умумий белгилари ва қонуниятларидир.

Октябрь революцияси, ишчилар синфи жамиятга сиёсий раҳбарлик қилмаса ҳам, ишчилар синфининг диктатураси бўлмаса ҳам, капитализмнинг социализмга аста-секин ўсиб кириши йўли билан социализм қуриш мумкин деб даъво қилувчи ҳар хил реформистик ва оппортунистик назарияларнинг тутириқсизлигини фош қилиб ташлади.

Тарихий тажриба шуни кўрсатадики, социалистик революция ва ишчилар синфининг сиёсий ҳокимиятини, пролетариат диктатурасини қандай шаклда бўлса ҳам ўрнатиш жамиятни социалистик негизда қайта қуришнинг асосий шартидир. Ишчилар синфининг ҳокимиятни қандай йўллар билан қўлга олишига, социалистик қайта қуришларнинг усуллари ва суръатларига, пролетариат диктатурасининг формаларига келганда булар турли мамлакатлар тараққиётининг конкрет шарт-шароитига қараб ўз хусусиятларига эга бўлишлари мумкингина эмас, ҳатто муқаррардир.

Марксизм-ленинизм шунга асосланадики, ҳар қайси мамлакат йўлининг хусусиятлари социалистик революциянинг, социализм ва коммунизм қуришнинг баъзи энг асосий белгилари ва қонуниятларида умумият бўлишини истисно қилмайди. Социализм сари бораётган ҳар қайси мамлакатнинг миллий хусусиятларини бўртдириб, социалистик революциянинг умумий, асосий ва туб принципларини унутиб қўювчиларнинг қарашлари марксизм-ленинизмга бутунлай ётдир.

26. Инсониятнинг тараққиёти ва тақдирида 1917 йилги Октябрь революцияси бошлаб берган жаҳоншумул-тарихий бурилишнинг бутун кучи ер шарининг ҳали ҳам капитализм ҳукми остида турган қисмида ҳам сезилиб турибди.

Жаҳон социалистик системаси яшаб келаётганлигининг ўзи, социализмнинг капитализмга нисбатан афзалликлари капиталистик мамлакатлар пролетариатининг капиталга қарши синфий курашдаги кучини жуда кучайтиради. Социалистик революциядан қўрқиш буржуазияни революцион ишчилар ҳаракатига қарши жазо чораларини кучайтириш билан бир қаторда ишчиларнинг иш ҳақини ошириш, иш вақтини камайтириш ва шу каби талабларига баъзан бир мунча ён беришларга мажбур қилади.

Ишчилар синфининг уюшқоқлиги ва сиёсий онглилиги ўсмоқда. Франция ва Италия сингари йирик капиталистик мамлакатларда уюшган ишчиларнинг кўпчилиги Коммунистик партияларни қўллаб-қувватламоқда. 1917 йилда, Октябрь революцияси арафасида Россиядаги коммунистларнинг сони чорак миллиондан ошмаган бўлса, бошқа мамлакатларда эса коммунистларга яқин турган ва камсонли группаларгина бўлган бўлса, эндиликда коммунистик партияларнинг сафларида 33 миллиондан кўпроқ киши бирлашган. Мана шунинг ўзи коммунистик идеяларнинг таъсири ўсиб боришида муайян қонуниятлар борлигини, коммунистик ҳаракат ривожланиб бораётганлигини кўрсатади.

Улуғ Октябрь социалистик революцияси буржуа идеологиясига, ишчилар ҳаракатидаги оппортунизмга, социал шовинизмга ва реакцион миллатчиликка қақшатғич зарба берди. Кўп миллионлаб меҳнаткашлар марксизм-ленинизм байроғи остига тўпланди.

Капитализм зиддиятларининг кескинлашуви, реакцион буржуазия позицияларининг заифлашуви, реформист партияларнинг кризисини чуқурлаштиради, социал-демократия ўнг раҳбарларининг меҳнаткашлар орасидаги таъсирини заифлаштиради. Капитал ҳокимиятига қарши, тинчлик, демократия ва социализм учун курашда ишчилар синфининг бирликка интилиши кучаймоқда. Бу эса ишчилар ҳаракатидаги нифоқни йўқотиш учун шароит вужудга келтирадики, бу нифоқни йўқотмасдан туриб, ишчилар синфи ҳокимиятни қўлга олиши мумкин эмас.

Социалистик мамлакатларнинг қудратли лагери мавжуд бўлиб турган, империализмнинг мустамлакачилик системаси барбод бўлаётган, буржуа ва майда буржуа партиялар тобора кўпроқ шарманда бўлаётган ҳозирги вақтда бир қанча капиталистик мамлакатларда деҳқонларни, халқнинг кенг оммасини ишчилар синфи теварагига бирлаштирмоқ учун қулай шароит вужудга келди. Реакцияга ва фашизмга қарши кураш тажрибаси, бир қанча мамлакатларда демократик кучлар ҳаракатининг бирлигини вужудга келтириш тажрибаси бизнинг замонимизда ишчилар синфи бошчилигидаги кенг демократик ҳаракатнинг жуда катта имкониятлари борлигини кўрсатади.

Бироқ, империализм, унинг идеологлари, сиёсатчилари ва журналистлари, унинг бутун пропаганда аппарати марксизм-ленинизмга, таълимот ва ижтимоий-иқтисодий система бўлган социализмга қарши ўз атакаларини тўхтатмаётирлар, балки аксинча, кучайтирмоқдалар. Реакция кучларининг кейинги вақтда коммунистик ҳаракатга қарши мафкуравий диверсияси «миллий коммунизм» деб аталган бузғунчилик ғояларини тарқатишда, коммунистик партиялар ичида ҳар хил ревизионистик хуружларни тарқатишда ўз ифодасини топди.

Ўтмишда ҳам, ҳозирги вақтда ҳам ревизионизм халқаро характерга эгадир. Ўзининг социал моҳияти эътибори билан ревизионизм буржуазиянинг ишчилар синфининг маълум қисмига ўтказаётган таъсири ва тазйиқининг натижасидир, ҳозирги замон шароитида эса ўнг социалистларнинг буржуа, реформистик идеологияси томонидан коммунистларнинг беқарор қисмига ўтказилаётган таъсирнинг ҳам натижасидир.

Ҳозирги замон ревизионизмини характерлайдиган асосий моментлар нималардан иборат?

Аввало, шундан иборатки, ҳозирги замон ревизионизми марксизмнинг асосларидан, ишлаб чиқариш воситаларининг капиталистик мулк бўлишини тугатишдан ва уни ижтмоий мулк билан алмаштиришдан, пролетариат диктатураси идеясидан, социалистик революцияда ҳамда социализм ва коммунизм қурилишда ишчилар синфининг ва унинг маркча-ленинча партиясининг раҳбарлик роли тўғрисидаги таълимотдан кўп ёки оз даражада воз кечмоқда, буржуа демократизми позициясига тойиб кетмоқда. Ревизионизмнинг мана шу жиҳати Венгрияда Имре Надь ҳатти-ҳаракатида айниқса яққол намоён бўлдики, у социализм ишига батамом хиёнат қилишгача бориб етди.

Пролетар интернационализми принципларидан чекиниш, социалистик лагерь бирлигини қўпориш позицияларига, миллатчилик позицияларига ўтиш ҳозирги замон ревизионизмининг характерли белгисидир. Ревизионизм капитализмдан социализмга ўтишнинг баъзи асосий, умумий жиҳатларини ва қонуниятларини инкор қилади. Даллес томонидан ва империализмнинг бошқа идеологлари томонидан илгари сурилган «миллий коммунизм» шиорининг мақсади социалистик мамлакатлар ҳамкорлигини бузишдир, бу мамлакатларни бир-бирига ва айниқса Совет Иттифоқига қарама-қарши қилиб қўйишдир. Халқаро буржуазиянинг бу шиордан кўзлаган мақсади очиқ ва равшандир: у жаҳон социализм системасини бўшаштиришни, капитализмнинг халқаро позицияларини кучайтиришни истайди.

Коммунистик ва ишчи партиялар ҳозирги замон ревизионизмининг зарарли таъсирига қарши кураш олиб бормоқдалар ва унга муносиб зарба бермоқдалар.

27. Миллий тенгсизликни батамом тугатган Совет Иттифоқининг жозиба кучига эга бўлган намунаси, Совет Шарқи республикаларининг гуллаб-яшнаганлиги мустамлака ва қарам мамлакатларни озодлик учун курашга руҳлантирди. Улуғ Октябрь социалистик революцияси империализм мустамлака системасининг чуқур кризисини бошлаб берди. Осиё ва Африка халқларининг озодликка чиқишидан иборат, Шарқ мамлакатларида суверен мустақил давлатларнинг барпо бўлиши ва миллий уйғонишидан иборат тарихий даврни очди.

Фашист агрессорларнинг тор-мор келтирилиши ва халқаро реакция кучларининг заифланиши билан тугаган иккинчи жаҳон урушидан кейин мустамлакачилик системасининг кризиси тағин ҳам кўпроқ кескинлашди, империалистик зулмнинг бу шармандали системаси халқларнинг миллий-озодлик курашининг тазъйиқи тобора кучайиб бораётганлиги орқасида барбод бўла бошлади. Улуғ хитой халқининг империалистик ва ички феодал реакция кучлари устидан қозонган ғалабаси, Хитой Халқ Республикаси барпо қилинганлиги, мустамлакачилик системаси барбод бўлаётганлигининг энг ёрқин ифодасидир. Бир миллиард уч юз миллиондан кўпроқ халқнинг, яъни ер юзидаги аҳолининг ярмиси мустамлака қарамлигидан озод бўлганлиги, Хитой ва Ҳиндистон сингари, Индонезия, Бирма, Миср, Сурия сингари катта мустақил давлатлар барпо бўлганлиги Ленин башорат қилганидек, жаҳон тарихида янги давр бошланганлигини, Шарқ халқларининг уйғониш даври бошланганлигини кўрсатади. Эндиликда бу халқлар ўз тақдирларини ўзлари мустақил ҳал қилмоқдалар ва бутун инсоният тақдирини ҳал қилишда актив қатнашмоқдалар.

Империалистик давлатларнинг мустамлакачилик системасининг барбод бўлаётганлигини — Осиё ва Африканинг эрксевар халқларига қарши мустамлакачилик урушларини бошлаб юборишдан тортиб, иқтисодий ва ҳарбий «ёрдам» ниқоби остида суверен давлатларнинг ички ишларига аралашишга қадар— хилма-хил воситалар ёрдами билан тўхтатиб қолиш мақсадида қилаётган уринишлари тарихнинг боришини ўзгартира олмайди, мустамлакачилик тартибларининг муқаррар ҳалокатга учрашини тўхтатиб қололмайди. Кореяда, Ҳинди-Хитойда, Индонезияда империалистик интервенциячиларга муваффақиятли зарба берилганлиги, Мисрда инглиз-француз мустамлакачилари авантюрасининг барбод бўлганлиги империализм позицияларининг тобора заифланиб бораётганлигини кўрсатувчи далилдир.

Миллатларнинг ўз тақдирларини ўзлари белгилашлари тўғрисидаги ленинча принципни қаттиқ туриб ҳимоя қилиб келаётган Совет Иттифоқи ва бошқа социалистик давлатларнинг мавжудлиги барча мазлум халқарнинг ўз миллий мустақиллиги учун, мустамлакачиликка қарши курашини ғоят даражада енгиллаштирмоқда. Кечаги мустамлакалар ва ярим мустамлакаларнинг мустақил ривожланиш йўлига тушиб олган халқлари ўзларининг иқтисодий ва сиёсий мустақилликларини мустаҳкамлаш учун, империалистик фитналарга ва авантюраларга қарши курашда Совет Иттифоқи ва бошқа социалистик мамлакатларнинг беғараз ёрдамига таяниш имкониятига эгадирлар.

* * *

Инсониятга янги ёрқин истиқболлар очиб берган, социал ва миллий озодлик учун кураш байроғини, коммунизм байроғини баланд кўтарган Улуғ Октябрь социалистик революциясининг халқаро аҳамияти йилдан-йилга ўсиб бормоқда.

Социалистик революция, буржуа идеологлари даъво қилиб айтганидек шунчаки «рус тажрибаси» бўлмаганлиги ҳозир назарий жиҳатдангина эмас, балки турмушнинг ўзи билан ҳам қатъий суратда тасдиқланмоқда. Лениннинг мана бу доҳиёна сўзи рўёбга чиқмоқда: «Бизнинг социалистик Совет республикамиз халқаро социализмнинг машъали бўлиб ва барча меҳнаткашлар оммасига намуна бўлиб, мустаҳкам тура беради» (Асарлар, 26 том, 429 бет).

Қирқ йил мобайнида юз берган воқеалар шуни кўрсатадики, жамиятни социалистик асосда қайта қуришгина инсониятни капитализм киритиб қўйган боши берк кўчадан олиб чиқа олади, ҳозирги даврда инсоният олдида пишиб етилган социал проблемаларни ҳал қила олади. Фақат социализмгина ишлаб чиқарувчи кучларнинг ривожланишига чексиз кенг майдон очиб бера олади, иқтисодий кризисларни, ишсизликни, меҳнаткашларнинг қашшоқлигини, энг кўп вайронлик келтирадиган янги урушлар хавфини тугата олади, меҳнаткашларга мустаҳкам тинчликни таъминлаб бера олади. Фақат социализм ва коммунизмгина инсониятга фан ва техникани, адабиёт ва санъатни чексиз ривожлантириш ва инсон шахсини ҳар томонлама камолга етказиш истиқболларини очиб бера олади.

XX асрнинг ўрталарида социалистик системанинг ва капиталистик системанинг ривожланиш истиқболлари жуда равшан кўриниб қолди. Бир вақтлар ўзидан олдин ўтган системаларга нисбатан прогрессив система бўлган капиталистик системанинг гуллаш даври аллақачонлар ўтиб кетди. Ҳозирги замон капитализми ўлиб бораётган, чириб бораётган капитализмдир; у ўз умрининг хазон бўлиш фаслини кечирмоқда ва ўзининг муқаррар ҳалокатига томон шиддат билан бормоқда. Бунга қарама-қарши ўлароқ ёш, ҳаётий кучларга тўлиб тошган социалистик система ўзининг тўхтовсиз юксалиш ва гуллаб-яшнаш йўлидан олға қараб бормоқда.

Янги социалистик дунёнинг олға қараб, ташлаётган қудратли қадами ҳар йил сайин, ҳар беш йил сайин янада шаҳдамроқ ва дадилроқ бўлиб бораберади.

Ишчилар синфи, колхозчи-деҳқонлар ва совет зиёлилари Улуғ Октябрь социалистик революциясининг 40 йиллигини байрам қилишга тайёрланиб, ўз Коммунистик партияси ва Совет ҳукумати теварагида тағин ҳам мустаҳкамроқ жипсалашадилар ва бу улуғ байрамни хўжалик ҳамда маданий қурилишнинг ҳамма соҳаларида янги муваффақиятлар билан, совет жамиятининг коммунизм сари бораётган улуғвор йўлида янги ғалабалар билан кутиб оладилар.

СССР Олий Совети Президиумининг Раиси К. Е. Ворошилов ва Индонезия Республикасининг президенти Сукарно бир-бирларига телеграмма юбордилар

Индонезия Республикасининг Мустақиллик Куни муносабати билан ССР Иттифоқи Олий Совети Президиумининг Раиси К. Е. Ворошилов шу йил 16 августда Индонезия Республикасининг Президенти Сукарнога табрик телеграммаси юборган эди.

Ана шу табрикка жавобан Индонезия Республикасининг Президенти Сукарнодан телеграмма олинди.

Қуйида телеграммаларнинг текстлари босилади.

Индонезия Республикасининг Президенти доктор СУКАРНО жаноб олийларига

ЖАКАРТА

Қадрли президент жаноблари, Индонезия Республикасининг миллий байрами—мустақиллик эълон қилинган кун муносабати билан Сизга ва Индонезия халқига Совет Иттифоқи халқлари номидан ва шахсан ўз номимдан энг самимий табрик ва қутловларимизни йўллашга ижозат бергайсиз. Шу нарсани хурсандчилик билан қайд қиламанки, Индонезия мустақил деб эълон қилинган пайтдан буён мамлакатларимиз ўртасидаги дўстлик ва ҳамкорлик муваффақиятли суратда ривожланди ва ҳозирги вақтда халқларимизнинг бахт-саодатини ва умумий тинчлик манфаатларини кўзлаб, ана шу дўстлик ва ҳамкорликни янада мустаҳкамлаш учун жуда катта имкониятлар бор.

Ўз мамлакатингизнинг миллий мустақиллигини мустаҳкамлаш ва унинг экономикасини яшнатиш йўлидаги олижаноб курашда Сизга ва бутун Индонезия халқига янада катта муваффақиятлар тилайман.

К. ВОРОШИЛОВ.

СССР Олий Совети Президиумининг Раиси
1957 йил 16 август
Москва шаҳри

Совет Социалистик Республикалари Иттифоқи Олий Совети Президиумининг Раиси К. Е. ВОРОШИЛОВ жаноб олийларига

МОСКВА

Сиз, жаноб олийлари, Индонезия республикасининг мустақиллик Куни туфайли илтифот билан юборган табрикномангиз учун Индонезия Республикасининг халқи номидан ва шахсан ўз номимдан сиз жаноб олийларига ғоят самимий миннатдорчилигимизни ва чин кўнгилдан ташаккуримизни изҳор қилишни истайман.

1957 йил 13 сентябрь.

СУКАРНО.

Индонезия Республикасининг Президенти

Аденауэрнинг сайлов олдидан қилган фирибгарлиги (ТАСС АХБОРОТИ)

13 сентябрда Ғарбий Германияда чиқадиган «Франкфуртер нейе прессе» ва «Франкфуртер рундшау» газеталари сайлов олдидан Аденауэрнинг сайлов штаби тўқиган разил уйдирмани эълон қилдилар. Бу уйдирма қалбаки протокол шаклида—«партия секретари Хрушчевнинг 1957 йил 6 февралда Москвада сателлит (шерик) давлатлар КП Марказий Комитети олдида сўзлаган нутқининг протоколи» шаклида тақлим этилган.

Ана шу уйдирманинг авторлари Ғарбий Германиянинг чалғитилган сайловчиларини «коммунистик инфильтрация» тўғрисидаги афсона билан чўчитмоқчи бўладилар. Улар, Н. С. Хрушчев «хом ашё ва саноатнинг катта потенциалига эга бўлган Ғарбий Германияга ўпириб кириш» ни амалга ошириш ниятида, деб кўрсатмоқчи бўладилар.

Аденауэрнинг сайлов штаби томонидан ишлатилган найранг Ғарбий Германиянинг ремилитаризация қилинишига қарши, унинг атом уруши плацдармига, НАТОнинг итоатгўй қуролига айлантирилишига қарши чиқаётган оппозициячи партияларга зарба беришни кўзда тутади.

Ана шу уйдирманинг авторлари уни сайлов арафасида эълон қилиш билан ёлғон гапларимизни ўз вақтида рад эта олмайдилар, деб ўйлаган бўлсалар керак. Аммо ана шу қалбакичилик шу қадар дағал ва шу қадар фаросатсизлик билан тўқилганки, у алданишни истаган кишиларнигина лақиллатиши мумкин.

Ҳеч шубҳа йўқки, катта ва кичик давлатларнинг суверенитети ҳамда мустақиллигини ҳурмат қилиш сиёсатига содиқ бўлган Совет Иттифоқи бошқа мамлакатларнинг ички ишларига ҳеч қачон аралашмади ва аралашмайди. Совет Иттифоқи ҳозирги вақтда Германия Федератив Республикасида олиб борилаётган сайлов курашига ҳам аралашмайди.

Аммо Аденауэр сайлов штабининг раҳбарлари Совет давлатининг бу сиёсати уларнинг Совет Иттифоқига уялмай-нетмай туҳмат қилишларига ва Совет Иттифоқи раҳбарлари шаънига ҳар қандай бўлмағур гапларни тақишга имкон беради, деб беҳуда умид боғлайдилар.

Ғарбий Германияда эълон қилинган уйдирмалар тикланиб келаётган герман милитаризмининг корчалонлари мамлакатни немис халқи учун ҳалокатли хавф туғдирадиган авантюристик йўлдан олиб бориш учун ҳокимият тепасида қолиш йўлидаги интилишларида ҳеч қандай воситадан тортинмаётганликларини яна бир марта исбот қилади.

СССР Ташқи ишлар министри А. А. Громиконинг Исландияда чиқадиган „Тьодвильинн" газетаси редакторининг саволларига жавоблари

РЕЙКЬЯВИК, 15 сентябрь (ТАСС). СССР Ташқи ишлар министри А. А. Громико бошчилигида БМТ Бош Ассамблеясининг XII сессиясига жўнаб кўтаётган совет делегацияси кеча Москвадан Нью-Йоркка боришда «ТУ-104 А» самолётида Кефлавикка келди. Делегация Кефлавикда бир оз тўхтаб ўтган пайтда Исландияда чиқадиган «Тьодвильинн» газетасининг редактори М. Кьяртанссон А. А. Громикога мурожаат қилиб, бир қанча саволларга жавоб қайтаришни илтимос қилди. Қуйида М. Кьяртанссоннинг саволлари ва А. А. Громиконинг жавоблари босилади.

Савол: Сизнинг фикрингизча БМТ Бош Ассамблеясининг навбатдаги сессиясида қараб чиқилиши лозим бўлган энг муҳим масалалар нимадан иборат?

Жавоб: Бирлашган Миллатлар Ташкилоти умумий тинчликни сақлаш ва мустаҳкамлаш учун, халқлар ўртасида дўстона муносабатларни ривожлантириш учун тузилган эди. Совет ҳукумати БМТ ана шу асосий вазифадан ўзини четлаштиришга йўл қўймаган тақдирдагина халқлар олдидаги ўз бурчини бажара олади деб ҳисоблаб келди ва шундай деб ҳисоблайди. Бош Ассамблеянинг яқин кунларда очиладиган XII сессияси биринчи навбатда барча халқларни қизиқтираётган энг муҳим масалаларни, чунончи: атом ва водород қуроллари синовларини дарҳол тўхтатиш, қурол-яроғларни камайтириш ва ядро қуролини тақиқлаш, давлатларнинг ижтимоий системалари қандай бўлишидан қатъи назар, улар ўртасида ҳамкорликни мустаҳкамлаш, халқаро, иқтисодий ва маданий алоқаларни йўлга қўйиш ва кенгайтириш каби масалаларни қараб чиқа олур эди.

Бош Ассамблея Сурияни ҳам ҳимоя қилиб чиқмоғи керак. Империалистлар Сурия халқининг ўз мустақиллигини мустаҳкамлашга бўлган иродасини қақшатишга уриниб, Сурия теварагида ҳар қандай найранг ва фитна уюштирмоқдалар. Яқин ва Ўрта Шарқдаги вазиятнинг кескинлашганлиги умумий тинчлик иши учун катта хавф туғдираётганлиги Сурияни ҳимоя қилиб чиқиш зарурлигини тақозо этади. Ҳозирги вақтда Сурия Шарқ халқларининг мустамлакачиликка қарши, ўз мустақиллиги учун олиб бораётган курашининг биринчи сафларида турибди. Тинчлик тўғрисида чинакам ғамхўрлик қилаётган давлатлар Сурияни ва унинг ташқаридан бўлаётган ҳамлага қарши ўз қонуний ҳуқуқларини қаттиқ туриб ҳимоя қилаётган мардона халқини қўллаб-қувватламай қола олмайдилар. Менинг нима ишим бор, менга нима дахли бор, деб муҳокама юргизиш у ёки бу мамлакат учун хавфли хатолик бўлур эди. Кеча Миср империалистлар кирдикорларининг қурбони бўлган эди, бугунги кунда Сурия шундай аҳволга тушмоқда, эртаги кунда эса Яқин ва Ўрта Шарқдаги бошқа давлатлар шундай қурбон бўлиб қолишлари мумкин. Бундан ташқари, иғвогарлик, хусусан ҳарбий иғвогарлик кичкина гулханни катта ҳарбий ёнғинга айлантириш хавфини туғдиражагини фақат кўрларгина кўра олмайдилар. Шу сабабдан, Бош Ассамблея ўз мустақиллиги учун курашаётган араб давлатларини қаттиқ ҳимоя қилиши ва агрессив доираларнинг Сурияга, Яманга, Уммонга қарши ҳаракатларини қоралаши лозим.

Савол: Кичик комитетда қуролсизланиш масаласи юзасидан яқинда олиб борилган музокараларнинг натижаларига қандай баҳо берасиз?

Жавоб: Шу нарсани афсусланиб қайд қилиш керакки, БМТ қуролсизланиш комиссиясининг Кичик комитети узоқ давом этган дискуссияга қарамай, қуролсизланиш проблемасини ҳал этишни тўхтаб қолган жойидан илгари силжита олмади. Кичик комитет вақти-вақти билан ҳатто орқага қадам қўйди, дейиш мумкин.

Бундай аҳволнинг юз берганлигига сабаб нима? Бунга сабаб шуки, қуролсизланиш Кичик комитетининг тўрт қатнашчиси — Америка Қўшма Штатлари, Англия, Франция ва Канада НАТОда аъзо бўлиб, қуролсизланиш соҳасида бирор тадбирни амалга оширишга кўнмаётирлар, зўр бериб қуролланишни тўхтатиш ва атом уруши хавфини йўқотиш йўлини очиб берадиган дастлабки элементар чораларнинг кўрилишига ҳам халақит бермоқдалар. Улар ядро қуроли синовларини халқаро миқёсда тегишли контроль остида лоақал 2-3 йил тўхтатиб туриш тўғрисидаги оддий масалани ҳал этишдан ҳам бош тортдилар. Бу масалани дарҳол ҳал этиш мумкинку, ахир. Қуролсизланиш тўғрисида битим тузишга халақит бераётган АҚШ ва Англиянинг бундай қилишга истак билдиришлари керак, халос.

Келгусидаги перспективалар тўғрисида нима дейиш мумкин? СССР қуролсизланишга доир бутун проблема юзасидан ҳам, қисман кўриладиган тадбирлар юзасидан ҳам ўз таклифларини киритди. Бу таклифлар БМТ Кичик комитетининг аъзоси бўлган бошқа давлатларнинг истакларини ҳисобга олиб тузилган эди. Энди гап АҚШ, Англия ва Францияда қолган. Совет делегацияси Бош Ассамблея қуролсизланиш тўғрисидаги масалага тегишинча эътибор беради ва бу масала кун тартибида турган биринчи галдаги масала сифатида қараб чиқилади, деб умид қилади. Совет Иттифоқига келганда шуни айтиш керакки, у қуролсизланиш соҳасида амалий натижаларга эришиш учун бундан буён ёрдам беради. Совет Иттифоқининг позицияси ҳалол ва асослидир: Совет Иттифоқи, даставвал, қуролларнинг ғоят кўп вайронгарчилик келтирувчи ва хавфли турларини ишлаб чиқаришда давлатлар ўртасида мусобақа қилишга хотима беришни талаб этади ва бу чора барча халқларнинг асл манфаатларига жавоб беражагига ишонади.

Савол: Совет ҳукумати Европанинг барча мамлакатларида чет эл ҳарбий базаларини тугатиш халқаро кескинликни юмшатиш ишига самарали ҳисса қўшган бўлур эди, деб ҳисоблайдими?

Жавоб: Ҳа, шубҳасиз, шундай. Совет ҳукумати бошқаларнинг территорияларида жойлаштирилган чет эл ҳарбий базаларини тугатиш тўғрисидаги масалага катта аҳамият беради. Бу гап, даставвал, Ғарбий Германияда ва Европанинг бошқа мамлакатларида вужудга келтирилган базаларга тааллуқлидир, албатта. Ҳарбий техника ривожланганлиги муносабати билан базаларнинг аҳамияти бугун кечагидан кўра бошқачароқ бўлса ҳам, шунга қарамай, бу базалар давлатлар ўртасидаги муносабатларда ишончсизлик ва шубҳаларнинг жиддий манбаидир. Совет Иттифоқи бошқаларнинг территорияларидаги барча ҳарбий базаларни тугатиш тўғрисида бамаслаҳат бир фикрга келишни ғарб давлатларига кўп марта таклиф этди ва таклиф этмоқда. Аммо, бу давлатлар ана шу таклифларни қабул қилишдан шу вақтгача воз кечиб келмоқдалар. Бу базаларнинг нимага хизмат қилиши ҳар бир холис кишига аёндир. Бу базалар ҳар ҳолда халқаро кескинликни юмшатишга ҳам, халқаро миқёсда ишонч вужудга келтиришга ҳам ёрдам бермайди. Ана шу базалар жойлаштирилган мамлакатлар учун бу базалар ана шу мамлакатлардаги халқларни уларнинг манфаатларига хилоф бўлган конфликтлар гирдобига ташлаш хавфини кучайтиради, холос.

Савол: Сиз шимолдаги 5 мамлакат халқаро кескинликни юмшатиш ва Европада халқаро тинч-тотув яшашни мустаҳкамлашда алоҳида роль ўйнай олади, деб ҳисоблайсизми?

Жавоб: Ҳар бир мамлакат, унинг катта ёки кичик бўлишидан қатъи назар, халқаро кескинликни юмшатиш ишига муносиб ҳисса қўша олади. Бу гап Исландияга ҳам тамомила тааллуқлидир, албатта. Исландия ҳеч қачон уруш қилмаган мамлакат бўлиши устига ўз қуролли кучларига ҳам эга бўлмаган эди.

Хусусан, Шимолий Европа мамлакатларининг ҳаммаси шундай қила оладилар. Бу мамлакатларнинг халқлари кўпдан буён тинчликсевар халқлар эканлиги маълум. Бу мамлакатларнинг ҳукуматлари, бетарафликка риоя қилаётган мамлакатларнинг ҳам, НАТОга аъзо бўлган мамлакатларнинг ҳам ҳукуматлари Шимолий Европада ва Болтиқ денгизи районида мустаҳкам тинчликни вужудга келтиришга қаратилган ва ўз мамлакатларини ана шу ҳарбий блок воситаси билан янги уруш тайёргарлигига жалб этишга қарши қаратилган сиёсатни ўтказа бошласалар, бу мамлакатлар халқаро кескинликни юмшатишга эришишда, шубҳасиз, жиддий роль ўйнай оладилар. Совет Иттифоқи аввалдагидек ҳозирда ҳам Шимолий Европани мустаҳкам тинчлик зонасига айлантириш мақсадида ўз ҳаракатларини шимол мамлакатларининг ҳаракати билан бирлаштиришга тайёрдир. Бундан шимол мамлакатлари ҳам манфаат кўражакларига аминмиз. Бу мамлакатларнинг халқлари атом қуролларини тўплаш зонасида яшашдан кўра тинчлик зонасида осойиштароқ яшайдилар. НАТО ташкилотчилари эса шимол мамлакатларини атом қуролларини тўплаш зонасига айлантиришни истайдилар.

Бирлашган Миллатлар Ташкилоти Бош Ассамблеясининг XII сессиясида қатнашувчи СССР делегацияси АҚШга келди

НЬЮ-ЙОРК, 15 сентябрь (ТАСС). БМТ Бош Ассамблеясининг XII сессияси 17 сентябрда Нью-Йоркда очилади. Сессиянинг ишларида қатнашувчи СССР делегациясининг бошлиғи ташқи ишлар министри А. А. Громико, делегация бошлиғининг ўринбосари, ташқи ишлар министрининг биринчи ўринбосари В. В. Кузнецов, делегация аъзоларининг ўринбосарлари — Ўзбекистон ССР ташқи ишлар министри Ғани Султонов, Москва шаҳар ижроия комитети раисининг ўринбосари З. В. Миронова, СССР Ташқи ишлар министрлиги коллегиясининг аъзоси Б. Ф. Подцероб кеча Макгайр аэродромига (Нью-Жерси штати) келдилар.

Делегация 15 сентябрда Нью-Йорк вақти билан соат 18 дан 15 минут ўтганида (Москва вақти билан соат 1 дан 15 минут ўтганида) совет пассажир самолёти «ТУ-104-А» да Макгайр аэродромига келди.

Делегацияни СССРнинг АҚШдаги элчиси Г. Н. Зарубин ва СССРнинг БМТ ҳузуридаги доимий вакили А. А. Соболев (булар Бош Ассамблеянинг XII сессиясида қатнашувчи СССР делегациясининг аъзоларидир), делегация аъзоларининг ўринбосарлари К. В. Новиков ва Г. П. Аркадьев, шунингдек Вашингтондаги Совет элчихонаси ва Нью-Йоркда БМТ ҳузуридаги ваколатхонанинг ходимлари кутиб олдилар.

Совет делегациясини БМТ секретариати протокол бўлимининг мудири Дену, совет ва чет эл мухбирлари кутиб олдилар.

Самолёт аэродромга қўнганидан кейин, СССР делегациясининг бошлиғи А. А. Громико қуйидагиларни айтди:

БМТ Бош Ассамблеясининг ўн иккинчи сессияси тинчликни сақлаш ва мустаҳкамлаш ҳамда халқаро ҳамкорликни ривожлантириш учун жуда муҳим аҳамиятга эга бўлган кўпгина халқаро масалаларни қараб чиқиши лозим. Бу масалаларни тўғри ҳал этиш БМТнинг обрўсини, шубҳасиз, оширади.

Ҳал этилиши лозим бўлган масалалардан, даставвал, қуролсизланиш проблемасини эслатиб ўтиш мумкин. Ана шу зарур проблеманинг ҳал этилишини ҳозирнинг ўзидаёқ, БМТнинг шу сессиясида бир нуқтадан силжитиш учун барча имкониятлар бор. Бунинг учун ҳамма томон ана шунга интилиши шарт.

Совет делегациясига келганда шуни айтиш керакки, у, Бош Ассамблеяда қуролсизланиш масалаларини ва халқаро миқёсдаги бошқа муҳим масалаларни қараб чиқиш вақтида ижобий натижаларга эришишга ёрдам бериш учун қўлидан келган бутун чораларни кўради. Биз, бир қанча масалалар юзасидан ўз таклифларимизни тақдим этамиз, албатта. Бош Ассамблеянинг барча қатнашчилари бу масалани жиддий ва амалий равишда қараб чиқадилар, деб умид қиламиз. Бош Ассамблеяда кўпинча худди ана шу нарса етишмаган эди.

Мен шу фурсатдан фойдаланиб, Америка халқига совет кишиларининг энг яхши истакларини изҳор қиламан.

* * *

Ана шу самолётда БМТ Бош Ассамблеясининг XII сессиясида қатнашувчи Украина ССР ташқи ишлар министри Л. Ф. Паламарчук ва Белоруссия СССР ташқи ишлар министри К. В. Киселев бошчилигидаги Украина ССР ва Белоруссия ССР делегациялари ҳам келди.

«Франция — СССР» жамиятининг делегацияси Тошкентга келди

СССР Соғлиқни сақлаш министрлигининг таклифига мувофиқ Совет Иттифоқида меҳмон бўлиб турган «Франция — СССР» жамиятининг делегацияси 16 сентябрда Киевдан Тошкентга келди. Делегацияга Ренн медицина институтининг профессори Альфонс Пеле бошчилик қилмоқда. Делегация составида турли ихтисосдаги врачлар бор.

Тошкент аэродромида меҳмонларни Ўзбекистон ССР Соғлиқни сақлаш министрлигининг масъул ходимлари, жамоатчилик вакиллари кутиб олдилар.

Ўзбекистонда бўлган биринчи кунда Француз делегациясининг аъзолари Тошкент Давлат медицина институтига, Семашко номидаги Ўзбекистон илмий-текшириш курортология ва физиотерапия институтига, Тошкентдаги илмий-текшириш ортопедия, травмотология ва протезлаш институтига бордилар.

Меҳмонлар Ўзбекистонда бир неча кун турадилар. (ЎзТАГ).

Область районларида пахта тайёрлашнинг бориши тўғрисида 1957 йил 16 сентябргача бўлган МАЪЛУМОТ

(Планга нисбатан процент ҳисобида)

Районлар	Мавсум бошидан бери	Бир кунлик ўсиш	Районлар	Мавсум бошидан бери	Бир кунлик ўсиш
Пискент	5,86	0,87	Оҳангарон	2,88	0.08
Бекобод	4,63	0,65	Оққўрғон	2,79	0.56
Ўрта Чирчиқ	4,43	0,63	Гулистон	2,6[illegible]	0,70
Оржоникидзе	4,01	0,78	Мирзачўл	2,65	0,71
Бўка	3,80	0,68	Октябрь	2,60	0,56
Боёвут	3,41	0,62	Уртасарой	2,35	0,49
Бўстонлиқ	3,33	0,39	Чиноз	2,17	0,45
Юқори Чирчиқ	3,31	0,62	Калинин	1,68	0,33
Сирдарё	3,16	0,55	Янгийўл	1,35	0,36
Верхне-волинск	2,97	0,62	Қуйи Чирчиқ	1,07	0,05

Область совхозларида пахта тайёрлашнинг бориши тўғрисида 1957 йил 16 сентябргача бўлган МАЪЛУМОТ

(Планга нисбатан процент ҳисобида)

Совхозлар	Мавсум бошидан бери	Бир кунлик ўсиш	Совхозлар	Мавсум бошидан бери	Бир кунлик ўсиш
3-«Оҳангарон»	8,67	0,34	«Гулистон»	2,46	0,48
«Фарҳод»	8,66	0,87	1-«Боёвут»	2,38	0,55
6-«Кўкорол»	8,13	1,62	Булганин номли	2,34	0,45
«Дружба»	7,15	0,80	Киров номли	2,27	0,25
4-«Вревский»	6,25	1,04	«Мирзачўл»	2,14	0,92
«Пискент»	5,19	0,74	«Оққўрғон»	1,92	0,47
«Чаноқ»	4,32	0,64	Бушуев номли	1,92	0,57
«Социализм»	4,27	0,66	3-«Боёвут»	1,64	0,40
2-«Далварзин»	3,99	0,57	«Малик»	1,79	0,33
1-«Далварзин»	3,49	0,35	«ЎзССР беш йиллиги»	1,07	0,05
1-«Оҳангарон»	2,67	—			

К. Э. ЦИОЛКОВСКИЙ

Туғилганига 100 йил тўлиши муносабати билан

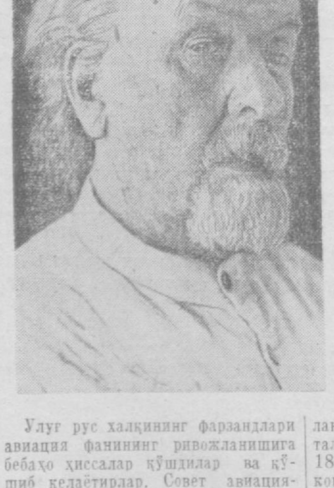

Улуғ рус халқининг фарзандлари авиация фанининг ривожланишига бебаҳо ҳиссалар қўшдилар ва қўшиб келаётирлар. Совет авиациясининг ривожланишида Н. Е. Жуковский ва С. А. Чаплигинлар билан бир қаторда, ўзи ўқиб етишган олим, ажойиб кашфиётчи Константин Эдуардович Циолковскийнинг хизмати, унинг планеталараро учиш назарияси катта аҳамиятга эгадир. Шунинг учун ҳам унинг туғилганига 100 йил тўлган кунни бугун бутун дунё илмий жамоатчилиги зўр қувонч билан нишонламоқда.

Константин Эдуардович Циолковский 1857 йилнинг 17 сентябрида Рязань губернасининг Спасский уездига қарашли Ижевский қишлоғида туғилди.

Унинг отаси Эдуард Игнатьевич Циолковский ўрмончи эди. Онаси Мария Ивановна Гумашева ҳаракатчан, хушчақчақ аёл бўлиб, ёш болаларни яхши кўрар ва уларни меҳнатсеварлик руҳида тарбиялар эди.

Циолковский отаси қолдирган китобларни кўп ўқиди, бўлғуси олим уйидаги Ганонинг физика китобидан Ҳавода учишнинг физик асослари ҳақида биринчи маълумотни олади. У меҳнатсевар оиладан етишгани учун ҳар хил инструментлар ёрдами билан ясаган шамол двигатели, токарь станоги ва қизиқарли фокуслари билан ҳаммани ҳайратда қолдирди. Константин Эдуардович Циолковскийнинг ёшлик даври ана шундай қизиқарли машғулотлар билан банд бўлади. Ўғлининг бундай талантли эканлигини кўрган отаси 1873 йилда 16 ёшлик К. Э. Циолковскийни Москвага жўнатади ва унга унча-мунча маблағ жўнатиб туради.

Москвада Константин Эдуардович Циолковский кир ювувчи аёлнинг бир кичкина хонасида ижарага туради. К. Э. Циолковский Москвадаги жуда оғир шароитга қарамасдан кутубхонадан китоб олиб ўқиб, элементар математика ва физикани ўрганади. Кейинги икки йил ичида олий алгебра, дифференциал ва интеграл ҳисоблаш, аналитик геометрия ҳамда сферик тригонометрияни ўрганиб чиқади. Шундай қилиб, уч йиллик Москвадаги мухтожликдаги ҳаёт К. Э. Циолковскийнинг билимли бўлишида муҳим роль ўйнади.

1878 йилнинг ёзида Циолковскийнинг оиласи Рязанга кўчиб келади. Бу ерда К. Э. Циолковский шахсий кишиларнинг болаларини ўқитиш учун дарс тополмай моддий жиҳатдан қийналади. Шунга қарамасдан ўзининг илмий ишини давом эттиради.

К. Э. Циолковский 1879 йилнинг кузида ўқитувчи номини олиш учун Рязанда муваффақият билан имтиҳон топширади ва тўрт ой ўтгандан кейин Москва губернасига қарашли Боровский уездига арифметика ва геометрия ўқитувчиси қилиб тайинланади. Бу ерда Циолковский ўз хонасида кичкина лаборатория ташкил қилиб илмий иш олиб боради.

1881 йилда К. Э. Циолковский газларнинг асосий кинетик назариясини ишлаб чиқиб, бу ишни Петербург физика-химия жамиятига юборади ва унда мазкур илмий иш тасдиқланади.

1883 йилда Циолковский «Фазо бўшлиги» деган асарини ёзиб тугатади. Бу мақолада планеталар оралигидаги муҳитнинг қаршилигини анализ қилади.

1892 йили К. Э. Циолковский Калуга шаҳрига кўчиб келади ва 1935 йилгача, яъни умрининг охиригача шу ерда яшайди. Бу ерда Циолковский шаҳар билим юртида физика ва математикадан дарс беради.

1893 йилда Циолковский бир қанча асарлар ёзади. Булар орасида «Бутун олам тортилиши — дунё энергиясининг манбаидир» илмий китоби, «Ойда» деган илмий фантастик қиссаси ва бошқалар бор.

1895 йилдан то умрининг охиригача К. Э. Циолковский Нижегороддаги астраномия ҳаваскорлари тўгарагига аъзо бўлади ва ҳозирги замон авиациясини эслатувчи самолётнинг схемасини ясайди.

Циолковский 1897 йилдан то 1902 йилгача аэродинамика соҳасида ҳаво оқимининг қаршилигини текшириш билан банд бўлади ва Америка олими Х. Максим билан бир даврда, аэродинамик труба — «ҳаво пуфлагич» ёрдами билан ҳар хил формадаги жисмларга ҳавонинг қаршилик қонунини текширади. Циолковский ўзи ясаган асбоб ёрдами билан аэродинамикадан тажрибага асосланган дастлабки илмий далилларни ишлаб чиқиб, муҳим маълумотлар берди.

1899 йилнинг 22 сентябрида Фанлар Академиясининг мажлисида Циолковскийнинг аэродинамика соҳасидаги ишлари қараб чиқилиб, унинг тажрибаларини давом эттириш учун 470 сўм пул ажратилади. Бу Циолковскийнинг чор Россияси даврида биринчи марта олган ёрдами эди. Унинг аэродинамик трубасини чет эл олимлари ўз илмий тадқиқодларида фойдаландилар.

1903 йилда эса ракета ҳақидаги назариясини баён қилиб берган асарини нашр қилдиради. Бундан 16 йил ўтгандан кейингина Америка Қўшма Штатларининг профессори Годдарданинг жуда баландга чиқадиган ракета назарияси пайдо бўлди.

1904 йилда К. Э. Циолковский биринчи бўлиб 200 кишилик металлдан ясаладиган дирижаблнинг схематик чертёжини ишлаб чиқди ва бу янгилик учун Россия билан бир қаторда Германия, Англия, Франция, Италия, Белгия ва Австриялардан патент олади. 1895 йилда Циолковский «Аэроплан» деган китобини нашр қилдиради ва бу асарда унинг бошқа илмий ишларидагидек назарий фикрлар ва аниқ ҳисоблашларнинг муфассал баёни берилган.

1921 йили В. И. Ленин таклифи билан РСФСР Совнаркоми Циолковскийнинг пенсиясини оширди.

К. Э. Циолковский Совет давлати барпо бўлгунга қадар 50 га яқин асар ва 80 га яқин қўлёзма ижод этган эди. Октябрь революциясидан кейинги 17 йиллик умрида Циолковский 150 га яқин китоб, брошюра, газета ва журналлар мақолаларини нашр қилган ва 450 га яқин қўлёзма ишлар ёзган.

1932 йилда совет халқи К. Э. Циолковский туғилган кунининг 75 йиллиги ва биринчи асари босилиб чиққанига 40 йил тўлишини нишонлади. Совет давлати К. Э. Циолковскийнинг фаолиятига жуда катта аҳамият бериб, уни Меҳнат Қизил Байроқ ордени билан мукофотлади ва ўзи дарс берган мактабнинг биносидан айрим хоналарни унга берди.

1935 йил 19 сентябрда Циолковский оғир касалликдан сўнг вафот этди.

Циолковский даволанган Калуга темир йўлчилар касалхонасига ва унинг қабри қўйилган паркка Циолковский номи берилди. Циолковский яшаган уй олимнинг номи билан аталадиган тарихий музейга айланди. Бу музейда олим қўли билан ясалган моделлар, қўлёзма асарлари, ишлатган қуроллари ва кўп нарсалар қўйилган.

Циолковский очган янгиликларга асосланиб қурилган «ТУ-104» реактив самолёти бутун дунё халқларини ҳайратда қолдирди. Циолковскийнинг назарий жиҳатдан асослаб берган қитъалараро баллистик ракетанинг бунёдга келиши уруш оловини ёқувчиларга катта зарба берди.

Улуғ рус олимининг кўп илмий фикрлари яқинда бошланган Халқаро геофизик йил илмий тадқиқодларида яна бир марта тасдиқланмоқда. Совет халқи табиат кучларини бўйсиндиришда улуғ олимнинг илмий меросидан муваффақият билан фойдаланмоқда.

М. ИСМОИЛОВ,

Тошкент темир йўл транспорти инженерлари институтининг физика ўқитувчиси.

«Химик» командаси республика кубогини олди

Яқинда «Пахтакор» стадионида футбол бўйича республика кубоги учун финал учрашув ўтказилди. Бунда «Химик» (Чирчиқ) ва «Электрокабель» заводи (Тошкент) командалари учрашди.

Яхши ташаббус билан ўйнаган чирчиқликлар 3:1 ҳисоби билан ғалаба қозониб, футбол бўйича республика кубогини олдилар. «Химик» командасининг аъзолари биринчи даражали, «Электрокабель» заводининг футболчилари эса иккинчи даражали диплом олдилар.

Редактор З. ЕСЕНБОЕВ.

ТЕАТРЛАРДА:

ҲАМЗА НОМЛИ ТЕАТРДА (ёзги бино) — 17/IX да **Айтсам тилим куяди, айтмасам дилим,** 18/IX да **Холисхон.**

НАВОИЙ НОМЛИ ТЕАТРДА — 17/IX да **Фра Дьяволо,** 18/IX да **Жизель.**

КИНОТЕАТРЛАРДА:

«ЁШ ГВАРДИЯ» — кундуз ва кечқурун янги фильм-спектакль **Дон Сезар де Базан.**

«ИСКРА» (қишки) — эрталаб соат 9 дан кеч 7 яримгача, 10 ярим ва 11 да **Дон Сезар де Базан,** кеч 8 ва 9-20 минутда **Бечора севимли онам,** кеч 8-40 минут ва 9-50 минутда **Йўлдаги соя.**

«ЎЗБЕКИСТОН» — кундуз ва кечқурун **Дон Сезар де Базан,** кеч соат 10 да **Дашт қайинлари.**

«ИСКРА» (ёзги), КАФАНОВ номли, «ХИВА», «САЛЮТ», «УДАРНИК» — **Дон Сезар де Базан.**

«Қизил Ўзбекистон, «Правда Востока» ва «Ўзбекистони сурх» бирлашган нашриётининг босмахонаси.

Р.05840 №1841